

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI ve ÖĞRETİM BİLİM DALI

2013 OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMININ KARAKTER EĞİTİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Evrım KOCALAR

GAZİANTEP
NİSAN 2019

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI ve ÖĞRETİM BİLİM DALI

**2013 OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMININ
KARAKTER EĞİTİMİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Evrin KOCALAR

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Erdal BAY

GAZİANTEP
NİSAN 2019

TEZ ONAY SAYFASI

Öğrencinin Adı ve Soyadı :Evrin KOCALAR
Üniversite :Gaziantep Üniversitesi
Enstitü :Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Anabilim Dalı ve Program :Eğitim Bilimleri ABD, Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı
Tezin Başlığı: 2013 Okul Öncesi Eğitim Programının Karakter Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi

Tezin Savunma Tarihi : 30/04/2019

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. Zeynep HAMAMCI
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Erdal BAY
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:
(Unvanı Adı ve SOYADI)

Prof. Dr. Ahmet KARA (Jüri Başkanı)

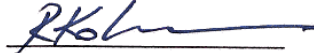
Doç. Dr. Erdal BAY

Dr. Öğrt. Üyesi Recep KAHRAMANOĞLU

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Onayı

İmzası

Dr. Öğr. Üyesi Erhan TUNÇ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde, bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

İmza:.....

Adı ve Soyadı: Evrim KOCALAR

Öğrenci Numarası: 201705857007

Tezin Savunma Tarihi: 30/04/2019

ÖNSÖZ

Okul öncesi eğitim ile çocuklara erken yaşlarda sağlanan imkanların, gelecek yaşamlarına etkisinin önemi inkar edilemez. Otoriteler tarafından söylenen çocukların kişiliklerinin altı - yedi yaşlarında oluştuğu bilgisi de göz önünde bulundurulursa, karakter eğitiminin okul öncesi dönemden başlayarak ciddi şekilde verilmesi kaçınılmazdır. Çocuğun karakter iskeletinin oluşumunda okul öncesi dönem bir nevi binanın temeli görevini üstlenmektedir. Okul öncesi dönemden sonra verilen eğitimler ise sadece bu binanın süslemesine ve göze daha iyi görünmesine olanak tanımakta; dolayısıyla da karakter oluşumu sürecini katlayarak tamamlamaktadır.

Bu çalışmanın başlamasında, süreci içinde ve tamamlanmasında desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, değerli zamanını bana ayıran, bilgi ve tecrübesiyle yol göstericim olan tez danışmanım değerli hocam Doç. Dr. Erdal BAY'a en içten saygılarımı ve sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca yüksek lisans eğitimim boyunca üzerimde emekleri olan Gaziantep Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalı'ndaki kıymetli hocalarıma da emekleri için teşekkür ediyor ve saygılarımı sunuyorum.

Anasınıfından başlamak üzere ilkokul, ortaokul ve lise öğretmenlerim ile lisans eğitimimi tamamladığım Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği bölüm hocalarım başta olmak üzere, eğitim yaşamım boyunca ismini sayamadığım fakat düşünce ve karakterleriyle beni etkileyen tüm öğretmenlerime, sonsuz saygı ve en içten teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak yaşamım boyunca hiçbir fedakarlıktan kaçınmayan, her zaman yanımda olan, maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, tez sürecimde de motivasyon arttırıcı destekleriyle her zaman yanımda olan anneme, babama ve kardeşime sonsuz teşekkür ediyorum.

30/04/2019
Evrin KOCALAR

Söylediklerinize dikkat edin; düşüncelere dönüşür...
Düşüncelerinize dikkat edin; duygularınıza dönüşür...
Duygularınıza dikkat edin; davranışlarınıza dönüşür...
Davranışlarınıza dikkat edin; alışkanlıklarınıza dönüşür...
Alışkanlıklarınıza dikkat edin; değerlerinize dönüşür...
Değerlerinize dikkat edin; karakterinize dönüşür...
Karakterinize dikkat edin; kaderinize dönüşür...

Mahatma Gandhi

ÖZET**2013 OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMININ KARAKTER EĞİTİMİ
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

KOCALAR, Evrim

Yüksek Lisans Tezi,

Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Erdal BAY

Nisan – 2019, 157 sayfa

Okul öncesi dönem çocuğun karakterinin büyük bir kısmının şekillendiği, gelecekte nasıl bir kişi olacağının temellerinin atıldığı kritik bir dönemdir. Bu nedenle de bu dönemde çocuğa verilecek olan karakter eğitimi ve eğitimin niteliği büyük bir önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın genel amacı, okul öncesi eğitimi karakter eğitimi bağlamında analiz etmektir. Üç aşamalı olarak gerçekleştirilen çalışmada ilk olarak 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı ve 2013 Okul Öncesi Eğitim Programları Etkinlik Kitabı ile 2018 Okul Öncesi Etkinlik Kitabı karakter eğitimi açısından analiz edilmiştir. İkinci aşamada 2013 Okul Öncesi Eğitim Programının analizinden çıkarılan karakteristik özelliklerin gerçekleşme ve önem düzeyine yönelik öğretmen görüşleri belirlenmiştir. Üçüncü aşamada ise yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla okul öncesi öğretmenlerinin, karakter eğitimine ilişkin görüşlerinin neler olduğu saptanmaya çalışılmıştır.

Araştırmada nitel ve nicel veri yöntemlerinin bir arada kullanıldığı karma araştırma yöntemi, desen olarak da açıklayıcı sıralı desen kullanılmıştır.

Araştırma 2018-2019 eğitim - öğretim yılında Gaziantep ili Şahinbey ilçesindeki resmi, bağımsız anaokullarında görev yapan okul öncesi öğretmenleri üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak “2013 Okul Öncesi Eğitim Programı, 2013 Okul Öncesi Eğitim Programları Etkinlik Kitabı, 2018 Okul Öncesi Etkinlik

Kitapları”, araştırmacı tarafından geliştirilen anket ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında dökümanlar ve yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Anket formundan elde edilen veriler ise SPSS paket programıyla betimleyici istatistikler belirlenerek analiz edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre; 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında en fazla dikkatli, yetenekli, yaratıcı ve bağımsız karakter özelliklerine yer verildiği saptanmıştır. Yine 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı ile 2013 Okul Öncesi Eğitim Programları Etkinlik Kitabının ve 2018 Okul Öncesi Etkinlik Kitabının karakter eğitimi açısından uyumlarının olduğu görülmüştür. Okul öncesi öğretmenlerine göre, programdan çıkarılan kırk yedi karakteristik özelliğin önem düzeylerinin bir özellik hariç çok önemli olarak görüldüğü; yine bu karakteristik özelliklerin gerçekleşme düzeylerinin ise iki özellik haricinde yüksek gerçekleşme düzeyinde olduğu bulunmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme sorularından elde edilen sonuçlarda, okul öncesi öğretmenlerinin karakter eğitimini sıkça değer eğitimi ile karıştırdıkları; okul öncesi dönem çocuklarına verilmesi gereken karakter özelliklerinin başında saygı, sevgi ve dürüstlük özelliklerinin geldiği; karakter eğitimini etkileyen en önemli faktörün aile ve daha sonra da okulun bulunduğu çevre olduğu tespit edilmiştir. Görüşme sorularından elde edilen bir diğer sonuç ise karakter eğitiminin mevcut okul öncesi eğitim programına ek kazanımlar aracılığıyla eklenmesidir. Öğretmenlerin ise karakter eğitimi hakkında çeşitli hizmetiçi eğitimlerle bilgi sahibi olmalarının sağlanması gerektiği sonucu da bir diğer görüşme verileri sonucu olarak bulunmuştur. Sonuç olarak; okul öncesi dönemde karakter eğitimi uygulamalarının önemi ve neler yapılması gerektiği konusunda araştırmacılara, uygulayıcılara ve politika yapıcılara yönelik öneriler getirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Okul Öncesi Eğitim Programında Karakter Eğitimi, Okul Öncesi Karakter Eğitimi, Karakter, Karakter Eğitimi.

ABSTRACT**AN ANALYSIS OF THE 2013 PRE-SCHOOL EDUCATION CURRICULUM
IN TERMS OF CHARACTER EDUCATION**

KOCALAR, Evrim

MA Thesis,

Graduate School Of Education Sciences

Education Curriculums and Teaching Department

Thesis Supervisor: Associate Doctor Erdal BAY

April - 2019, 157 pages

The pre-school period is a critical period when a major part of a child's character is shaped and the foundations of their future personality are formed. For this reason, character education and the quality of the education to be given to the child during this period is of great importance.

The overall aim of this study is to analyze character education in the context of preschool education. In the first phase of this three-phase study, the 2013 Pre-School Education Curriculum, the 2013 Pre-School Education Curriculum Activity Book, and the 2018 Pre-School Activity Book were analyzed in terms of character education. In the second phase, teachers' views on the realization and importance of character traits obtained from the analysis of the 2013 Pre-School Education Curriculum were determined. In the third phase, the researchers tried to determine the opinions of pre-school teachers regarding character education through a semi-structured interview format.

In this study, a mixed research method employing a combination of qualitative and quantitative data methods and an explanatory sequential design were applied.

The research was carried out during the 2018-2019 academic year on teachers working at the official, independent kindergartens in the Şahinbey district of Gaziantep province.

The 2013 Pre-School Education Curriculum, the 2013 Pre-School Education Curriculum Activity Book, and the 2018 Pre-School Activity Book, as well as a questionnaire and semi-structured interview form developed by the researcher were used in the research as data collection tools.

The data obtained from the documents and the semi-structured interview form within the scope of the research was analyzed using a descriptive analysis method. The data obtained from the questionnaire was analyzed by determining descriptive statistics with the SPSS package software.

According to the results of the research, it has the most careful, talented, creative and independent character traits in the 2013 Pre-School Education Curriculum. Again, it has been observed that the 2013 Pre-School Education Curriculum, the 2013 Pre-School Education Curriculum Activity Book and 2018 Pre-School Activity Book are consistent in terms of character education. According to pre-school teachers, the level of importance of 46 of the 47 character traits derived from the program were found to be considered very important; likewise, the realization levels of these character traits were found to be high, except for two. In the results obtained from the semi-structured interview questions, it was determined that preschool teachers frequently mistook character education with value education, that respect, love and honesty were considered to be the top character traits that should be instilled in pre-school children, and that the most important factor that affects character education was family followed by the school environment. Another result obtained from the interview questions is the inclusion of character education in the existing pre-school education curriculum through additional gains. The conclusion, that teachers should be informed about character education by various in-service training programs, was found to be a further result obtained from the interview data. In conclusion, suggestions have been made to researchers, practitioners and policy makers on the importance of character education practices during the pre-school period and proposals for what should be done.

Keywords: Character Education in Pre-School Education Curriculum, Pre-School Character Education, Character, Character Education

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	I
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	II
ÖNSÖZ	III
ÖZET	IV
ABSTRACT	VI
İÇİNDEKİLER	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	XIII
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XVI
GRAFİKLER LİSTESİ.....	XVII
EKLER LİSTESİ.....	XVIII
KISALTMALAR	XIX

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.PROBLEM DURUMU	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	9
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	10
1.4. SAYILTIAR.....	11
1.5. SINIRLILIKLAR	11
1.6. TANIMLAR	11

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1.KARAKTER EĞİTİMİ	13
2.1.1.Karakter.....	13
2.1.2.Karakter Eğitimi	16
2.1.3.Karakter Eğitimi, Değer Eğitimi ve Ahlak Eğitimi Arasındaki Farklar	18
2.1.4.Karakter Eğitiminin Önemi ve Gerekliliği.....	19
2.1.5.Karakter Eğitimini Etkileyen Faktörler	21
2.1.6.Karakter Eğitimi İle İlgili Bakış Açıları	29
2.1.6.1.Psikoanalitik Kuram	30
2.1.6.2.Davranışçı Kuram	31
2.1.6.3.Bilişsel Gelişim Kuramı	31
2.1.6.4.Sosyal Öğrenme Teorisi	34
2.1.6.5.Carol Gilligan’a Göre Ahlak Gelişim Kuramı.....	34
2.1.6.6.Domain (Toplumsal Alan) Kuramı	34
2.1.7.Karakter ve Değer Eğitimi İle İlgili Öğretim Yaklaşımları	35
2.2.OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE KARAKTER EĞİTİMİ	37
2.2.1.Okul Öncesi Eğitim ve Önemi	37
2.2.2.Okul Öncesi Dönemde Karakter Eğitiminin Önemi ve Gerekliliği .	38
2.2.3.Dünyada Okul Öncesi Dönem Karakter Eğitimi Uygulamaları	39
2.2.4.Türkiye’de Okul Öncesi Dönem Karakter Eğitimi Uygulamaları ...	42

2.3.KONU İLE İLGİLİ YAPILMIŞ ARAŞTIRMALAR	43
2.3.1.Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	43
2.3.1.1.Doğrudan Yapılmış Araştırmalar	43
2.3.1.2.Dolaylı Yapılmış Araştırmalar.....	44
2.3.2.Yurt DışındaYapılan Araştırmalar	49
2.3.2.1.Doğrudan Yapılmış Araştırmalar	49
2.3.2.2.Dolaylı Yapılmış Araştırmalar.....	49
2.3.3. Yurt İçi ve Yurt Dışı İlgili Araştırmalara İlişkin Genel Değerlendirme.....	51

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1.ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	53
3.2.EVREN VE ÖRNEKLEM	55
3.3.VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	57
3.3.1.Dökümanlar	57
3.3.2.Anket	58
3.3.3.Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	60
3.4.VERİ TOPLAMA SÜRECİ	61
3.5.VERİLERİN ANALİZİ	62
3.5.1.Dökümanlar	62
3.5.2.Anket	64
3.5.3.Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	65

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1.BİRİNCİ ARAŞTIRMA SORUSU İLE İLGİLİ BULGULAR	72
4.2.İKİNCİ ARAŞTIRMA SORUSU İLE İLGİLİ BULGULAR	77
4.3.ÜÇÜNCÜ ARAŞTIRMA SORUSU İLE İLGİLİ BULGULAR	86
4.4.DÖRDÜNCÜ ARAŞTIRMA SORUSU İLE İLGİLİ BULGULAR	90
4.5.BEŞİNCİ ARAŞTIRMA SORUSU İLE İLGİLİ BULGULAR	93

BÖLÜM V

TARTIŞMA

5.1.BİRİNCİ ARAŞTIRMA SORUSU İLE İLGİLİ TARTIŞMA	108
5.2.İKİNCİ ARAŞTIRMA SORUSU İLE İLGİLİ TARTIŞMA	109
5.3.ÜÇÜNCÜ ARAŞTIRMA SORUSU İLE İLGİLİ TARTIŞMA	109
5.4.DÖRDÜNCÜ ARAŞTIRMA SORUSU İLE İLGİLİ TARTIŞMA	110
5.5.BEŞİNCİ ARAŞTIRMA SORUSU İLE İLGİLİ TARTIŞMA	110

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1.SONUÇ	116
6.1.1.Birinci Araştırma Sorusu İle İlgili Sonuçlar	116
6.1.2.İkinci Araştırma Sorusu İle İlgili Sonuçlar	117

6.1.3.Üçüncü Araştırma Sorusu İle İlgili Sonuçlar	117
6.1.4.Dördüncü Araştırma Sorusu İle İlgili Sonuçlar	117
6.1.5.Beşinci Araştırma Sorusu İle İlgili Sonuçlar.....	118
6.2.ÖNERİLER.....	120
6.2.1.Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	120
6.2.2.Uygulayıcılara Yönelik Öneriler.....	120
6.2.3.Politika Yapıcılara Yönelik Öneriler	120
KAYNAKÇA.....	122
EKLER	130
ÖZGEÇMİŞ.....	136

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2.1. Yurt İçi ve Yurt Dışı İlgili Araştırmalara İlişkin Genel Değerlendirme	52
Tablo 3.1. Araştırma Modeli	54
Tablo 3.2. Anket Uygulanan Öğretmenlere Ait Demografik Bilgiler	56
Tablo 3.3. Görüşmeye Katılan Öğretmenlere Ait Demografik Bilgiler	56
Tablo 3.4. Araştırmanın Veri Toplama Araçları	57
Tablo 3.5. Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim Alanında Kullanılan Dökümanlar.....	58
Tablo 3.6. Nicel Veri Toplama Aracı.....	59
Tablo 3.7. Veri Toplama Süreci.....	61
Tablo 3.8. Karakter Özelliklerinin Sosyal Duygusal Gelişim Alanı Göstergelerinde Yer Alma Durumu	62
Tablo 3.9. Gelişim Alanlarındaki Kazanımlarda Karakteristik Özelliklerin Bulunma Durumu.....	63
Tablo 3.10. MEB Okul Öncesi Eğitim Programları Etkinlik Kitabı 2013	63
Tablo 3.11. MEB Okul Öncesi Etkinlik Kitabı 2018	64
Tablo 3.12. Düzey Ölçütleri	65
Tablo 3.13. Karakter Eğitiminin Tanımına İlişkin Kod ve Kategori Tanımları	65
Tablo 3.14. Karakter Eğitiminin Gerekliliğine İlişkin Kod ve Kategori Tanımları	67
Tablo 3.15. Karakter Eğitiminin Nasıl Sağlandığına İlişkin Kod ve Kategori Tanımları	67
Tablo 3.16. Karakter Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Kod ve Kategori Tanımları	69
Tablo 4.1. Okul Öncesi Eğitim Programının Amaçlarında Yer Alan Karakteristik Özellikler.....	73

Tablo 4.2. Okul Öncesi Eğitim Programının Temel İlkelerinde Yer Alan Karakteristik Özellikler.....	74
Tablo 4.3. Okul Öncesi Eğitim Programının Temel Özelliklerinde Yer Alan Karakteristik Özellikler.....	75
Tablo 4.4. Okul Öncesi Eğitim Programının Giriş Bölümünde Yer Alan Karakteristik Özelliklere İlişkin Genel Tablo.....	76
Tablo 4.5. Gelişim Alanlarına Göre Kazanım ve Karakter Türü Sayıları ile Karakter Türlerinin Tekrarlanma Sayıları ve Yüzdeleri	77
Tablo 4.6. Gelişim Alanlarındaki Kazanımlarda Karakteristik Özelliklerin Tekrarlanma Yoğunlukları	78
Tablo 4.7. Okul Öncesi Eğitim Programları Etkinlik Kitabı 2013’de ve Okul Öncesi Etkinlik Kitabı 2018’de Karakter ve Etkinlik Sayıları Dağılımı	86
Tablo 4.8. Okul Öncesi Eğitim Programı Etkinlik Kitabı 2013’de ve Okul Öncesi Etkinlik Kitabı 2018’de Karakter Eğitimine İlişkin Unsurların Bulunma Durumları	87
Tablo 4.9. Birinci ve İkinci Araştırma Sorularının Bulgularının Genel Karşılaştırma Tablosu	88
Tablo 4.10. Öğretmenlerin Okul Öncesi Eğitim Programı ve Etkinlik Kitaplarında Yer Alan Karakteristik Özelliklerin Gerçekleşme ve Önem Düzeylerine İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular	90
Tablo 4.11. Karakter Tanımına İlişkin Bulgular	93
Tablo 4.12. Karater Eğitiminin Tanımına İlişkin Bulgular	94
Tablo 4.13. Değer Eğitiminin Tanımına İlişkin Bulgular	94
Tablo 4.14. Değer Eğitimi ile Karakter Eğitimi Arasındaki Farklara İlişkin Bulgular.....	95
Tablo 4.15. Karakter Eğitiminin Gerekliliğine İlişkin Bulgular.	96
Tablo 4.16. Verilmesi Gereken Karakter Özelliklerine İlişkin Bulgular	97
Tablo 4.17. Karakter Eğitimi Uygulamalarında Karşılaşılan Zorluklara İlişkin Bulgular.....	98
Tablo 4.18. Karakter Eğitimi ile İlgili Yapılan Uygulamalara İlişkin Bulgular.....	99
Tablo 4.19. Karakter Eğitiminde Kullanılan Yöntemlere İlişkin Bulgular ...	99

Tablo 4.20. Karakter Eğitimi Etkileyen Faktörlere İlişkin Bulgular.....	100
Tablo 4.21. Aile Boyutunda Karşılaşılan Zorluklara İlişkin Bulgular	101
Tablo 4.22. Okul Yönetimi Boyutunda Karşılaşılan Zorluklara İlişkin Bulgular.....	102
Tablo 4.23. Öğretmen Boyutunda Karşılaşılan Zorluklara İlişkin Bulgular .	104
Tablo 4.24. Program Boyutunda Karşılaşılan Zorluklara İlişkin Bulgular ...	106

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 4.1. Karakterler ile İlgili Bulut	72

GRAFİKLER LİSTESİ

	Sayfa
Grafik 4.1. Karakter Türünün Gelişim Alanlarında Bulunma Frekans ve Yüzdeleri	78
Grafik 4.2. Okul Öncesi Eğitim Programında 36-72 Aylık Çocukların Bilişsel Gelişim Alanı Kazanım ve Göstergelerinde Karakter Eğitimine İlişkin Unsurların Bulunma Durumları	80
Grafik 4.3. Okul Öncesi Eğitim Programında 36-72 Aylık Çocukların Dil Gelişimi Alanı Kazanım ve Göstergelerinde Karakter Eğitimine İlişkin Unsurların Bulunma Durumları	81
Grafik 4.4. Okul Öncesi Eğitim Programında 36-72 Aylık Çocukların Sosyal Duygusal Gelişim Alanı Kazanım ve Göstergelerinde Karakter Eğitimine İlişkin Unsurların Bulunma Durumları	82
Grafik 4.5. Okul Öncesi Eğitim Programında 36-72 Aylık Çocukların Motor Gelişim Alanı Kazanım ve Göstergelerinde Karakter Eğitimine İlişkin Unsurların Bulunma Durumları	83
Grafik 4.6. Okul Öncesi Eğitim Programında 36-72 Aylık Çocukların Öz Bakım Becerileri Alanı Kazanım ve Göstergelerinde Karakter Eğitimine İlişkin Unsurların Bulunma Durumları	84
Grafik 4.7. Tüm Gelişim Alanlarında Karakter Eğitimine İlişkin Unsurların Bulunma Durumları	85

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
EK 1. Araştırma İzni	130
EK 2. Nicel Veri Toplama Sürecinde Kullanılan Veri Toplama Aracı	131
EK 3. Nitel Veri Toplama Sürecinde Kullanılan Veri Toplama Aracı	133
EK 4. Araştırmanın Yapılacağı Okullar	135

KISALTMALAR**BG:** Bilişsel Gelişim**DG:** Dil Gelişimi**KE:** Karakter Eğitimi**MEB:** Milli Eğitim Bakanlığı**MG:** Motor Gelişim**OÖE:** Okul Öncesi Eğitim**OÖEP:** Okul Öncesi Eğitim Programı**ÖBB:** Öz Bakım Becerileri**SDG:** Sosyal Duygusal Gelişim

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya ait problem durumuna, araştırmanın amacına, araştırmanın önemine, problem cümlesine, alt problemlere, sayıtlara, sınırlılıklara ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. PROBLEM DURUMU

Karakter, insanların kişiliklerinin çeşitli yönlerini ortaya koyan davranışların tamamını kapsamaktadır. Aynı zamanda karakter, insanın toplum içerisindeki yerini ve ilişkilerini de belirlediğinden toplumsal ve sosyal bir kavram olarak da tanımlanabilir. Karakter, “insanın zihinsel, duygusal ve bedensel etkinliklerinin sonucunda ortaya çıkan davranışlarına çevrenin verdiği değerdir” şeklinde tanımlamıştır (Ekşi, 2011, s.37). Yani insanın farklı davranışlarının tamamı, insanın karakterini oluşturmaktadır diyebiliriz. “Karakter, doğru ve yanlış tecrübesi üzerinde düşünebilme kabiliyetini, -paylaşma, bağışta bulunma, gerçeği söyleme gibi- ahlaki davranışlara yönlendiren, -suçluluk, empati, şefkat gibi- ahlaki duyguları, ahlaki iyiye ve erdemlere inanmayı, bunları göstermeyi, dürüstlük, diğerkâmlık, sorumlulukla davranmaya eğilimli olmayı ve ahlaki davranışı destekleyen diğer özellikleri içerir” (Berkowitz, 2002, s.48). Sonuç olarak karakteri, kişiyi doğru şeyi yapmaya, yanlış şeyi yapmamaya yönelten karmaşık bir psikolojik yapı olarak da nitelendirebiliriz.

Karakter, sıklıkla mizaçla karıştırılabilmektedir. “Mizaç tipine ait bazı özelliklerin zaman içinde belirgin, stabil ve sürekli hale gelmesiyle karakter oluşur. Bir başka ifadeyle, bir bireye baktığınızda onun hemen hemen her ortamda kararlılıkla aynı şekilde sergilemeye eğilimli olduğu, kolay tanınabilen, değişmez değil ancak değişime oldukça dirençli olan özellikler bütününe karakter denir” (Selçuk ve Yılmaz, 2017,s.8). Bu tanımından da yola çıkarak, karakter ile mizacın

farklı kavramlar olduğunu ve mizaç özelliklerinin karakteri oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Geçmişten günümüze insanlar eğitimle hep iç içe olmuşlardır. Her ne kadar eğitim ve öğretim sürecine bilgi kazanmak ve meslek sahibi olmak amacıyla başlansa da süreç içerisinde amaç, insanların davranışlarının ve karakterlerinin şekillendirilmesine dönüşmüştür. Lickona (1991); “öğrencilerin iyiyi bilmelerini, iyiyi arzulamalarını ve iyiyi yapmalarını sağlamak amacıyla yapılan kasıtlı uygulamalar” olarak karakter eğitiminin genel bir tanımını yapmıştır. Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi “karakter eğitime yönelik her tür eğitim faaliyeti öğrencilerin karakter gelişimini desteklemek için yapılmaktadır.

Toplum hayatında insan davranışlarının sınırları bazen yasa, kanun ve kurallarla; bazen de örf, adet, gelenek ve göreneklerle belirlenmiştir. Kişiler yazılı veya yazısız olan bu sınırlara uyduğunda toplum tarafından ahlaklı ve karakterli kişiler olarak anılmaktadırlar. Kişiler bu sınırları ihlal ettiğinde ve bu ihlalleri alışkanlık haline getirdiğinde toplum tarafından dışlanırlar. Geçmiş çağlardan günümüze kadar olan sürede varolmuş bütün toplumlarda iki şey hep ön plandaydı: “Kendini bilme” ve “iyi insan olma”. Bu iki davranıştan da anlaşılacağı gibi karakter eğitimi geçmişten günümüze tüm toplumlarda önemli bir yere sahip olmuştur. Uzmanlara göre eğitimin iki amacı vardır: “Yetiştirmek istediği kişilerin en iyi donanıma sahip olmasını istemenin yanında bireylerin en iyi karaktere ve bilince de sahip olmasını ister” (Ulusoy ve Dilmaç, 2016, s.1). Bu nedenledir ki karakter eğitimi toplumsal hayatın düzenlenmesinde önemli bir yere sahiptir.

Eğitimin genel amacının karakteri düzgün erdemli bireyler yetiştirmek olduğunu varsayarsak, günümüzde karakter eğitiminin ülkemiz için de ne kadar önem kazanmış olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü karakter eğitiminde bireyde var olan iyi, doğru, güzel potansiyelinin ortaya çıkarılması için kişinin kendi özünü arayıp bulması vardır. Lickona’nın (1998) da dediği gibi, “eğitimin tarih boyunca var olan iki hedefinden biri dünyadaki tüm insanların akıllarını kullanabiliyor olmalarını; diğeri ise iyi bireyler olarak yetişmelerini sağlamaktır.”

Karakter eğitimi, kişinin doğasında var olan ve yaşadığı toplum tarafından da kabul edilen değer ve tutumların ortaya çıkarılarak geliştirilmesini sağlamaktadır. Close’e (1997) göre; “karakter eğitimi karakterin yapı taşıdır ve karakteri inşa eder.”

“Karakter eğitimi tek bir birey ile başlasa da sonunda toplumu inşa eder” (Harned, 1999, s.25). William Bennett (1991) ‘in de dediği gibi, “çocuklarımızın hayran olduğumuz karakter özelliklerine sahip olmaları için, onların bu karakter özelliklerinin neler olduğunu bilmelerini sağlamak bizim görevimizdir.” Dünyada ve yaşanan toplumun her kesiminde karakterli ve erdemli bireylere olan gereksinim gün geçtikçe daha da artmaktadır. Günümüzde toplumlarda yaşanan siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel yozlaşmanın sonucunda iyi eğitim almış karakterli bireylerin önemi bir kez daha gün yüzüne çıkmıştır. Bu da eğitim programlarında verilmesi elzem olan karakter ve değer eğitiminin önemini ortaya koymaktadır. Çünkü verilecek nitelikli bir karakter eğitimi ile yakınılan olumsuz karakter özelliklerinin en aza indirgenmesi mümkündür. Bu eğitimin verilmesinde en büyük görev ise okula ve tabii ki uygulayıcılar olan öğretmenlere düşmektedir.

Karakter eğitiminin en fazla uygulandığı ve çok çeşitli karakter eğitim programlarına sahip olan ülkelerin başında gelen Amerika Birleşik Devletleri’ne bakıldığında; toplumsal duyarsızlık ve yozlaşma, artan boşanmalar ve parçalanmış aile çocuklarının yaşadığı sorunlar, erken cinsel aktivite bağımlılığı ve cinsel sapkınlıklar, artan şiddet olayları, otoriteye karşı olan itaatsizlik, madde ve teknoloji bağımlılığı, bencil kişilik özelliklerinin yaygınlaşması, erken yaşta gebelik ve buna bağlı gerçekleşen kürtajlar, suç oranlarının yükselmesi, dilin bozulması, iş ahlakındaki düşüşler, kendine zarar verme ve intiharlar gibi çok çeşitli sebeplerin karakter eğitim programlarının yapılmasına zemin hazırladığı söylenebilir. Son yıllarda Türkiye’de de toplumda ve okullarda cereyan eden üzücü ve kaygı verici bir takım olayların yaşandığı zaman zaman medyada yer almaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu’nun yaptığı çalışmalar sonucunda, 2017 yılında suça sürüklenen çocuklarla ilgili yayınladığı istatistiki bilgilerle göre; 17 yaş altında yüz yedi bin doku yüz seksen dört çocuk yirmi beş farklı suç olayına karışmıştır. Öldürme, yaralama, cinsel taciz olaylarının da bulunduğu veride en yüksek oran 15-17 yaş grubunda meydana gelmiştir. 15-17 yaş grubu arasında yetmiş beş bin sekiz yüz yirmi sekiz, 12-14 yaş grubu arasında yirmi üç bin sekiz yüz kırk iki, 11 yaş altı grubunda ise altı bin dokuz yüz elli dört çocuğun suça karıştığı belirlenmiştir. TÜİK verilerinde dikkat çeken en çarpıcı durumun ise, 11 yaş altındaki üçü kız on altı çocuğun öldürme, on üçü kız üç yüz yirmi beş çocuğun ise cinsel suçlara karışması olmuştur (www.haberler.com). TÜİK verilerinde yer alan bu çarpıcı ve vahim tablo

nedeniyle Türkiye'nin de, ciddi bir toplumsal yozlaşma ve sorunla karşı karşıya kaldığını söylemek mümkündür. Karakter eğitimi iyi almış bireyler yetiştiğinde, bir nebze de olsa bu yozlaşma ve sorunların önüne geçilebileceği söylenebilir. Bu da okullarda karakter eğitime verilecek olan önemle ve örnek rol modellerle sağlanabilecektir.

Karakter eğitimi, genellikle değer eğitimi ile karıştırılmaktadır. Aslında değerler, kişinin kendisi ve çevresiyle olumlu ilişkiler geliştirmesini sağlayan davranışsal normlardır. “Değerler toplum için değerlidir, değerlere uygun davranan insanlar da toplumun gözünde değerlidir” (Dökmen, 2004, s.60). Yani toplum tarafından kabul edilmiş değerler bir karakterde bulunduğu, o kişi karakterli bir kişi olarak kabul edilmektedir. “Karakter eğitimi en genel anlamıyla ‘örtük veya açık program’ aracılığıyla, yetişen yeni nesle temel insanî değerleri kazandırma, değerlere karşı duyarlılık oluşturma ve onları davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olma gayretinin ortak adıdır” (Ekşi, 2003,s.79). Bütün bunlardan hareketle karakter eğitimi, değer eğitimi de içine alan daha kapsamlı bir eğitim olarak düşünülebilir.

“Karakter eğitimi, temel insani değerlere sahip, davranışlarını bu değerlere göre düzenleyen ve aynı zamanda akademik olarak da başarılı bireyler yetiştirmeyi amaçlayan eğitimin genel adını ifade etmektedir” (Katılmış, 2010). “Bireyin belirli değerleri fark etmesi, o değerlerden yeni değerler üretmesi, ürettiği değerleri benimsemesi ve kendi kişiliğini bu değerlere göre şekillendirerek davranışa dönüştürmesi” karakter eğitimi ile gerçekleşmektedir (Ersoy, 2012). Belli değer yargılarına sahip olmayan bireylerin yoğun olduğu toplumlarda sık sık sorunların ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bundan dolayıdır ki toplumlar, huzurlu bir ortam istiyorlarsa bir takım değer yargılarını eğitim hizmetleri aracılığıyla küçük yaşlardan itibaren yetişen yeni nesle aktarabilmelidir. Çünkü “Bir toplum değerler kültürünü ailenin, eğitimin, iş yaşamının ve devlet yönetiminin içine koymadıkça gerçek anlamda uygar ve çağdaş bir toplum olamaz” (Cüceloğlu, 2000, s.187). Değerler, toplum tarafından tam olarak içselleştirilmediği sürece çağdaş ve uygar toplum seviyesine ulaşmanın bir ayağının hep eksik kalacağı söylenebilir.

“Karakter gelişiminde aile, okul ve içinde yaşanan sosyal çevrenin etkili olmasından dolayı karakter, bireyin nitelikleri ile adı geçen değişkenlerin değer yargılarından teşekkül etmektedir” (Ekşi ve Katılmış, 2011, s.37). Çocuğun karakter gelişiminde, onun içinde doğduğu ailenin, daha sonra eğitim almaya başlayacağı

okulların, bu okullarda eğitim veren öğretmenlerin, öğretmenlerin verdiği eğitimin en önemli dayanağı olan eğitim programlarının ve sürekli iletişimde bulunduğu çevrenin etkisi çok büyüktür. Bunlardan birinden alacağı yanlış bir yönlendirme gelecekte çocuğun hayatını büyük oranda etkileyecek ve bu olumsuzluk bireyin karakterine yansiyacaktır.

Çocuklar doğuştan bazı yetilerle dünyaya gelmiş olsalar da toplum tarafından kabul gören bazı değerlere sonradan sahip olmaya başlarlar. Bu değerler önce aile içinde oluşmaya başlar ve daha sonra sosyal çevre ile birlikte şekillenir. Okul çağına kadarki sürede anne baba çocuğun ilk öğretmeni olur. Çocuklar bu ilk öğretmenlerinden, içine doğdukları en küçük sosyal yapı olan ailenin değerlerini görerek deneyimleyerek öğrenirler. Öğrendikleri bu değerleri de zaman içinde alışkanlığa dönüştürerek karakterleri haline getirirler. “Ahlak değerlerinin kazanılması, çocuğun ruhsal gelişimiyle, kişiliğinin oluşumuyla ve bilişsel gelişimiyle sıkı sıkıya ilişkilidir. Bu nedenle kişiliğin temellerinin atıldığı ilk 6–7 yılda bu değerler benliğe sinerler, sonraki çağlarda da pekişerek özümserirler” (Koca, 1987, s.1). Ailenin çocuğa karşı olan tutumu çocuğun karakterinde önemli bir yere sahiptir. Örneğin aşırı koruyucu olan bir ailede yetişen çocuk güvensiz ve başkalarına bağımlı bir karakter gelişimi gösterebilmektedir. Çocuğunu başkalarıyla kıyaslayan, ayırım yapan ya da baskı altına alan ailelerin çocuklarında ise aşağılık kompleksi, yetersizlik ve isyankarlık görülebilmektedir.

Karakter eğitiminin verilmesi şansa bırakılmayacak kadar önemli bir durumdur. Çünkü, “bir toplumun geleceğinin iyi yetişmiş ve karakter sahibi insanlara bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir ve insanların iyi ahlaki karaktere kendiliğinden sahip olmaları çok mümkün değildir. Bundan dolayıdır ki öğrenim çağına gelmiş her bireyin uygun ahlaki kararlar ve davranışlar sergilemesine yardımcı olacak değerler ve becerilerle donatılması kaçınılmaz olarak okulların temel hedefleri arasındadır” (Ekşi, 2003,s.81). Battistich (2005); “bireyde olumlu karakter gelişiminin meydana gelebilmesi için, bireyin okul yaşantısının tamamının karakter gelişimine uygun şekilde düzenlenmesi” gerektiğini vurgulamaktadır. Bireyin bütün eğitim süreçlerinde karakter eğitimine yer verilmesi, bireyin toplum tarafından kabul edilen bir kişi olmasında önemli bir role sahip olacağı söylenebilir.

Okul, erken çocukluk döneminden itibaren başlayıp üniversiteye kadar devam eden eğitim hayatının ayrılmaz bir parçası ve baş aktörüdür. Okul ile çocuklar

yeni şeyler öğrenmeye başlar ve böylece sosyal hayata hazırlanırlar. Okul, çocuğun sosyal hayata açılan ilk kapısıdır. Toplum tarafından kabul gören, ahlaki ve insani değerleri kazanmış, birçok alanda bilgi birikimine sahip olan bir birey yetiştirmek okulun en önemli toplumsal görevidir.

Ayrıca karakter eğitimi, “öğrencilerin hem kendileri hem de toplum için makul seçimler olarak değerlendirilebilecek tercihleri yapabilmelerini sağlayacak bilgi, beceri ve yeteneklerle donatılmaları amacıyla yapılan kasıtlı eğitimsel faaliyetleri içermektedir” (Ekşi, 2004, s.252). Bu nedenle okul öncesi dönemden başlayarak okullarda uygulanacak olan eğitim programları, karakter eğitimi destekleyici nitelikte olmalıdır.

Okul öncesinde çocukların değerleri öğrenmelerinin en etkili, kolay yolu oyun ve deneyimlemeyle öğretilmesidir. Bunun da en etkili aracı eğitim programlarıdır. “Çocuklara değerlerin kazandırılmasına yönelik yapılan araştırmalarda, değerlerin eğitim programları ile bütünleştirilerek verildiği görülmektedir” (Akpınar ve Özdaş, 2013). Eğitim programları aracılığıyla verilecek olan karakter eğitimi hem sistematik özellikte olmuş olacak hem de çocukların toplum tarafından istenilen ve kabul gören bireyler olarak yetişmelerinin sağlanmış olacağını söyleyebiliriz.

Öğretmen, hangi toplum ve sınıftan olursa olsun çocuklara toplumun ortak değerlerini, kültürel mirasını aktarmak, onlara toplumun kendilerinden beklediği fizikî, zihnî, ahlâkî, sosyal becerileri kazandırmakla görevlidir. Öğretmen, “uygulamadan doğan sorunları yaşayan ve bunun sonucunda da oluşan eksiklikleri en iyi gören kişi durumundadır. Bu nedenle, karşılaşılan sorunları öğretmen görüşlerine göre saptayıp değerlendirmek ve bu doğrultuda öneriler geliştirmek, eğitim sorunlarını kaynağından çözmenin bir yoludur” (Çelenk, 2002, s.42). Ayrıca öğretmen, eğitim programlarının uygulanmasından direkt olarak sorumludur.

Okullar aracılığıyla verilecek olan karakter eğitimi ne kadar erken yaşta başlarsa o kadar kritik bir önem arz etmektedir. Çünkü sahip olunan pek çok özellik gibi kişiliği de gen yoluyla belirlendiğini söylemek mümkündür. Karakterin de bir kişilik yapısı olduğu düşünülürse, bu yapı birey daha doğmadan önce belirlenmektedir diyebiliriz. Doğumdan sonra da çeşitli etkenlerin yardımıyla üzerine eklemeler yapılarak 6-7 yaşına kadar bireyin karakterinin önemli bir bölümü

şekillenmiş olacaktır. Bu da karakter eğitiminin okul öncesi dönemden başlaması gerektiği gerçeğini ortaya koyduğu söylenebilir.

Bireyin karakteri, Ellis'in (1956) de dediği gibi "bedensel, zihinsel ve ahlaki unsurların bir araya gelmesi ile şekillenir." Bu nedenle yapılan araştırmaların sonuçlarına da bakıldığında; kişiliğin temelini atıldığı, bireylerin karakterlerinin büyük bir kısmının şekillenmeye başladığı erken yaşlara karşılık gelen okul öncesi dönemde karakter eğitiminin verilmesinin yaygın bir kabul gördüğü söylenebilir. 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunda yer alan Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları incelendiğinde de; "Bireyleri; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren yurttaşlar olarak yetiştirmek" ve "beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı bir şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek" maddeleri bulunmaktadır (Okul Öncesi Eğitim Programı, 2013). Bu ifadelerden yola çıkarak, karakter eğitiminin okul öncesi dönemden itibaren vermeye başlanması önem arz etmektedir diyebiliriz.

Okul öncesi dönem, çocukların topluma dahil olmayı ve insanlarla iletişimi öğrendiği sosyal bir kurumudur. Çocuk bu dönemde kim olduğunu, toplumun ondan beklentilerini, kabul gören ve kabul görmeyen davranışlarının neler olduğunu anlamlandırmaya çalışmaktadır. Bu aşamada kendi toplumsal değer yargılarını da oluşturmaktadır. Yaptıklarının sonucunda neyle karşı karşıya kalacağını belirlemektedir. Bu deneyimler birbirini izleyerek zincirin ucuna eklenen halkalar gibi çoğalmakta ve çocuğun karakterini inşa etmektedir. Okul öncesi dönemde çocukların ilgi ve merakları açık olduğundan dolayı, bu dönemde çocuklara birçok değer kazandırılması mümkün olmakta ve bu yolla karakterinin şekillenmesi sağlanmaktadır. "Çocukların öğrenmeye ve keşfetmeye yönelik doğal bir eğilimleri vardır. Bu eğilimleri doğdukları andan itibaren başlar. Çevrelerini keşfetmeye, iletişim kurmaya, dokunmaya, soru sormaya, fikir üretmeye daha çocukluktan itibaren heveslilerdir. Okul öncesi dönem beyin gelişiminin ve sinaptik bağlantıların kurulma oranının en yoğun ve hızlı yaşandığı dönemdir. Beyin gelişimi çocuğun bilişsel, dil, motor, sosyal ve duygusal gelişimi için güçlü bir zemin oluşturur. Bu nedenle çocuklar özellikle okul öncesi dönem olarak adlandırılan yaşamın ilk altı

yılında çok hızlı büyürler ve bu gelişim alanlarında şaşırtıcı bir hızla yetkinleşirler. Böylece çocuğun kendi potansiyelini gerçekleştirmesinin ve toplumun üretken bir bireyi olabilmesinin yolu açılmış olur” (Okul Öncesi Eğitim Programı, 2013). Okul öncesi dönemde çocuk taklit yoluyla çevresinde gördüklerini denemeye başlar. Böylece öğrenmeye başlaması gerçekleşir.

“Okul öncesi dönem, Piaget’nin gelişim aşamalarından olan işlem öncesi döneme karşılık gelmekte, bu yaşlarda çocuklar soyut kavramları anlamakta zorlandıklarından dolayı, çocuklara kazandırılacak beceriler ve değerlere yönelik davranışların somutlaştırılarak verilmesi önem kazanmaktadır” (Aral, 2001). Yaparak yaşayarak öğrenme çocuğun en doğal öğrenme biçimidir. Okul öncesi dönemde çocuğa eğitim ortamında verilecek olan karakter eğitiminin niteliği, onun yetişkinliğinde hayati bir öneme sahip olacaktır.

Alan yazının incelenmesi sonucunda, Türkiye’de karakter eğitimi ile ilgili yapılmış olan çalışmalara bakıldığında çalışmaların sayısı artmış olsa da istenilen düzeye henüz ulaşamadığı söylenebilir. Yine yapılan çalışmaların bir kısmında yeni bir karakter eğitim programı tasarlanıp sonuçlarının gözlemlendiği; bir kısmında ise öğretmenlerin ya da eğitimcilerin karakter eğitimine ilişkin görüşlerinin saptanmaya çalışıldığı görülmüştür. Bütün bu sorunlardan hareketle kişiliğin gelişmeye ve şekillenmeye başladığı okul öncesi dönemde verilmesi gereken karakter eğitiminin, mevcut Okul Öncesi Eğitim Programı’nda ne şekilde yer aldığı ve bu programın uygulayıcıları olan okul öncesi öğretmenlerinin programda yer verilen karakter eğitimi ile ilgili görüşlerinin incelenmesi gerekliliğini ortaya koymuştur.

Türkiye’de kullanılmış olan her kademeye ait eğitim programları incelendiğinde, bu güne kadar sadece karakter eğitim programı adı altında açık bir programın hazırlanmamış olduğu dikkat çekmektedir. Son dönemde öneminin fark edilmesiyle birlikte, karakter ve değer eğitiminin güncellenen eğitim programlarının içerisine entegre edilmeye çalışılarak verildiği görülmektedir. Çünkü Leaming’in (1997) dediği gibi “karakter eğitim programları, tek başına verilebileceği gibi örtük program içerisine entegre edilmesi için de tasarlanmıştır.” Türkiye’de uygulanan okul öncesi eğitim programı da bu görüşten yola çıkılarak hazırlanmış bir program gibi düşünülebilir. İşte bu noktada da bu çalışma mevcut okul öncesi eğitim programındaki karakter eğitiminin ne şekilde yer aldığını araştırmayı hedeflemiştir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı, Türk Eğitim Sistemi içerisinde okul öncesi kademesinde karakter eğitiminin durumunu analiz etmektir. Bu analiz üç aşamalı olarak yapılmış olup; birinci aşamada 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı ile 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı Etkinlik Kitabı ve 2018 Okul Öncesi Etkinlik Kitabı karakter eğitimi açısından analiz edilmiştir. 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı'nda açık olarak verilmiş bir karakter eğitimi bulunmamaktadır. Çalışma verilerinden elde edilecek sonuçlara göre Okul Öncesi Eğitim Programı'nda karakter eğitiminin ne şekilde verildiği saptanmış olacaktır. 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı ile 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı Etkinlik Kitabı ve 2018 Okul Öncesi Etkinlik Kitabı karakter eğitimi açısından ilk kez incelenmiş olacaktır. İkinci aşamada ise okul öncesi öğretmenlerinin, 2013 Okul Öncesi Eğitim Programının analizinden çıkarılan karakteristik özelliklerin gerçekleşme ve önem düzeylerine yönelik görüşleri belirlenmiştir. Üçüncü aşamada ise, okul öncesi öğretmenlerinin karakter eğitimine ilişkin görüşlerinin neler olduğu saptanmaya çalışılmıştır.

Araştırma Soruları

Bu amaçlar doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- 1.Okul öncesi eğitim programında yer alan, “amaçlar, temel ilkeler ve temel özellikler” başlıklarında karakter eğitimine ilişkin unsurlar nelerdir?
- 2.Okul öncesi eğitim programında 36-72 aylık çocukların; “bilişsel, dil, sosyal-duygusal, motor gelişim ve öz bakım becerileri” gelişim alanlarına ait kazanım ve göstergelerdeki karakter eğitimine ilişkin unsurlar nelerdir?
- 3.Okul öncesi eğitim programında yer alan gelişim alanlarına ait kazanım ve göstergelerdeki karakter eğitimi unsurları ile 2013 Okul Öncesi Eğitim Programları Etkinlik Kitabı ve 2018 Okul Öncesi Etkinlik Kitabında yer alan unsurlar arasında nasıl bir uyum vardır?
- 4.Anket sonuçlarına göre okul öncesi öğretmenlerinin, okul öncesi eğitim programında yer alan karakter eğitimiyle ilgili unsurların önem ve gerçekleşme düzeylerine ilişkin görüşleri nelerdir?
- 5.Okul öncesi öğretmenlerinin karakter eğitimine ilişkin bakış açıları nasıldır?

5.1. Okul öncesi öğretmenleri karakteri, karakter eğitimini ve değer eğitimini nasıl tanımlamaktadırlar?

5.2. Okul öncesi öğretmenlerinin karakter eğitiminin verilmesi gerekliliğine olan inançları nasıldır?

5.3. Okul öncesi öğretmenlerinin, karakter eğitimine yönelik yaptıkları uygulamalar ve kullandıkları yöntemler nelerdir?

5.4. Okul öncesi öğretmenlerine göre karakter eğitimini etkileyen faktörler ile “ailesel, okul yönetimi, öğretmen yeterlilikleri ve okul öncesi eğitim programı” boyutlarında karşılaştıkları sorunlar nelerdir?

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

○ Bu çalışma ile, 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı’nda karakter eğitiminin ne şekilde yer aldığını, gerçekleşme düzeyini ve gerçekleşmesinin önündeki engelleri öğretmen görüşlerine göre analiz etmeyi amaçlamaktadır. Türkiye’de 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı ile ilgili yapılmış olan çalışmalara baktığımızda genellikle değer eğitimi ile ilgili çalışmalar görülmektedir. Çalışma 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında değer eğitimi yerine karakter eğitime odaklanması açısından önemlidir.

○ 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında yer alan karakterler çıkarıldıktan sonra, yine MEB tarafından hazırlanan 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı Etkinlik Kitabı ile 2018 Okul Öncesi Etkinlik Kitaplarında yer alan etkinlikler de karakter eğitimi açısından incelenmiştir. 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı’ndaki, 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı Etkinlik Kitabı’ndaki ve 2018 Okul Öncesi Etkinlik Kitabı’ndaki karakterlerin bulunma yoğunlukları karşılaştırılmıştır. Alan yazında etkinlik kitaplarının analizi ile ilgili hiçbir çalışma bulunmadığından veri toplama araçları olarak kullanılan dökümanlar yönüyle de alana katkı sağlayacak ilk çalışma olacağından dolayı önemlidir.

○ Elde edilecek sonuçlar açısından bakıldığında; okul öncesi eğitim programında karakter eğitiminin var olup olmadığı konusunda ve okul öncesi kademesinde nasıl bir karakter eğitimi uygulanmalıdır sorusunu gündeme taşıyarak eğitim politikacılarına yol gösterici bir çalışma olması açısından önemlidir.

○ Yapılan literatür çalışmalarında, Türkiye’de 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı’nda karakter eğitimi ile ilgili bir çalışmaya rastlanılmamıştır. 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı Etkinlik Kitabı ve 2018 Okul Öncesi Etkinlik Kitabı ile ilgili de ilk kez bir çalışma yapılmış olacaktır. Bu anlamıyla da çalışma sonuçlarının literatüre katkı sağlaması açısından önemlidir.

1.4. SAYILTILAR

○ Okul öncesi öğretmenlerinden maksimum çeşitlilik durum örneklemesi yöntemiyle seçilenler ile yüzyüze gerçekleştirilen “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine İlişkin Görüşleri İle İlgili Görüşme Formu” ndaki sorularda kendi düşünce ve görüşlerini yansıttıkları varsayılmaktadır.

1.5. SINIRLILIKLAR

Bu araştırma;

- 2018-2019 eğitim öğretim yılında Gaziantep İli Şahinbey İlçesi’nde bulunan 22 resmi, bağımsız anaokulunda görev yapan 231 okul öncesi öğretmeni ile sınırlıdır.
- MEB tarafından yayınlanan 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı Etkinlik Kitabı ile MEB tarafından yayınlanan 2018 Okul Öncesi Eğitim Programı Etkinlik Kitabının incelenmesiyle sınırlıdır.
- Araştırma verileri kullanılan ölçme araçlarındaki sorularla sınırlıdır.

1.6. TANIMLAR

Araştırmada sıkça bahsedilen bazı terimlerin tanımları aşağıda sunulmuştur:

Kişilik:“Bir kimseye özgü belirgin özellik, manevi ve ruhsal niteliklerinin bütünü, şahsiyet”(TDK, 2009).

Karakter:”İnsanın zihinsel, duygusal ve bedensel etkinliklerinin sonucunda ortaya çıkan davranışlarına çevrenin verdiği değerdir”(Ekşi, 2011).

Değer:”İnsanı insan yapan özelliklere sahip olan ve insanı diğer canlılardan ayıran temel özellikleri içinde barındıran ve insanların davranışlarına yön veren inançlar bütünüdür”(Ulusoy, 2016).

Karakter Eğitimi:”Yetişen yeni nesle temel insani değerleri kazandırma, onlara karşı duyarlılık oluşturma ve onları davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olma gayretlerinin ortak adıdır”(Ekşi, 2004).

Değer Eğitimi:”Ötekini anlama, tahammül etme, toplumsal duyarlılığı geliştirme ifadelerinin işaret ettiği davranışları gösteren insan yetiştirmek amacıyla uygulanan faaliyetlerin tamamıdır”(Ekşi, 2011).

Eğitim Programı:”Öğrenene, okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneğidir”(Demirel, 2015).

Öğretim Programı:”Okulda ya da okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneğidir”(Demirel, 2015).

Örtük Program:”Resmi programda açık olarak belirtilmediği halde öğrencilerin yaşantılarını etkileyen, toplumun norm ve değerlerini içeren programlardır”(Demirel, 2015).

Kazanım:”Bireyde gözlenmesi kararlaştırılan istendik özelliklerdir”(Sönmez, 2015).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde kuramsal alt yapı ile ilgili bilgilere ve araştırmaya yönelik yapılmış olan çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. KARAKTER EĞİTİMİ

Araştırmanın bu başlığı altında sırasıyla karakteri; karakter eğitimi; karakter- değer- ahlak eğitimi arasındaki farkları; karakter eğitiminin önemi ve gerekliliğini; karakter eğitiminin uygulanmasının önündeki engelleri; karakter eğitimiyle ilgili bakış açılarını; karakter ve değer eğitimi ile ilgili öğretim yaklaşımları açıklanacaktır.

2.1.1. Karakter

Karakter kavramına geçmeden önce, karakterle ilişkili olan ve sık sık birbirine karıştırılan kişilik, mizaç ve huy kavramlarını açıklamak gerekmektedir. “Mizaç; bireylerin en temel üç psikolojik işlevi olan eylemsel, duygusal (emosyonel) ve bilişsel (kognitif) işleyiş ve organizasyonu şekillendiren en küçük yapı taşıdır. Doğuştan gelir ve yaşam boyu değişmez. Kişilik ise genel bir ifadeyle; mizacın zeka, cinsiyet, genetik yapı, yaş, biyolojik özellikler vb. gibi üzerinde etkide bulunamadığımız içsel/ doğuştan gelen faktörlerle; aile, eğitim, sosyal çevre, yaşanan olaylar, kültür, inanç vb. gibi üzerinde kısmen etkide bulunabildiğimiz çevresel faktörlerin tamamıyla etkileşmesiyle oluşur. Mizacın yapısal statik/ değişmez özellikleri üzerinden gelişen kişilik, dinamik/ değişebilir bir yapıdır. Eğitim yoluyla bireye etki edip değiştirebildiğimiz ve geliştirebildiğimiz yapı onun mizacı değil, karakter ve kişiliğidir” (Selçuk ve Yılmaz, 2017, s.9). Mizaç alanlarının çocukluktan erişkinlik dönemine kadar sabit ve yapısal olarak tutarlı olduğu ve mizaç tipinin de genel olarak genetik faktörlerle belirlendiği söylenebilir. Mizacı anlam bakımından

tam olarak karakteri karşılamadığı görülmektedir. Eric Fromm’a göre, “mizaç tepki biçimi ile ilgilidir, yapısaldır ve değişmezdir. Karakter ise daha çok bir insanın yaşantıları ile özellikle de ilk çocukluk yıllarındaki yaşantıları ile oluşmuştur. Örneğin bir insanın mizacı ‘öfkeli’ olabilir. O zaman tepki biçimi ‘hızlı ve kuvvetlidir.’ Ama hangi konuda hızlı ve kuvvetli olduğu, ilişki kurma biçimine, yani karakterine bağlıdır. Yaratıcı, dürüst, sevgi dolu bir insansa sevdiği zaman, bir haksızlığa öfkelenildiği zaman, yeni bir fikirden etkilendiği zaman hızlı ve kuvvetli (şiddetli) bir tepki gösterecektir. Yıkıcı ya da sadist bir karakteri varsa, yıkıcılığında ve zalimliğinde hızlı ve şiddetli olacaktır” demektedir (www.aytacacikalin.com). Sonuç olarak, bireyin kişiliğinin mizaç ve karakter olarak iki ana yapıdan oluştuğunu söyleyebiliriz. Kişilik insanların bilinçli ve bilinçdışı geliştirdiği yaşam biçimindeki kökleşmiş davranış tarzlarıdır. Kişilik üzerinde genetik ve yapısal faktörler etkilidir. Huyu ise insanın yaradılış ve ruh özelliklerinin tamamı, mizaç ve tabiat olarak tanımlayabiliriz.

Karakterin sözlük anlamı; “bir nesnenin, bir bireyin kendine özgü yapısı, onu başkalarından ayıran temel belirti, bireyin davranış biçimlerini belirleyen ana özellik, öz yapı, ıra, seciye” olarak geçmektedir. “Seciye; yaradılış, huy, karakter”; “ıra ise karakter” olarak tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr). Cevizci (2015) ise felsefe terimleri sözlüğünde karakteri; “genelleme yoluyla da bir insanın, bir kişinin, davranış, alışkanlık, güç ve beceriler, değer ve düşünce tarzı türünden temel öğelerden meydana gelen özelliklerinin, onu başka insanlardan farklılaştıran bütünü” olarak tanımlamaktadır.

Karakter aslında davranışların kaynağıdır ve kişisel değer yargılarının davranışlara yansımış halidir denilebilir. Karakter, kişisel tutum ve değerlerin toplamıdır. Kişiyi başkalarından ayıran ve ne tür değer yargılarına sahip olduğunu ortaya koyan özelliklerinin bütünü o kişinin karakterini yansıtmaktadır.

Berkowitz (2002) karakteri, “ahlaklı bir şekilde davranmaya yatkınlık ve bu anlamdaki kişisel becerileri etkileyen kişisel psikolojik özellikler bütünü” şeklinde tanımlamaktadır. Lickona’ya (1991, s.51) göre iyi karakter, “iyiyi bilmek, iyiyi istemek ve iyiyi yapmayı içermektedir”. Buradan hareketle bireyin ahlaki ve kişisel gelişimine katkı sunmak ve toplum tarafından düzgün karakterli bireyler olarak anılmasını sağlamak için bireyin karakterinin iyi eğitilmesi gerekmektedir. Karakteri sosyal yönden değerlendirdiğimizde de, en iyiyi yapma isteği ve başkalarını düşünme,

doğruluk, dürüstlük ve sorumluluk gibi davranışlar ile haksızlıklara boyun eğmeme, insanlarla etkili iletişim becerisi geliştirme ve milli ve manevi değerlere bağlılık gibi tutumları içerdiğini söylemek mümkündür.

Karakter, daha çok ahlak felsefesinde kullanılan bir terimdir ve kişinin kendi duygu ve davranışlarını kendi isteğiyle denetleyebilmesini, kendi içiyle denge halinde olabilmesini, duygu ve davranışlarında tutarlı olmasını sağlayan özelliklerinin tamamı olduğu söylenebilir. Karakter sayesinde kişi doğru düşünüp doğru hareket etmeyi içselleştirebilmektedir. Karakter; aslında ne olduğumuz ve neye dönüşmek istediğimizin birleşimidir. Bir kişideki olumlu tutum ve davranışlar çevre tarafından sürekli pekiştirildiğinde, o davranış karaktere yerleşip iyi karakterli bireyler olması sağlanmaktadır. Yani karakter toplumun kişilerden beklediği olumlu davranış şekilleridir ve bu davranışlar pekiştirildikçe kişinin karakteri sağlamlaşır. İyi karakterli bireylerin toplumdaki kabul oranları da yüksek olacaktır.

“Karakter bireyin her yönünü kapsayan geniş bir alandır” (Bakioğlu ve Sılay, 2011). Kısaca karakter, kişinin eğitim aracılığıyla toplumun istediği şekilde olumlu yönde gelişmesidir. Duygusal, davranışsal ve ahlaksal olarak iyi bir karaktere sahip olmak için olabileceğinin en iyisi olmaya çalışmasıdır.

Berkowitz (2002) “bir bireyin psikolojik karakter kümesi, o kişinin ahlaki olarak işlev görme yeteneğini ve eğilimini etkilediğini” söylemektedir. Daha açık bir ifadeyle “karakter bir kişinin doğru şeyi yapmasına veya yapmamasına neden olan özelliklerin bütünüdür ve bu, karakterin küresel bir tanımı olarak kabul görür” demektedir. Davranışlarıyla toplum tarafından kabul gören, ahlak kurallarına uyan, toplumsal değer yargılarını benimsemiş olan kişiler dünyanın her yerinde kendi toplumlarında karakterli bireyler olarak anılırlar.

Köknel (2003) karakteri, “kişiye has olan davranışların tamamı” olarak tanımlamıştır. Aristo’ya göre “karakter alışkanlıkların oluşumu değildir. Çünkü alışkanlıklar pasif davranış tekrarı ile oluşurlar ancak karakter çocuğun pasif olarak değil de bilişsel olarak kendi kararlarını vermesi ile oluşmaktadır. Çocuk kararlarını verirken özerk olmalıdır. Karakter eğitiminde önemli olan çocuğun doğru düşünmesini sağlamaktır. Aristo eğitimin aşamalarla gerçekleştiğini belirterek ilk aşamasının vücut eğitimi, ikinci aşamasının karakter eğitimi ve son aşamasının ise akıl eğitimi olduğunu belirtmiştir” (Nucci ve Narvaez, 2008). Aristo’nun bahsettiği eğitim aşamalarından biri

olan karakter eğitimini almayan bireylerin kişilik gelişimlerinin eksik ve yarım kalmış olduğunu söylemek mümkündür.

2.1.2. Karakter Eğitimi

Karakter eğitimine, temel insani değerleri kazandırmayı amaç edinmiş bir eğitimidir diyebiliriz. Alan yazında karşımıza karakter eğitimi, ahlak eğitimi veya değer eğitimi olarak çıkabilmektedir. Fakat en yaygın ve modern kullanımı karakter veya değer eğitimi olan şeklidir. Türkiye’de de değer eğitimi olarak kullanımı daha yaygın kabul görmektedir. Ülkelerin değer yargılarına ve yaşam biçimlerine göre farklılık gösterse de sorumluluk, doğruluk, dürüstlük, adalet, yardımlaşma, saygı gibi değerler evrensel değerler olarak her yerde karşımıza çıkabilmektedir.

“Eğitimden beklenen, bireylere bilgi ve beceri kazandırmaktan öte, toplumun yaşamasını ve kalkınmasını devam ettirebilecek, hızla değişen dünyaya uyum sağlayabilecek, çevresinde istenen değişiklikleri yapabilecek bireylerin yetişmesidir” (Ada ve Ünal, 2000). Bu yönüyle okul sadece öğrenimin yapıldığı, sadece bilişsel becerilere odaklanıldığı yer olmamalı, kişinin davranışsal ve ahlaki yönden de eğitildiği yani karakterinin şekillendirildiği yer olma özelliği taşımalıdır diyebiliriz.

Eğitim ve karakterin bir arada kullanılması yeni bir durum değildir. İlgili alan yazın tarandığında kökeninin Yunanlı matematikçi ve filozoflara kadar dayandığı görülmektedir. O çağlarda düşünürlerin üzerinde birleştikleri en etkili görüş “karakterin akıldan daha üstün olduğudur. Bir insanı etiksel değerler verilmeden zihnen eğitmek, topluma bir bela kazandırmaktır” (Baykent, 2002). “Kökleri Eski Yunan düşünürlerine kadar dayanan karakter eğitimi, genel olarak öğrencilerin iyiye bilmelerini, iyiye arzulamalarını ve iyiye yapmalarını sağlamak amacıyla yapılan kasıtlı uygulamalar olarak tanımlanmaktadır” (Lickona, 1991). O zaman geçmişe bakıldığında da eğitimin amacının ahlaklı ve iyi karakterli bireyler yetiştirmek olduğunu söylemek mümkündür.

Meydan (2014) karakter eğitimini, “yeni nesle temel değerleri kazandırarak bu değerlere karşı duyarlı olmalarını ve bunları davranışa dönüştürmelerini sağlayacak uygulamaların bütünü olarak ifade etmektedir”. “Karakter eğitimi yaygın olarak öğrencilerde temel etik değerleri anlama, onlara bağlılık ve bu değerlere göre davranma eğilimini geliştirme süreci olarak tanımlanmaktadır” (Milson ve Ekşi, 2003,

s.102). Bu eğitim, sorumluluk sahibi olan yurttaşların sahip olması gereken genel tutum, inanç ve davranışların öğrenilmesi sürecidir.

“Karakter eğitimi ahlakın bilişsel, duyuşsal ve davranışsal yönlerini kapsayacak şekilde aktarılmalıdır” (Lickona, 1993). Bu amaçlarda başarılı olabilmek yani etkili bir karakter eğitimi uygulaması gerçekleştirebilmek için göz önünde bulundurulması gereken ilkeleri Rusnak (1998) aşağıda verildiği gibi sıralamaktadır:

- “Karakter eğitimi, sadece bir dersin konusu olarak görülmemelidir. Aksine okul programlarında yer alan tüm ders ve derslerin içeriğini oluşturan konu alanlarında görünür kılınmalıdır. Kısaca karakter eğitimine okulda öğrenciler için planlanan deneyimlerin hepsinde yer verilmelidir.
- Karakter eğitimi öğrenci eylemlerini de kapsayacak biçimde tasarlanmalıdır. Yani sadece değerlerin bilişsel düzeyde gerçekleştirilmesiyle yetinilmeyip, öğrencinin eylemlerde bulunabileceği ortamların öğrencilere sunulması gerekmektedir. Kısaca karakter eğitimi bir eylem eğitimi olarak kabul edilmeli ve bu kabulü yansıtabilecek faaliyetleri içerecek tarzda uygulanmalıdır.
- Pozitif okul ortamı karakter inşasına yardım eder. Bundan dolayı, okul genç bireylere olumlu rol modelleri sunmalıdır. Yani okul personelinin tutum ve tavırlarıyla öğrencilerin karakter gelişimine destek olmaları gerekmektedir. Bunun için okulun benimsediği değerler sisteminin (okul etosu) öğrencilerin karakter gelişime katkı sağlayacak nitelikte olması ve yine okulun önceden yaptığı hazırlıklarla (proaktif) öğrencilerin karakter gelişimini desteklemesi elzemdir.
- Okul, karakter eğitimi uygulamalarını ya da öğrencilerin karakter gelişimini kendi politika ve misyonunun bir parçası olarak görmelidir.
- Etkili karakter eğitiminin gerçekleşmesi özgür ve yetkili öğretmenlerle mümkün olacağı için öğretmenlerin, merkez programın kısıtlamaları olmaksızın öğretim yapmaları gerekmektedir.
- Okul ve toplumun karakter gelişimindeki ortaklığı hayati öneme sahiptir. Bundan dolayı karakter eğitimi, gençlerin karakter gelişimini etkileyen ya da etkileyebilecek tüm değişkenleri kapsayacak içerikte düzenlenmelidir. Bu bağlamda karakter eğitimi tüm okul personeli ve okulun bulunduğu bölgedeki yerel topluluğun tamamını içine almalıdır.”

Sonuç olarak; etkili bir karakter eğitimi uygulamasında yukarıdaki maddelerden bazılarını eksik bırakmak, karakter eğitiminin tam olarak verilmesinin önünde engel teşkil ettiği söylenebilir.

2.1.3. Karakter Eğitimi, Değer Eğitimi ve Ahlak Eğitimi Arasındaki Farklar

Birbirine sıkça karıştırılan karakter eğitimi, değer eğitimi ve ahlak eğitimi zaman zaman birbirinin yerine kullanılıyor da olsa farklı eğitim türleri olduğunu söylemek mümkündür. Berkowitz (2002), karakter, değer ve ahlak eğitimi arasındaki farkı; “Amerika Birleşik Devletleri'nde karakter eğitimi, muhafazakar, geleneksel ve davranışsal yaklaşımlarla tanımlanırken; ahlak eğitimi daha liberal, yapılandırmacı ve bilişsel yaklaşımlarla uyumlu hale getirilmiştir. Değerler eğitimi ise daha atletik, tutumsal, ampirik yaklaşımlarla uyumludur” şeklinde açıklamıştır (Berkowitz, 2002, s.44).

“Değer, karakter ve ahlak eğitimi kavramsal olarak da uygulama noktasında ise birçok yönden benzerlikler göstermektedir. Fakat içerik, amaç ve yöntem bakımından belirgin farklılıkları bulunmaktadır. Karakter eğitimi, değer ve ahlak eğitiminde olduğu gibi çocuklara temel insani değerleri kazandırmayı içerir. Ancak değer eğitimi ile karakter eğitimi arasında önemli bazı farklar bulunmaktadır. Değer eğitimi estetik, demokratik, toplumsal, ekonomik, siyasi ve dini olmak üzere geniş bir alanı kapsar ve bireylerin nasıl eylemde bulunacağını söyler. Karakter eğitimi ise bireylere nasıl bir kişi olmaları gerektiğini söyler. Karakter sahibi olmak belli erdemlere sahip olmayı, belli erdemlere sahip olmak da belli duygulara sahip olmayı gerektirir. Karakter eğitimi, değer eğitimine göre daha duyuşsal boyut, duygu ve kişilik özelliklerine yer verir“ (www.aytacacikalin.com). Çünkü duyuşsal boyutta bireyler, bir değer farkında olma, seçici davranma, tepkide bulunma, örgütlenme ve karakter haline getirme gibi davranış özelliklerine sahiptir. Whitley de (2005), karakter ve değer ayrımını şöyle açıklamaktadır; “değerler eğilimlerimizdir, karakter ise değerlerimizin davranışa dönüştürülmesidir”. Yani karakter eğitiminin değer eğitimini içinde barındırdığını söylemek mümkündür.

Ahlak eğitimi bir kurama dayalıyken karakter eğitiminin kendisinin kuramsal olduğu söylenebilir. Ahlak eğitimi 1960'lardan beri değişmez bir özellik gösterir ve kapsamı daha dardır. Karakter eğitimi ise bilinçli ve kapsamlıdır denilebilir. Ayrıca ahlak eğitimi sınırlı ve dar eğitimsel stratejilere dayanırken, karakter eğitimi farklı

stratejiler kullanarak sürekli bir gelişim ve yenilenme içinde olduğu söylenebilir. “Karakter bir kişinin duygusal, bilişsel, fiziksel ve ahlaki donanımlarının toplamıdır. Karakter eğitimi de, belirli kalıcı özelliklerin ortaya çıkmasını içerdiği için ahlak eğitimini kapsamaktadır” (Nucci, 2001). Genel olarak bakıldığında karakter eğitiminin, değer ve ahlak eğitimini de içine alan kapsamlı bir eğitim olduğu sonucuna ulaşılabilir.

2.1.4. Karakter Eğitiminin Önemi ve Gerekliliği

Birey iyi, kötü veya doğru, yanlış gibi değer yargılarıyla doğmaz. Bu değer yargılarına ancak yetiştiği ortam, girdiği sosyal çevre, edindiği arkadaşlar ve aldığı eğitimlerle ulaşabilir. İşte bu noktada çocuğun ileride karakterli bir birey olarak anılması için küçük yaşlardan itibaren maruz kaldığı her ortam önemlidir. Çünkü kişi çevresinde gördükleriyle kendi değer yargılarını oluşturur. Bu iyi bir karakter eğitimi ile yönlendirilmez ise, toplum tarafından “karaktersiz birey” olarak anılması kaçınılmazdır. Bu durumun da sadece kişiyi değil uzun vadede tüm toplumu etkilediği söylenebilir. Toplumlardaki ahlaki yozlaşmalara bakıldığında kaynağında toplumsal değer yargılarının eksikliği ve dolayısıyla da eksik bir karakter eğitiminin varlığı görülebilmektedir.

Güngör (1998), “insanlara zehirli maddelerle faydalı yiyecekleri ayırt edebilecek bilgiyi verdiğimiz gibi onlara iyi davranışla kötü davranışı ayırt edebilecekleri ahlaki bir sistemi de vermemiz gerektiğini” ifade ederek karakter eğitiminin önemine dikkat çekmektedir (1998, s.20). Çünkü birey iyi ve doğruyu, kötü ve yanlış kendisi görüp karar vermektedir. Verilecek eğitimin kalitesinin bireyin değer yargılarının niteliğini de belirleyeceğini söylemek mümkündür.

“Karakter eğitimi, öğrenci devamsızlığı, disiplin problemleri, madde bağımlılığı, çete şiddeti, genç gebelik ve kötü akademik performans gibi kritik endişeleri giderebilir; okullarımızın güvenliği ve toplumumuzla ilgili artan endişeye sebep olan ahlaki, etik ve akademik sorunlara uzun vadeli çözümler sunar. En iyi anlatımla, karakter eğitimi okulun her yönüne pozitif değerleri entegre eder” (Character Education Informational Handbook ve Guide, 2001, s.2). Dolayısıyla karakter eğitimi okullarda gençler arasında ve devamında da toplumda cereyan eden birçok soruna çözüm olabilecek bir eğitim yaklaşımı olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Amerika Birleşik Devletleri’nde ve dünyanın diğer bölgelerindeki okullarda yapılan karakter eğitimi uygulamaları sonucu bazı gelişmeler kaydedilmiştir. Bu gelişmeler aşağıdaki gibidir”:

- Önemli ve önemsiz disiplin sorunlarında azalma,
- Okuldan uzaklaştırmalarda azalma,
- Okula gecikmelerde azalma,
- Öğrencilerde gözlenen şiddetin neredeyse yok olması,
- Akademik başarıda artış,
- Okuma becerisinde alınan notlarda iyileşme,
- Öğretmenler tarafından idarecilere gönderilen öğrencilerin sayısında azalma,
- Derste bulunma ve zamanında sınıfa girmede iyileşme,
- Okulun tüm havasındaki değişiklikten ötürü daha mutlu bir öğretim kadrosu”

(Bakioğlu ve Sılay, 2011, s.72).

Yukarıda sayılan durumlara bakıldığında okullardaki karakter eğitimi uygulamaları sayesinde, sadece bireysel değil çok yönlü bir gelişim ve değişimin olduğunu söylemek mümkündür.

“Karakter eğitimi,

- Bireyin bilişsel, duygusal ve davranışsal boyutlarının tamamına hitap etmesi,
- Değer geliştirme ve değer telkini eğilimlerini birleştirmesi,
- Değer ve karakter eğitiminde dini, manevi ve geleneksel değerlere önem atfetmesi,
- Geleneksel ve modern değerleri birleştirmeye çalışan Türk Milli Eğitimi’nin genel amaçlarına yakın durması,

Türkiye’de yaklaşık on yıllık bir geçmişe sahip olan okul temelli değerler eğitimi uygulamalarına kaynaklık etmiş bir yaklaşım olması nedeniyle önemli görülmektedir” (Bakioğlu ve Sılay, 2011, s.72).

Sonuç olarak karakter eğitiminin Türkiye’de de uygulanmaya başlamasının temel nedenlerinin yukarıda sayılan maddelerden dolayı olduğunu söylemek mümkündür.

2.1.5. Karakter Eğitimi Etkileyen Faktörler

Çocuğun karakterinin şekillenmesinde başta içine doğduğu ailesi olmak üzere, sosyal çevresi, okulu, eğitim programları ve tabii ki öğretmenleri çok etkilidir. En çok etkileşiminin olduğu bu kişi ve kurumlardan edindiği deneyimlerle çocuk iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırmayı öğrenecektir. Çevresindekilerin bakış açıları yaşam tarzları, değer yargıları hangi yönde eğilim gösteriyorsa çocuğun değer yargıları da o yönde gelişmeye başlayacaktır.

Aile toplumu oluşturan en küçük yapı taşıdır. Çocuk doğduktan sonra içinde büyüdüğü ailesi ile yani anne, baba, kardeşler ve diğer aile bireyleriyle sürekli bir paylaşım içindedir. Sosyal anlamdaki ilk iletişimini aile bireyleriyle kurar. Aile bireyleri çocuğun sosyalleşmesindeki ilk öğretmenleridir diyebiliriz. Bu iletişimin doğal sonucunda da çocuk aile bireylerinden edindiği deneyimleri içselleştirmeye başlar. Aslında çocuklar, ailelerin toplumdaki yansımalarıdır. Kerschensteiner’in (1977) dediği gibi, “yuva, karakter oluşumunda en büyük etkindir ve bireyler benimseyecekleri ahlaklılık ve doğruluk ölçülerini yuvada kazanır. Yani insanın terbiyesi ailede oluşur”. Yapılan araştırmalarda görülmektedir ki çocuğun karakter gelişiminin büyük oranda şekillenmesi yaşamının ilk altı – yedi yılında gerçekleşmektedir. Bu yıllar da çocuğun daha çok ailesiyle etkileşimde olduğu yıllara denk gelmektedir. Dolayısıyla çocuğun karakterinin şekillenmesinin büyük bir kısmını aile bireyleri etkilemektedir. “Beş yaş civarında bir çocuğun karakteri çevresine karşı öyle sağlam şekillenir ki çocuk yaşamının geri kalanında az çok aynı doğrultuyu izler” (Adler, 2012). Yani karakterin temelini küçük yaşlarda atıldığı ve bundan sonraki süreçlerde de insanın bu temel üzerine yapıldığı söylenebilir. Bu durum bize küçük yaşlarda verilecek olan karakter eğitiminin ve onu etkileyen ailenin tutumunun ne kadar kritik bir öneme sahip olduğunu göstermektedir.

Beş – altı yaşlarındaki çocukların gözlem yetenekleri en üst seviyededir. Etraflarında gördükleri herkesi rol model alır ve onları taklit ederler. “Anne baba çocuğun sosyalleşmesi için toplumca kabul edilen uygun davranış biçimleri yönünden ona model olur” (Çağdaş ve Seçer, 2002, s.59-60). Bu nedenle aileler,

çocuklarına rol model olurken tutum ve davranışlarında dikkatli olmak zorundadırlar. “Okul öncesi dönemde çocuğun dünyayı tanımasına fırsat veren, ona çeşitli tutum, davranış ve değerleri edindiren kurumun aile olması hasebiyle aileye büyük sorumluluklar düşmektedir. Anne babanın çocuğa karşı ortaya koyduğu davranış kalıpları, çocuğun hayatını olumlu veya olumsuz yönde etkileyecek izlere neden olur. Aile bireyleri arasındaki bu ilişki çocuğun büyüdüğünde diğer insanlar ile kuracağı iletişimin de temeli olduğu için tutum ve davranışlarının ne yönde ortaya çıkacağının da göstergelerini ortaya koyar” (Oktay, 1999, s.155). Yani aslında çocuk, toplumda ailesinin aynasıdır denilebilir.

Tarhan’a göre karakterli çocuk yetiştirmede ailelerin dikkat etmesi gereken bazı hususlar vardır:

- “Çocuğumuzu iyi tanımamız gerekmektedir. Çocuğun içinde bulunduğu her dönemin farklı özellikleri vardır. Çocuğun içinde bulunduğu gelişim dönemlerinden haberdar olmak, nasıl davranmamız gerektiği noktasında bize fikir verir.
- Çocuğumuza karşı otoriter değil demokratik bir ebeveyn olmamız gerekmektedir. Çocuğumuzun birey olmasına fırsat vermeliyiz. Çocuğumuzun bizim çocuğumuz olmakla birlikte bizden ayrı kendine özgü, bu dünyada başka eşi benzeri olmayan özel bir birey olduğunu unutmamamız gerekmektedir.
- Çocuklarımızın konuşmasını bitirinceye kadar onları dinlemeli, sözünü kesmemeli, onlarla göz teması kurarak konuşulmalıdır.
- Çocuklarımızla birlikte zaman geçirmek çok önemlidir. Bu sayede aile içindeki bireyler karşılıklı olarak birbirlerinin sevinç ve üzüntülerini paylaşırlar. Çocuklarımızla geçirdiğimiz zamanın nitelikli olması da dikkat edilmesi gereken başka bir husustur.
- Evin içinde kurallı bir ortamın olması gerekmektedir. Çocuk akıllı, uslu ve çalışkan olduğunda çabasının ve davranışının ödüllendirilmesi ve aynı zamanda çocuğun davranışlarının sorumluluğunu üstlenmesi ve sosyal beceriler kazanabilmesi için sınırlarını bilmesi gerekmektedir. Çocuk sınırlarını aşarsa hatası oranında bir bedel ödemelidir.
- Aile içinde yaşantılar ya da olaylar üzerine konuşmak önemlidir. Üzüntülü ve sevinçli olaylar üzerine sohbet etmek çocukta aidiyet ve bağlılık duygularının gelişmesine yardımcı olur ve çocuk böylece ailenin yaşam biçimini ve değerlerini

benimser.

- Çocuğumuza bağımsızlık kazanacağı ev işleri gibi ödevler vererek küçük başarıların tadını çıkarmasını sağlamalı ve bu anlamda çocuklarda sorumluluk bilincini oluşturmaliyiz.

- Sevginin, saygının ve güven duygusunun hâkim olduğu bir ev ortamı oluşturulmalıdır. Bu değerlerin egemen olduğu ev ortamında anne babanın otoritesi azalmaz; tam tersine çocukların ebeveynlerine olan saygısını daha da artırır ve çocuk, anne babasının sevgisini kaybetmemek için iyi şeyler yapmaya çalışır.

- Çocuklarımıza olumlu davranışlarla rol model olduğumuzu unutmamamız gerekmektedir. Çünkü çocuklarımız küçük yaşlardan itibaren anne ve babalarıyla özdeşim kurmaya başlar.

- Problemlerle karşılaştığımız zaman sorun odaklı değil çözüm odaklı konuşmamız gerektiğini, bundan dolayı emretmek yerine fikir vermemiz gerektiğini unutmamamız şarttır” (Tarhan, 2010, s.26). Tarhan’ın sıraladığı bu hususlara dikkat etmek hem birey için hem de toplum için kritik önem arz etmektedir.

Çocukların aileden sonra topluma karıştıkları ve aile dışındaki farklı bireylerden de etkilenmeye başladıkları ikinci sosyal ortamı okuldur. “Toplum içinde rastlantısal olarak gerçekleşen eğitimin olumsuzluklarından ve sınırlılıklarından kaçınmak için zamanla eğitim kurumları oluşturulmuş ve eğitimin planlı, programlı ve profesyonel eğitimciler gözetiminde yapılması sağlanmıştır” (Akbaş, 2004). Çocuk, okul sayesinde ilk kez aile bireyleri dışındaki başka kişilerle de etkileşimde bulunmaya başlamaktadır. Günümüzde erken çocukluk döneminde anaokulu ve kreşlerle çok küçük yaşlardan itibaren çocuk farklı bir sosyal çevreye girebilmektedir. “Okul, hem bireysel hem toplumsal işleviyle birey gelişiminin sağlanmaya çalışıldığı çok önemli bir kurum olma özelliği taşır” (Özkan ve Soylu, 2014). Çocuk bu kurumlarda, bağımsız bir kişilik gelişimini, milli ve manevi değerleri ile toplumsal değer yargılarını öğrenir. Çünkü çocuk okula başladığı ilk günden itibaren sürekli bir eğitimin içerisinde. Cumhuriyetin ilk yıllarında Mustafa Kemal Atatürk, eğitim sistemini şekillendirirken bile Milli Öğretim Bakanlığı yerine, Milli Eğitim Bakanlığı diyerek okullardaki eğitimin önemini ön plana çıkarmıştır. Eğitim her zaman öğretimin önünde tutulmuş, ifade şekline dahi yansyarak “eğitim- öğretim” şeklinde ifade edilmiştir. “Mesela okula yeni kaydolan

öğrenci sıraya girer ve ilk günden başkalarının hakkına saygı eğitimi alır. Okulun ilk gününde bahçede toplanırken, disiplinli olmanın eğitimi alır. Sınıfta sıraya otururken fiziksel kategoriyi öğrenir ve boy sırasına göre oturarak başkalarının görüş alanını kapatmanın haksızlık olacağını esas alan toplumsal düzen eğitimi alır. Öğretmeni sınıfa girdiğinde ayağa kalkarak bilgi üstünlüğüne ve yaş büyüklüğüne saygının eğitimi alır. Toplum içerisinde söz alarak konuşma eğitimi alır. Öğretmeni ve başka bir arkadaşı konuşurken, bir ders saati boyunca dinleyerek çok büyük bir erdem olan dinleme eğitimi alır. Söz alarak ve toplum içerisinde konuşma medeni cesareti eğitimi alır. İyi ve kötü notu, sınıf içerisinde duyarak toplum içerisinde gerçekçi olmanın ve kendini olduğu gibi kabul etmenin eğitimi alır. Kendisinden üstün olanları kabullenmenin eğitimi alır. Kendisinden alt seviyede olanları hor görmemenin eğitimi alır. Saygılı olmanın, insanları sevmenin, sabırlı olmanın eğitimi alır. Velhasıl insan olmanın eğitimi alır” (www.songuldundar.com). Bütün bunlardan yola çıkıldığında okulun karakter eğitiminde birincil öneme sahip kurum olduğunu söylemek yanlış olmaz.

“Yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve sosyal davranışlarını etkileyebilen okullar, günümüzün getirdiği olumsuz durumlar karşısında öğrencilerine iyi tercihler yapabilmek için seçenekler gösterebilmeli ve bu tercihleri yapabilme yollarını ve amaçlarını sunabilmelidir” (Ekşi, 2003). Çünkü okullar sayesinde toplumlar geçmişten gelen değer yargılarını eğitim programları aracılığıyla çocuklara aktarabilirler. Çünkü okullar, eğitim programlarında açık ya da örtük şekilde verilmiş olan değer ve karakter eğitimlerini çocuklara vermekle görevlidir. Okulların bilişsel ve akademik becerilerin yanı sıra çocukları, toplumun norm ve değerlerine göre eğitmek, ahlaki ve karakter gelişimine katkıda bulunmak, benlik ve kişilik algısını olumlu yönde etkilemek gibi başka bir takım görevleri de bulunmaktadır. Okullar, karakteri düzgün, toplum tarafından kabul gören, iyi vatandaşlar yetiştirmek gibi bir amaca sahiptir. Bunu da gerçekleştirirken en önemli araç olarak eğitim programlarını kullanmaktadır. “Okulda verilen değer eğitimi sayesinde öğrenim çağındaki bireyler olumlu ahlakî ve insani nitelikler kazanırlar. Okulda verilen değer eğitimi ile öğrencilerin doğru tercihler vererek ahlakî normlara uygun ve iyi davranışlar sergilemeleri amaçlanır” (Hökelekli, 2010, s.8). Türkiye’de çağın getirdikleri de göz önünde bulundurularak 2005 yılından sonra yapılan eğitim programlarında değer eğitimine yer verilmeye çalışılmaktadır. Karakter eğitimi ya da

değer eğitimi adı altında ayrı bir program uygulaması ise henüz bulunmamaktadır. Katılmış, Ekşi ve Öztürk (2011) “karakter eğitimi programlarının hem karakter gelişimi hem akademik başarı üzerinde olumlu etkiye sahip olduğunu bulmuşlardır. Karakter gelişimi alanında uzmanlar, ilkokul ve ortaokul yıllarında öğrencilere sorumlu, saygılı ve demokratik topluma katkıda bulunan üyeler olmaları konusunda yardımcı olmak için bir karakter eğitimi programı uygulamayı tavsiye etmektedirler” (Almerico, 2014). Karakter eğitimi uygulaması toplumun eksik yanlarını ya da yanlış inanışlarını en az düzeye indirerek mutlu toplumlar yaratmayı başarabilen bir eğitim şekli olarak karşımıza çıkmaktadır denilebilir.

Deroche ve Williams’da (2001) “okullarda karakter ve değer eğitiminin verilmesinin zorunluluk olduğunu savunan araştırmacılarıdır ve okulda bu eğitimin yapılmasının gerekçelerini aşağıdaki gibi sıralamışlardır:

- Öğrenciler, aileler ve toplum için faydalıdır.
- Topluma uygun davranışları geliştirir.
- Öğrencilerin ahlakî anlayışını geliştirir.
- Öğrencilerin bilinçli karar almalarını sağlar.
- Öğrencilere kendilerinin ve diğer insanların davranışlarını değerlendirme fırsatı oluşturur.
- Milli ve manevi değerleri benimsemiş öğrenciler yetiştirir.”

Türkiye’deki siyasi ve toplumsal gelişmeler göz önüne alındığında karakter eğitiminin gerekliliği ve önemi daha fazla fark edildi ve uygulanmasına da daha fazla ihtiyaç duyuluyor diyebiliriz. Çünkü toplumdaki insanlar arasında empati sahibi, hoşgörülü, çevresindeki bütün canlılara saygılı, farklılıkları zenginlik olarak görerek farklı olanı ötekileştirmeyen insan tipi gittikçe azalmaya başladı. Tahammülsüzlükler ve şiddet ise aynı oranda artış göstermektedir. Bishop (1993) “bu konudaki düşüncelerini üç başlıkta şöyle ortaya koymuştur:

- Toplumda ortaya çıkan problemlerin her geçen gün artması değerlerin tam anlamıyla kişilerce edinilmediğinin göstergesidir.
- Günlük yaşanan toplumsal değerlerdeki belirsizlikler geçmişten getirilen değerlere zarar vermektedir.

○ Akran ilişkilerinin olumsuzluğu, medyanın olumsuz etkisi ve boşanmalar aile yapısını son derece bozmaktadır” (Yazıcı, 2006, s.506).

Eğitim ciddiyet isteyen bir iştir ve uzman kişiler tarafından planlı ve programlı bir şekilde, ülkenin ve toplumun ihtiyaçları ile çağın gereklerine uygun bir şekilde yürütülmelidir. Eğitim ve insan yetiştirme işi asla şansa bırakılmamalıdır.

Lickona (1991), “okullarda değer ve karakter eğitiminin gerekliliğini şu maddelerle açıklamıştır:

○ Gençler her geçen gün daha fazla kendilerine ve çevrelerine zarar vermekte ve insanlığın refahı ve geleceği için herhangi bir endişe duymamaktadırlar. Bu toplumsal hastalık göstergesidir. Bundan sıyrılmak için ahlakî ve manevi anlamda bir yenilenmeye ihtiyaç vardır.

○ Değerlerin aktarımı medeniyetin bir fonksiyonu olarak görülür. Toplumlar varlıklarını sürdürmek, toplumsal çözülmeden korunmak ve haklının insani gelişimini desteklemek için değerler eğitimine ihtiyaç duyarlar.

○ Değer çatışmalarının olduğu toplumlarda bile bir ahlakî ilke bulunur. Çok kültürlü toplumlarda bile tüm bireyler tarafından benimsenen adalet, saygı ve demokrasi gibi değerler ortaktır.

○ Değerlerden yoksun bir eğitim olamaz. Okuldaki her unsur (öğretmenler, veliler, yöneticiler, öğrenciler ve diğer çalışanlar) için uygun bir değerler eğitimi verilmelidir” (Genç, 2013, s.53).

Türkiye’de halen değer ve karakter eğitiminin tam olarak işlev kazanamadığı söylenebilir. Bunun nedenleri arasında sürekli değişen eğitim programları, değerler ve karakter eğitimiyle ilgili alt yapı çalışmalarının eksik olması, öğretmenlerin değer ve karakter eğitimiyle ilgili bilgilerinin eksik ya da hiç olmaması ve öğrencilerin karakter ve değer eğitimiyle ilgili ihtiyaçlarının tam olarak belirlenememesi gibi sebepler sıralanabilir. Kaya ve Taşkın da “okulda değerler eğitimi verilirken karşılaşılan sorunlara dikkat çekmiştir. Bu konuyla ilgili ortaya koydukları nedenler şöyle özetlenebilir:

○ Milli Eğitim Bakanlığının değerler eğitimi ile ilgili yürüttüğü politikalar teorik temelin ötesine geçememektedir.

○ Okullarda eğitim müfredatlarında değerler eğitimine ayrı bir başlık

açılmalıdır. Devletin ve halkın okuldan beklentisinin akademik olması değerler eğitiminin geri planda kalmasına neden olmaktadır.

- Öğretmenlere değerler eğitimi konusunda mesleki yeterlilikler kazandırılmalıdır.

- Okullarda değerler eğitimi devletin izlediği politikalardan bağımsız olarak verilmelidir” (Kaya ve Taşkın, 2016, s.153-155).

“Okulda değerlerin öğretimi için dinamik bir yaklaşıma gereksinim duyulmaktadır. Bunun için okulda değer öğretiminde uygulanacak stratejilerin belirlenmesinde öğretmen ve veliler birlikte hareket etmelidirler” (Düzenli, 2017, s.83). Çünkü karakter eğitimi kimin ne şekilde vereceği önem arz etmektedir. Öğretmen bu eğitimin okuldaki en iyi uygulayıcısı ve rol modeli olarak hep ön plandadır. Öğretmenin davranışları çocukların üzerinde çok büyük etkiler bırakmakta, öğretmenini rol model alan çocuk ise onun gibi davranmaya çalışmaktadır. Eğer öğretmen, sürekli kendini geliştiren, karakteri oturmuş, işine saygı duyan biriye bu davranış biçimleri kendini çocuklarda da gösterebilmektedir. “Öğrencilerin gözünde rol model olan öğretmenin hem kişilik özellikleri, hem akademik nitelikleri, hem de kişisel becerileri öğrenciler üzerinde büyük etki oluşturmaktadır” (Kanger, 2007). Özellikle de okul öncesi ve ilköğretim döneminde öğretmen çocuk için bazen anne babadan bile önde gelebilmektedir, her söylediği dinlenen ve her yaptığı kabul edilen bir model konumunda olabilmektedir. Bu nedenle öğretmenin okul içinde ve dışında davranışlarıyla ve söylemleriyle öğrencilerine örnek olmak gibi çok büyük bir görevi vardır. Lickona’ya (1993, akt.) göre “öğretmen;

- Öğrencilere sevgi ve saygıyla davranan, olumlu sosyal davranışları destekleyen, iyi örnek olan, sınıf tartışmalarında zararlı davranışları düzelten, gerektiğinde öğrencilerine birebir rehber olan, iyi bir model ve akıl hocasıdır.

- Öğrencilerin birbirlerine saygı gösterdiği, birbirlerini koruduğu, grupta kendini değerli hissettiği ve gruba karşı sorumlu olduğu ahlaki bir topluluk meydana getirir.

- Sınıf kurallarını öğrencilerinin ahlaki yargılama gücünü, kurallara gönüllü uyma ve başkalarına saygı gösterme davranışlarını karakter geliştirmede fırsatlar olarak görür ve disiplin kurallarını bu doğrultuda oluşturur.

- Öğrencilerin karar vermelerini destekleyen, sınıfın iyi bir öğrenme ortamı olmasında sorumluluk aldırarak ve öğrenmeye yardımcı olan pozitif bir sınıf ortamı oluşturur.

- Ahlaki bakımdan zengin içerikli konular kadar akademik konuları; edebiyat, tarih, fen bilimleri içeren etik sorunları incelemek ve değerleri öğretmek için bir araç olarak kullandığımız seçkin programları (Facing, History and Ourselves and The Heartwood Ethics Curriculum gibi...) kullanarak program yoluyla değerleri öğretir.

- Öğrencilerin başkalarının görüşlerine başvurmalarını, onların bakış açılarını önemsemelerini sağlar ve ortak hedeflere ulaşmada, birlikte çalışma becerisi geliştirmek için iş birliği öğrenmeyi kullanır.

- Öğrencilerin öğrendiklerini anlamalarına, daha sıkı çalışma kapasitesine sahip olmalarına ve üstün başarı elde etmelerinde kararlı olmalarına ve başkalarının hayatlarını da etkileyen çalışma anlayışını geliştirerek, yeteneklerinin farkında olmalarına yardımcı olur.

- Kitap okutarak, araştırma yaptırarak, kompozisyon yazdırarak, günlük tutturarak ve tartışma yöntemleri uygulayarak, öğrencilerin ahlaki düşüncelerini geliştirmelerine yardım eder.

- Uyuşmazlıkların nasıl çözüleceğini öğretmek çatışmaların herhangi bir zorlama olmadan adil bir şekilde çözülebileceğinin farkına vararak temel ahlaki beceri ve değerleri kazanmalarına yardım eder. Ayrıca sınıf içerisinde daha olumlu bir hava yaratarak kapsamlı yaklaşımı okul öğrencilerinin bir bütün olarak geliştirmesi gerektiği farkındalığını kazandırır.

- Öğrencilerin kendilerine özgü davranışlarının ortaya çıkmasına fırsat verir, her öğretim kademesindeki çocuklara toplum ve okul hizmeti gerçekleştirmek için imkânlar sağlayarak sınıf dışında da iyi bir model olma ilgisi uyandırır.

- Sınıfta öğrenilen değerleri pekiştirmek adına okulun genelinde yaygın olan kabulleri geliştirir. Örneğin müdürün yöneticilik yetkisi olduğu, disiplin kurallarına uygun davranma, okul genelinde benimsenen toplum anlayışı, öğrenci toplulukları vb. aracılığı ile okulda olumlu ahlak kültürü oluşturur.

- Ailelere çocuklarına ilk ve en önemli ahlak öğretmeni olduklarının farkına varmalarını sağlar. Okulda öğretilen değerleri geliştirecek farklı yollar sunarak temel ahlaki değerleri geliştirmede toplumun, dini kurumların, şirketlerin, yerel

yönetimlerin ve medyanın yardımını alarak ailelerin ve toplumun karakter eğitiminin bir parçası olmasına yardımcı olur” (Karatay, 2011).

Çocuğun doğumuyla birlikte ailede başlayan değer ve karakter eğitimi okulla devam eder. Ancak bu eğitim derslerden ziyade öğretmenlerin tutum, söylem ve davranışlarıyla gerçekleşir. Cafoğlu ve Somuncuoğlu (1999) tarafından yapılan bir araştırmada öğrenciler öğretmenlerini aşağıdaki hususlarda eleştirmektedirler. “Öğretmenler:

- Öğrencilere karşı dürüst, adil, hoşgörülü ve samimi değiller.
- Öğrencilere güvenmezler ve yakınlık göstermezler.
- Öğrencilere övgüde bulunmaz ve onları ödüllendirmezler.
- Öğrencileri aşağılar ve onlara hakaret ederler.
- Öğrencilere yapmalarını istedikleri şeyleri kendileri yapmazlar.
- Sorumluluklarının farkında değiller.
- Neredeyse hiç gülümsemezler. “

Öğretmenler toplumun gelişip değişmesindeki en önemli oyuncular. Öğretmenin desteği ve inancı olmadan okulda uygulanmaya çalışılan hiçbir program tam olarak amacına ulaşamaz. Bu nedenle okul ve eğitim programlarından önce öğretmenlerin karakter ve değer eğitiminin önemine ve gerekliliğine inanmaları; daha sonra da bunu kendi davranışlarına da yansıtabilmeleri önem taşımaktadır.

2.1.6. Karakter Eğitimi ile İlgili Bakış Açıları

Karakter eğitimi, ahlak gelişimiyle paralel şekilde bir değişim ve ilerleme içinde olduğunu kabul edersek, karakter eğitimi ahlaki gelişim kuramlarının etkilediğini de kabul etmiş oluruz. Çünkü ahlak eğitimi; insanlık tarihinin başından itibaren gelecek neslin nasıl bireyler olarak yetiştirilmesi sorusunu hep gündemde tutmuştur. Aristoteles ve Konfüçyus’un bu konu ile ilgili olarak iki önemli sorusu hep geçerliliğini korumuştur: “Çocuklarımızın nasıl insanlar olmalarını istiyoruz?” ve “Çocuklarımızın bizim istediğimiz gibi olmaları için onlara nasıl bir eğitim vermeliyiz?” Ve bu sorulara alınan cevapların her dönemde aynı olduğunu söyleyebiliriz: “Çocuklarımızı ahlaklı bireyler olarak yetiştirmeliyiz” (Chazan ve Soltis, 1973).

O halde karakter eğitimini etkileyen kuramlar şöyle sıralanabilir:

- Psikoanalitik kuram
- Davranışçı kuram
- Bilişsel gelişim kuramı
 - Dewey’e göre ahlak gelişim kuramı
 - Piaget’e göre ahlak gelişim kuramı
 - Kohlberg’ e göre ahlak gelişim kuramı
- Sosyal öğrenme teorisi
- Gilligan’a göre ahlak gelişim kuramı
- Domain (Etki Alanı) kuramı

Araştırmanın sonraki bölümünde yukarıda sıralanan kuramlar açıklanacaktır.

2.1.6.1. Psikoanalitik Kuram

“Ahlakın çocuğun vicdan gelişimine bağlı olarak geliştiğini düşünen Psikanalitik Kuram, bireyin gelişiminde ahlak gelişimini ele alan ilk kuram olmuştur (Çam ve diğerleri, 2012). Bu kuram Sigmund Freud tarafından ortaya atılmıştır. Freud’a göre birey, oral, anal, fallik, latent ve genital olmak üzere 5 farklı psikoanalitik evreden geçmektedir. Bu kuramda Freud, bireyin bebeklik ve yetişkinlikteki kurduğu bağların kalıcılığından bahsetmiş ve yaşamın ilk beş yılının bu nedenle çok önemli olduğunu belirtmiştir. Bu yaklaşıma göre örnek verilecek olursa; anal dönemdeki yaşamışlıklar ileride çocuğun karakterinde önemli sorunlar meydana getirebilmektedir. Anal dönemde katı bir disiplinle karşılaşan bireylerin ileriki yaşamlarında cimri, kavgacı, paylaşmayı sevmeyen, bencil ve şiddet tutkunu bireyler olarak ortaya çıkmasının kaçınılmaz olacağı söylenebilir. Tam tersi şekilde fazla rahat bir tutumla karşılaşan bireylerin de ileriki yaşamlarında ilişkilerinde tutarsız ve gevşek tavırlar takındığı, çabuk sıkılan ve savruk bir karakter gelişimi göstereceği söylenebilir.

Freud, “ahlak ve kişilik gelişimini duygusal ve güdüsel bir süreç olarak ele almış ve duygusal güdüsel ahlak gelişimini, id, ego, süper ego ilişkilerindeki denge kavramına bağlamıştır” (Çağdaş ve Seçer, 2002, s.102–104). “Süper ego; toplum değerlerinin ve kurallarının birey tarafından içselleştirilmesidir ve 5 yaş civarında oluşmaya başlamaktadır” (Başal, 2003, s.169). “Kurallara uyan davranışlar doğru,

uymayanlar ise yanlış olarak kabul edilir” (Erdem ve Akman, 1995, s.113). “Böylelikle süper ego bireyde var olan değerler sisteminin kaynağı olmaktadır” (Başal, 2003, s.170). Yani çocuk, süper egosu aracılığıyla toplumsal standartlara uygun olan davranışlarını kontrol etmekte ve toplumsal rolleri öğrenmektedir denilebilir.

2.1.6.2. Davranışçı Kuram

“Davranışçı teoriye göre ahlaki yargılar, bireyin dışındaki etkenlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Onay gören ve pekiştirilen davranışlar doğru, hoş görülmeyen cezalandırılan davranışlar ise yanlış olarak kabul edilmektedir” (Erdem ve Akman, 1995, s:113). “Çocuk ahlaki değer ve yargıları şartlanma yolu ile kazanmaktadır” (Başal, 2003, s. 170). Yani çocuk çevresinde gördüğü davranışları kendi iç dünyasında yorumlayarak neyi yapıp neyi yapmayacağına karar vermektedir denilebilir.

2.1.6.3. Bilişsel Gelişim Kuramı

“Bilişsel gelişim psikologları esas olarak ahlaki akıl yürütme ve karar verme üzerinde durmuşlar ve çocuklar büyüdükçe ahlaki akıl yürütmenin nasıl değiştiği ve bu değişimleri hangi etmenlerin etkilediği konusunda bilgi toplamışlardır” (Gander ve Gardiner, 1998, s.261). Ahlak gelişimi ile ilgili çalışmalar yapan bilişsel gelişim kuramcıları; Dewey, Piaget ve Kohlberg’dir.

Dewey’e Göre Ahlak Gelişim Kuramı: Bilişsel gelişim teorisyenleri arasında ahlak gelişimine ilk deyinen kuramcı John Dewey’dir. Dewey, “ahlak eğitiminin temelinde zihinsel eğitimi görmüş ve ahlak eğitiminde genel eğitim süreci gibi temelde çocuğun farklı değerler ve bu değerlere ilişkin kararlarda aktif akıl yürütmesi ile gerçekleşebileceğine inanmıştır” (Çağdaş ve Seçer, 2002, s.108). Dewey ahlak gelişimini 3 temel gelişimsel evrede incelemiştir.

1.Ahlak veya Gelenek Öncesi Düzey: Bireyin biyolojik ve sosyal dürtülerle güdülenen davranışlarını içeren evredir.

2.Geleneksel Düzey: Bireyin ait olduğu grubun değerlerini kabul ettiği evredir.

3.Özerk Düzey: Bireyin kendi davranışlarını yine kendi akıl yürütme ve karar vermesi ile oluşturduğu evredir. Bu evreler kuramdan öteye gidememiştir.

Dewey, ahlak gelişiminin kazanılması için eğitim müfredatlarıyla sosyal yaşamın uyum içinde olması gerektiğini savunmaktadır.

Piaget'e Göre Ahlak Gelişim Kuramı: Piaget'e göre de ahlak gelişimi belli evreler halinde gerçekleşmektedir. Ahlak gelişimi ile zihinsel gelişim paralel gelişme göstermektedir ve ahlaki gelişimde sosyal çevrenin önemli olduğunu ileri sürmüştür. Yani ahlak gelişimi, bilişsel gelişime bağlı olarak çocuğun arkadaş çevresi ile olan etkileşimi neticesinde gerçekleşmektedir. Piaget, ahlak gelişim kuramını dışa bağlı dönem ve özerk dönem olarak ikiye ayırmıştır:

1.Dışa Bağlı Dönem: Ahlak gelişiminde on yaşına kadar olan dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde çocuklar kuralların değişmez olduğuna inanır ve otorite olarak kabul ettiği kişiler tarafından konulan kurallara uyar. Kurallara uyulmadığında cezanın şart olduğunu düşünür. Davranışlarının temelinde ödüle ulaşma ya da cezadan kaçma çabası yatar.

2.Özerk Dönem: Bu dönemde çocuklar akranlarıyla kurduğu ilişkiler sayesinde kuralların değişebilir olduğunu farkeder. Kuralların kişiler tarafından konulduğunu ve gerektiğinde esnetilebilir ve değiştirilebilir olduğunu düşünür. Bir davranışı iyi ya da kötü olarak nitelendirmesi için altında yatan nedeni dikkate alır.

“Piaget soyut işlemler dönemine doğru ilerledikçe, çocukların dışa bağlı dönemden özerk döneme doğru geçtiklerini ifade etmiş ve özerk döneme geçiş için bir yaş vermemiştir. Ancak ilköğretim 5. sınıfa doğru (10-11 yaş) çocukların ahlaki değerlendirmelerinde özerk döneme has özellikler ortaya çıktığını da belirtmiştir” (Erdem ve Akman, 1995,s.115). Yani Piaget'e göre bu dönemin yaş aralığında keskin bir sınır bulunmamakta olup, 10-11 yaşları özerk döneme geçişin başladığı yaşlar olarak kabul edilebilmektedir.

Kohlberg' e Göre Ahlak Gelişim Kuramı: Kohlberg de Piaget gibi ahlaki gelişimin dönemlerinin olduğunu ve bilişsel gelişimle de paralel olduğunu ifade etmiştir. Fakat, Piaget'in iki dönemine karşılık ahlak gelişimini, Kohlberg üç dönemde incelemiştir. Ve “hiyerarşik bir sıra izleyen dönemlerin her birinde yeni bir zihinsel örgütlenme ve bakış açısı ortaya çıkmaktadır. Dönemler içinde ilerleme, bilişsel gelişim düzeyinde ilerlemeye bağlı olmaktadır” (Erdem ve Akman, 1995, 116).

1.Gelenek Öncesi Düzey: Bu dönemde çocuk, kendi kültüründe iyi ve kötü olarak kabul edilen ölçütlere göre davranır.

Birinci Aşama- Ceza ve İtaat Eğilimi: Bu aşamada çocuk sadece otoriteye uyar ve ceza almaktan kaçınır. Meydana gelen olayların büyüklüğüne ve dışarıdan

görünüşlerine göre karar verirler. “Bu evrede çocuk, başkalarının da çıkarları olduğunu ve bu çıkarların kendisinininkinden farklı olabileceğini düşünmez. Çocuğun kendi çıkarları ile diğer çıkarlar arasında bir bağlantı kurulmaz” (Bilir, 1994, s.13–14).

İkinci Aşama- Çıkara Dayalı Alış Veriş: “Bu aşamada çocuk için doğru, kendisinin ve çevresindekilerin ihtiyaçlarının karşılanması ve somut değişime dayanan adil alış verişler yapmaktır” (Aral, Bulut, Baran ve Çimen, 2001, s. 96).

2.Geleneksel Düzey: Bu düzeyde çocuklar, beklentilere, toplumsal norm ve kurallara göre davranmaya çalışırlar.

Üçüncü Aşama- Kişilerarası Uyum: Bu aşamada çocuk, benmerkezcilikten yavaş yavaş uzaklaşarak, olaylara başkalarının gözüyle de bakabilmeyi ve başkalarının kendisinden beklediği gibi davranmasının doğru bir davranış olduğunu düşünmeye başlar. “Kendisinden beklenen davranışı göstermenin doğru olduğu yargısındadır ve ana babası, öğretmeni ve arkadaşlarının kendisinden beklediği gibi davranırsa, onların sevgisini kazanabileceği, onlar tarafından takdir edilerek kabul göreceği düşüncesindedir” (Can, 2004, s.132).

Dördüncü Aşama- Kanun ve Düzen Eğilimi: “Bu aşamada kişi toplumsal rolleri ve kuralları tanımlayan sistemin bakış açısını kabul ederek, bireysel ilişkilerini bu sistem içindeki kurallar dâhilinde kullanır” (Bilir, 1994, s.14).

3.Gelenek Sonrası Düzey: Bu düzey ilkeli ahlaklılık olarak da adlandırılır. Bu düzeydeki ahlak anlayışına ulaşmış olan bireyler, genelde toplumsal normlara, değerlere uygun davranışlar sergilemekle birlikte, insani değerlerle çatışan yasal düzenlemeleri sorgulayabilir. Kohlberg’in ahlak gelişiminin bu en üst düzeyine çok az insanın ulaşabildiği belirtilmektedir” (Can, 2004, s.133).

Beşinci Aşama- Sosyal Sözleşme Eğilimi: “Kanunların kullanımı ve bireysel haklar eleştirici bir şekilde incelenir. Kanunlar, sosyal düzeni korumak, temel yaşam ve özgürlük haklarını güvence altına almak için gerekli görülmektedir” (Aral, Bulut, Baran ve Çimen, 2001, s.97).

Altıncı Aşama- Evrensel Ahlak İlkeleri Eğilimi: “Bu aşamada kişi ahlak ilkelerini kendisi seçip oluşturur. Bu ilkeler adalet, eşitlik gibi soyut kavramlara dayalıdır” (Aral, Bulut, Baran ve Çimen, 2001, s.97).

Kohlberg’in ahlak gelişimi kuramıyla ilgili kaynaklara bakıldığında, Kohlberg’in 1970’li yılların sonunda kuramını yeniden gözden geçirdiği ve basamak

sayısını azaltarak, ahlak gelişimini yine üç düzeyde fakat beş basamak olarak ele aldığı görülebilmektedir.

2.1.6.4. Sosyal Öğrenme Teorisi

Sosyal öğrenme teorisine göre insan doğduğunda ne iyi ne de kötü özelliklere sahiptir. Birey, toplum içinde karşılaştığı kabul gören yargıları şartlanma ve modellenme yolu ile öğrenir. “Erken öğrenilmiş, kazanılmış olan davranışların kalıcı olma özelliği daha fazladır” (Aydın, 1997, s.135). “Çocuk bir şahsı model olarak gözler ve taklit eder. Önceden bilmediği herhangi bir şeyi nasıl yapacağını bir modelin davranışlarını gözleyerek öğrenebilir. Sosyal öğrenme teorisinde, çocuğun ahlak gelişimini belirleyen kültürel normların doğru veya yanlış değerler olarak içselleştirilmesidir. Bu yaklaşıma göre değerler görecelidir ve bireyin doğup büyüdüğü kültüre bağlıdır” (Çağdaş ve Seçer, 2002, s.106–107). Yani bu teori ile çocuğun model alma yöntemiyle birçok özelliğe sahip olmaya ve karakterini de bu yöntemle oluşturmaya başladığını söylemek mümkündür.

2.1.6.5. Carol Gilligan’a Göre Ahlak Gelişim Kuramı

“Gilligan’ın çalışmalarında da Kohlberg’in çalışmalarında olduğu gibi ahlaki ikilemler yer almaktadır. Fakat Gilligan’ın ahlaki ikilemleri, yaşamda karşılaşılan ya da karşılaşma ihtimali yüksek olan ikilemlerken; Kohlberg’in ahlaki ikilemleri ise gerçekte yaşanma ihtimali olmayan ikilemlerdir” (Şafak, 2008). “Gilligan’a göre, ahlak gelişiminde önemli olan şey, Kohlberg’in öne sürdüğü gibi bir sonraki gelişim düzeyine ulaşmak değil, ‘ahlak sevgisi’ ni kazanmaktır” (Senemoğlu, 1998).

Gilligan da ahlak gelişimini evreler halinde incelemiş ve üç evreye ayırmıştır: Bencillik (gelenek öncesi evre), Sosyal Oluşum ve İlkeli Ahlaksallık (gelenek sonrası evre).

2.1.6.6. Domain (Toplumsal Alan) Kuramı

“Elliot Turiel ve arkadaşları tarafından ahlaki gelişimi açıklamak amacıyla ortaya atılan bir kuram olan ve son zamanlarda ahlaki muhakemeyi ve ahlaki gelişimi açıklamada karakter eğitimi araştırmalarını etkileyen alan teorisinin kökenleri bilişsel gelişim temelli ahlaki gelişim anlayışına dayanmaktadır” (Ekşi ve Katılmış, 2011, s.101). “Turiel özerk ahlaki muhakemenin kendi bağımsal alanını oluşturduğunu ve çocukluk döneminde de görülebileceğini savunmaktadır. Bu teoriye göre bireyler

kendilerine has ahlak sistemini oluştururken içinde yaşadıkları çevrenin dini, kültürel, etnik gibi özelliklerinin etkisinde kalmaktadırlar” (Nucci’den aktaran Ekşi ve Katılmış, 2011). “Son yapılan bilimsel araştırmalarda çocuktaki ahlaki gelişimin sık sık bu teori ile açıklanmaya çalışıldığı görölmektedir. Bu teoride ahlaki fikirlerin geliştirilmesi ve diğler sosyal bilginin alanları arasında bir ayırım yapılmaktadır. Domain teorisine göre, çocuğun ahlaki ve sosyal alışkanlıklarına ilişkin kavramlar, bu iki sosyal olay sınıfıyla bütünleşen sosyal tecrübelerinin birbirinden farklı şekillerini niteliksel olarak açıklamaya çalışmasından ortaya çıkar” (Nucci, 2002, Akt. Balat ve Dağal, 2006, s.10). Bu kuram diğler kuramlara göre daha az bilinmekte olup fakat yansımalarının gelişimsel bakış açısı yönünden son derece önemli olduğu söylenebilir.

2.1.7. Karakter ve Değler Eğitimi İle İlgili Öğretim Yaklaşımları

“Karakter eğitimi kavramı geçmişten günümüze farklı adlarla anıla gelmiş; fakat resmen ilk olarak 1860’lı yıllarda Amerika’ da ortaya çıkmıştır. ABD karakter eğitimi kavramının ortaya çıktığı yer olarak karakter eğitimi programlarının en çok uygulandığı ülkedir. Temel değlerleri kazandırmaya çalışan farklı isimlerde çok sayıda karakter eğitimi organizasyonu ve programı faaliyet göstermektedir”(Sırrı ve Mehmedoğlu, 2015). Bu nedenledir ki günümüzde uygulanan birçok programın Amerika’dan esinlenilerek yapıldığı ya da uygulandığı söylenebilir.

“Karakter eğitimi pek çok kaynaktan beslenerek gelişmektedir ve özellikle erken çocukluk döneminde evrensel değlere ilişkin somut deneyimlerin çeşitli etkinlik alanlarında ve çok sayıda olması oldukça önemlidir “(Uyanık Balat, 2005, s.12). Etkinliklerin somutlaştırılması ve çeşitlendirilmesi çocukların karakter özelliklerini içine sindirebilmesinde önemli bir etkidir. Bishop’a göre (1993) “değler, kişilerarası etkileşimden, aileden ve diğler toplumsal etkilerden denenerek ve gözlemlenerek öğrenilir. Bu yüzden açık bir şekilde değlerin metadolojik ve kasıtlı bir biçimde öğretilmesi gerekir “(Yazıcı, 2006). Çocukların istenilen değleri öğrenmesinde kullanılacak yöntemlerin onların anlayacağı şekilde olması bu nedenle önemlidir.

“Değler ve karakter öğretimi yaklaşımlarının bir kısmı değlerin doğrudan öğretimine, bir kısmı ise akıl yürütme, sorgulama, yansıtıcı düşünme süreçlerine ağırlık vererek değlerin bir düşünme ve karar verme süreci olarak kazanımına

yöneliktir. Bu yaklaşımlardan bazıları sınıf içi ders programlarının içinde etkinlik olarak yer alırken, bir kısmı da okulun açık ve örtük programını kapsamaktadır. Örtük program açık programın tersine, öğrenci deneyimlerini içeren, yazılı olmayan, informal ve bilinçli planlamadan uzak programdır” (Blumberg, Blumber, 1994, akt. Taşpınar, 2009). Açık programlardaki değer ve karakter öğretim yaklaşımları aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

Değerlerin Doğrudan Öğretimi: “Bu yaklaşımın temelinde yetişkinlerin çocuklara ahlaki değerleri doğrudan öğretmek onların davranışlarını şekillendirme ve iyi alışkanlıklar kazandırma görev ve sorumluluğu olduğu inancı yatmaktadır” (Halsted ve Taylor, 2000, akt. Doğanay, 2009). Kazandırılacak değer belirlendikten sonra hazırlanan programdaki etkinliklere göre değer işlenir.

Değerleri Belirginleştirme Yaklaşımı: “Gelişimsel yaklaşımların aksine bu yaklaşımın temeli bireylerin kendi yaşamlarında neyin önemli olduğunu nasıl belirlediklerine dayanmaktadır. Doğrudan yaklaşımların tersine bu yaklaşımda bireyin neye değer verip vermeyeceğine başkalarının telkiniyle değil, alternatifler ve olası doğurgular incelendikten sonra özgürce kendisinin karar vermesi esastır” (Doğanay, 2009). Birey neyin iyi neyin kötü olduğuna çevresindeki olayları görerek ve inceleyerek kendisi karar vermektedir.

Değer Analizi Yaklaşımı: “Bu yaklaşımın temel amacı, öğrencilere karşılaştıkları değerlerle ilgili sorunlar hakkında karar verebilmek için bilimsel araştırma ve mantıksal düşünme sürecini kullanabilmelerine yardımcı olmaktır. Diğer bir deyişle, değer içeren soru ya da sorunları, mümkün olduğunca duyguları katmadan, akıl yürütmeye dayalı olarak, inceleyerek karar vermelidir. Bu süreçte üst düzey bilişsel beceriler sıklıkla kullanılır (Doğanay, 2009). Çevrelerinde gördükleri örnek olaylara, duygularını katmadan mantıklı çözümler sunarlar.

Ahlaki Muhakeme: Bu yöntemde öğrencilere ikilemli durumların yer aldığı hikayeler, örnek olaylar verilerek onların düşünerek, tartışarak ideal olan değere ulaşmaları sağlanır. Bu yöntem akıl yürütme olarak da bilinir ve mantıksal düşünme ilkelerine (5N1K) dayanır. Bu yöntemde öğrencilerin vardıkları ideal değerden çok düşünme ve tartışma sürecinde nelerin konuşulduğu ve tartışıldığı önemlidir. Öğrencilere aktarılacak değerler için uygun öyküler kullanılarak öğrencilerin grup

olarak tartışmaları ve düşünceleri sağlanır (Karatay, 2011). Bu yöntemde sonuçtan ziyade süreç önemlidir.

Coombs – Richardson, Tolson, Huang ve Lee'ye (2009) göre, “karakter eğitiminde çocuğun sosyal duygusal yeterliliğinin artırılmasına yönelik programlarda yöntem olarak pek çok strateji kullanılabilir; hikaye anlatma, rahatlama, model alma, rehberlik etme, davranışsal deneyimler – provalar, rol oynama, sözel ara buluculuk, yaratıcı ifade (sanat, müzik, şiir, kukla), yaratıcı görselleme – görüntüleme, işbirlikçi öğrenme, transfer ederek öğrenme gibi” (akt. Uyanık Balat, 2005, s.14). Karakter eğitiminde kullanılacak yöntem ve stratejileri öğretmen çocukların gereksinimlerine ve hazırbulunuşluklarına göre seçebilir.

Dilmaç'a göre “değerlerin öğrenilmesi daha çok rol öğrenilmesi şeklinde sosyal bir öğrenmedir. Okulda öğretmenler, evde ise aile bireyleri hangi değerleri öğretecekleri konusunda işbirliği yaparak çocuğa model olmalıdırlar” (Cottom, 1996, akt. Dilmaç, 2002). Okul öncesi eğitim döneminde çocuk aktif katılıma açıktır ve özel öğrenme yöntemleriyle değerlerin aktif öğretimi mümkündür.

2.2. OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE KARAKTER EĞİTİMİ

Araştırmanın bu bölümünde okul öncesi eğitim nedir ve neden önemlidir; okul öncesi dönemde karakter eğitiminin önemi ve gerekliliği ile Türkiye’de ve dünyada okul öncesinde karakter eğitimi uygulamaları sıralanacaktır.

2.2.1. Okul Öncesi Eğitim ve Önemi

Okul öncesi dönem olarak adlandırılan yıllar 0-6 yaş arasını kapsamaktadır ve yaşamın sihirli yılları olarak tabir edilmektedir. Erken çocukluk dönemi insan gelişiminin sıfır noktasıdır. “Çünkü doğumdan itibaren başlayan bu süreçte, bedensel, zihinsel, dil, sosyal ve duygusal gelişim açısından son derece önemli ve geleceği belirleyen özellikler kazanılmaktadır” (Aydın, 2003, s.132). “Okul öncesi yıllar diğer yaşam dönemleri ile kıyaslandığında gelişimin farklı yönlerinin birbiri ile ilişkisinin en fazla olduğu dönemdir” (Oktay, 1999, s.111). Bu dönemde çocuğun algıları açıktır. Bu dönemde “boş bir levhaya benzetilen çocuk” ilk iki yılda gözlemlerle, daha sonraki yıllarda da rol model alarak ve taklit ederek yaşamı deneyimlemeye başlar. Kapasitelerinin en üst noktasına kadar kullandıkları bu

dönemde çocuğa, her türlü deneyim ve değer yargılarını başta oyun olmak üzere birçok şekilde aktarabilmek mümkündür. Yapılan çalışmalar da göstermektedir ki okul öncesi eğitimi alan çocuklar, okul öncesi eğitimi almayan çocuklara göre akademik ve sosyal alanda çok daha başarılıdırlar. Ve bu başarının yetişkinlik dönemlerindeki karakterlerine de etki ettiği söylenebilir. Maria Montessori'nin de belirttiği gibi, “ hayatın en önemli dönemi üniversite çalışmaları değil, doğumdan altı yaşına kadar olan süredir. Çünkü bu, bir çocuğun gelecekte olacağı yetişkini inşa ettiği dönemdir. Sadece zeka değil, insanın bütün mümkün becerileri bu dönemde oluşur. Hiçbir yaşta çocuk, zekice bir yardıma, bu dönemde olduğu kadar ihtiyaç duymaz (www.montessoridunyasi.com).” Erken çocukluk döneminde çocuğa verilecek eğitimin niteliği dönemin kritikliği kadar önemlidir. Çünkü çocuk bu yaşta alacağı her türlü eğitimi gelecek yaşantısında uygulamaya dönecektir. Araştırmalar göstermektedir ki elverişsiz çevre koşullarında yetişen çocukların zihinsel gelişimleri tam olarak gelişmemekte ve potansiyellerinin çok az bir kısmını kullanabilmektedirler. Yine bu dönemde yapılacak iyi veya kötü yönlendirmeler ileride tüm toplumu etkileyecek birer silaha dönüşecektir. James Heckman, “Çocuklara yatırım yapmak için onların birer yetişkin olmasını bekleme lüksümüz olmadığı gibi, onlar okula başlayana kadar bekleme lüksümüz de yok, çünkü o zaman müdahale etmek için çok geç olabilir” diyerek erken yaşlarda verilecek eğitimin önemine vurgu yapmıştır.

2.2.2. Okul Öncesi Dönemde Karakter Eğitiminin Önemi ve Gerekliliği

İnsanlık tarihinin olmazsa olmazı olarak niteleyebileceğimiz karakterli insan tipi ihtiyacı geçmişte olduğu gibi günümüzde de artarak ihtiyaç olmaya devam etmektedir. “Okul öncesi dönemde sosyal ve duygusal gelişim alanındaki ilerlemeler çocuğun bir birey olarak toplumsallaşmasındaki en temel becerileri oluşturur. Çocuk bu süreç içerisinde kendisinin bir birey olduğunu ve başkalarından farklı olduğunu anlamaya başlar “(Uyanık Balat, 2005, s.2). Erken yaşlardan itibaren toplum tarafından kabul edilen değer yargılarını ve normları benimsenmesiyle karakteri şekillenir. Çocuk, bu yaşlardan itibaren aile ve okuldaki aldığı değer yargılarını içine sindirerek davranış ve tutumlarına yansıtmaya başlar ve ileride de bu değer yargılarıyla yönlendirilmiş davranışlarını uygulamaya döker. Erken yaşlardan itibaren benimsemiş olduğu iyi ve doğru davranışlar, onun iyi bir karaktere sahip olduğunun göstergesi

niteliğindedir. Çünkü Mevlana'nın da dediği gibi "Kötü yaratılışlı (ahlaklı) kişiye ilim öğretmek, eşkiyanın eline kılıç vermeye benzer." Kötü karakterli bireyler toplumu da kötü yönde etkiler. Karakteri şekillendiren değer ve normların niteliği kişinin toplumdaki yerini de belirlemektedir. Bu nedenle çok erken yaşlardan itibaren aileye ve okullara düşen en önemli görev, karakteri sağlam bireyler yetiştirmek olmalıdır. Çocuğun aileden sonraki ikinci sosyal çevresi olan okul öncesi eğitim kurumları bu sorumluluğu fazlasıyla üstlenmelidir. Tüm dünyada kabul gören evrensel değerleri çocuklarımıza benimsetmek, milli ve manevi değerlerin önemini kavratmak, ahlaki ve sosyal açıdan karakter sahibi bireyler yetiştirmek okul öncesi eğitim kurumlarının ve okul öncesi eğitim programlarının vazgeçilmez ögesi olmalıdır.

0-6 yaşın önemini vurgularken çocuğun en fazla vakit geçirdiği ilk sosyal ortamı olan ailenin de önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Çünkü bu dönemde çocuk okuldan çok anne babasıyla birlikte ve anne babanın tutum ve davranışları çocukları direk olarak etkilemektedir. Bu nedenle okul öncesi dönemde anne baba, çocukla birlikte kendini de eğitmelidir. Çocuk yaşta alınacak olan iyi bir eğitim geleceğin inşasına sağlam bir tuğla koymak gibidir.

Birçok araştırmacı da etik değerlerin küçük yaşlardan itibaren verilmesi gerektiğinin önemini vurgulamaktadırlar. Çünkü yapılan çalışmalardan elde ettikleri sonuçlar, etik değerlerin okul öncesi dönemde benimsenmeye başladığını göstermektedir.

İçinde bulunduğumuz toplumda, istediğimiz değer ve karaktere sahip çocuklar yetiştirebiliyorsak eğer kendimizi şanslı hissedebiliriz. Çünkü o değerlerle yetişmiş çocuklar daha insancıl, daha barışçıl, sorumluluklarının bilicinde olan, milli ve manevi değerleri ön planda tutan, özgüvenleri tam mutlu çocuklar olacaklardır.

2.2.3. Dünyada Okul Öncesi Dönem Karakter Eğitimi Uygulamaları

Dünyadaki karakter eğitime yönelik uygulamaların tamamına yakınının ABD'de hazırlanan ve uygulanan programlardan alındığını söyleyebiliriz. Yurtdışında değerleri öğretmek için kişilik eğitimi adı altında zorunlu eğitim döneminin başında, yani anasınıfından başlanarak, sistemli bir program dâhilinde devam edecek şekilde geliştirilmiş pek çok program uygulanmaktadır (Balat, 2004, s.20). Yurt dışında uygulanan okul öncesi dönem karakter eğitimi modelleri aşağıdaki gibidir:

Bireysel Gelişim için Ahlaki Değerler Rehberi (AEGIS, Weed, Skanchy, 1996): “Bu programda beş aşamalı öğrenme modeli kullanılmaktadır. Birinci aşamada, dikkati toplamak; ikinci aşamada, çocuk edebiyatı, rol oynama ya da çocukların günlük deneyimlerindeki olaylarla kavramı örneklendirmek; üçüncü aşamada, yeni bilgi ve deneyimlerle kavram arasında ilişki kurmak; dördüncü aşamada aileyi de dahil ederek öğretici modeller oluşturmak ve ev ödevleri vermek; beşinci aşamada çocukların bu kavramı evde ve okulda yani gerçek yaşamlarına yerleştirmek hedeflenmektedir” (Uyanık Balat, 2005, s.15).

Kişilik Eğitim Müfredatı (Character Education Institute, 1996): “Bu yöntemde tartışma, rol oynama, küçük gruplar oluşturma ve soru sorma tekniği kullanılmaktadır. Tartışmalarda öğretmenin rolü önemlidir ve eğer gerekliyse öğretmen çocuklara doğru ve yanlış davranışları ders sonunda doğrudan sorabilir” (Uyanık Balat, 2005, s.15).

Lions-Quest Programı: “Anasınıfından beşinci sınıfa kadar olan çocuklara, yaşadığımız çevre içinde iyi bir vatandaş ve yaşam için gerekli olanları, eğitimciler, toplumun üyeleri ve aileler ile öğretmek için planlanmıştır. Programda dört temel alandaki davranışların kazandırılması hedeflenmiştir; iç disiplin, sorumluluk, adil davranış ve diğerleriyle başa çıkma” (Uyanık Balat, 2005, s.202-203).

Çocuk Gelişimi Projesi (Developmental Studies Center, 1996, Hewlett Foundation): “Anasınıfından altıncı sınıfa kadar olan çocuklara kişilik eğitim programı olarak planlanmıştır. Çocuk gelişimi projesinin öğretiminde beş temel nokta vardır:

- Öğretmen çocukların dikkatini toplar ve temel sosyal davranışları ortaya çıkarır.
- İşbirlikçi öğrenme etkinlikleri yapılır.
- Çocuk edebiyatı kullanılır ve sınıftaki diğer çocukları anlama, onlara karşı duyarlılık ve saygı geliştirilir.
- Çocuklar arasında yardımlaşmalar vardır.
- Çocuk merkezli gelişimsel disiplin içinde benlik kontrolü ve ahlaki gelişim desteklenir.”

Yaşayan Değerler Eğitimi Programı (Living Values Education Program):

“Bu eğitim programının amacı bireyin fiziksel, entelektüel, duygusal ve ruhsal unsurlardan oluştuğunu göz önünde bulundurarak kişinin bütün yönlerden gelişmesi için gerekli yönlendirici ilke ve araçları sağlamaktır. Eğitimcilere, destekçilere, ailelere ve bakıcılara evrensel değerleri keşfetme ve geliştirmelerine yardımcı olmada pratik yöntemler ve çok çeşitli deneyimsel değerlerle ilgili aktiviteler sunulmaktadır” (Balat ve Dağal, 2006, s.24).

Giraffe (Zürafa) Programı: “Bu program, ana sınıfından onikinci sınıfa kadar kişilik eğitim programı olarak geliştirilmiştir. Programda cesaret, ilgi ve sorumluluk değerlerinin hikayelerle çocuklara öğretilmesi hedeflenmektedir. Hikâyelerde dinlenen karakterler tartışılır” (Uyanık Balat, 2005, s.202).

Karakter Dersleri(Jafferson Center For Character Education): Jefferson Karakter Eğitimi Merkezi hem özel hem de devlet okullarında karakter eğitimini öğretme ihtiyacından dolayı 1963 yılında kurulan bir organizasyondur. Toplum sorumluluğunu, dürüstlük, saygı, sorumluluk, cesaret, özen gibi evrensel değerleri ve iyi karakter davranışlarını anaokulundan on ikinci sınıfa kadar öğrencilere sistematik bir biçimde öğretmeyi sağlayan programlar geliştirmektedir (<http://www.jeffersoncenter.org/jcenter/default.htm>). Anasınıfından beşinci sınıfa kadar olan çocuklar için kişilik eğitimi programında altı temel değer benimsenmiştir: Güvenilirlik, saygı, sorumluluk, doğruluk, ilgi ve vatandaşlık (Balat ve Dağal, 2006, s.23).

Proje Esaslı Program (Project Essential): Project Essential çocuklara yapabileceklerinin en iyisini yaptırmayı hedefleyen bir program sunmuştur. Anasınıfından on ikinci sınıfa kadar olan çocukların olabileceklerinin en iyisi olmalarını hedeflemektedir. Project Essential, çocukların dünyayı daha iyi hale getirecek becerileri, tutumları ve davranışları geliştirmelerine yardımcı olmak için tasarlanmıştır. Çocuklara sorumluluklarını kabul etmek ve yerine getirmek, insanların haklarına saygı duymak, öz disiplin ve kendini kontrol etmek gibi özellikler ile empati, hedef belirleme, iç gözlem ve tolerans gibi becerileri kazandırmayı hedeflemektedir. (http://barelybad.com/project_essential.htm).

Dünyada uygulanan karakter eğitim programları incelendiğinde birbirinden farklı birçok uygulamanın olduğu fakat hepsinin ortak noktasının iyi karakterli bireyler yetiştirmek olduğu söylenebilir.

2.2.4. Türkiye’de Okul Öncesi Dönem Karakter Eğitimi Uygulamaları

Türkiye’de karakter eğitiminin son yıllarda önem kazandığını söylemek mümkündür. Geçmiş yıllardaki uygulamalara da bakıldığında ülkemizde karakter eğitimiyle ilgili MEB tarafından hazırlanmış ulusal çapta bir uygulama bulunmamaktadır. Yapılan araştırmalarda, bazı araştırmacıların, çalışmaları için hazırladıkları karakter eğitimi programlarının ya da bazı özel okulların kendi imkânlarıyla hazırlattıkları kurumsal program ve uygulamaların ötesine geçilemediği söylenebilir.

MEB, 2005 yılından sonra hazırlanan bütün kademelere yönelik eğitim programlarına değer eğitimi almış fakat hala tam anlamıyla uygulamalar noktasında bir birliktelik yakalayamamıştır. Bu durum en son yayınlanan 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında da farklı değildir. 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında açık bir değerler ya da karakter eğitimi kazanımlarına yer verilmediği gibi yerelde İl veya İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerinin kendi çabalarıyla değerler eğitimi ile ilgili çalışmalar sürmektedir. Yerelerde yürütülmeye çalışılan bu eğitimlerin okuldan okula bile farklılık gösterdiğini söylemek mümkündür. Kimi okul değerler eğitimi ders içinde ve dışında çeşitli etkinliklerle farklı yöntem ve teknikleri kullanarak uygularken; kimi okullarda pano hazırlamanın ötesine geçememektedir. Aynı İl veya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı okullarda bile uygulamalarda bu kadar kopukluğun ve farklılığın olması, Türkiye’de yeterli düzeyde etkili bir karakter eğitimi uygulamasının yapılmadığını açıkça göstermektedir. Ayrıca okul öncesi öğretmenlerinin de bu eğitimleri yeterince içselleştirememiş olması, konu ile ilgili uygulama ve bilgi eksiklikleri gibi bazı sebepler de karakter ve değer eğitiminin okullarımızda eksik bir yön olarak karşımıza çıkmasına sebep olmaktadır.

2.3. KONU İLE İLGİLİ YAPILMIŞ ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın bu bölümünde daha önceki yıllarda karakter eğitimi konusunda yurt içinde ve yurt dışında yapılmış olan çalışmalar yakın tarihten başlanarak doğrudan ve dolaylı yapılmış çalışmalar olarak sırayla verilmiştir.

2.3.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Karakter eğitimi ile ilgili yurt içinde yapılmış çalışmalar, bu bölümde doğrudan yapılmış çalışmalar ve dolaylı yapılmış çalışmalar olarak iki kategoride verilmiştir.

2.3.1.1. Doğrudan Yapılmış Araştırmalar

Pekdoğan ve Korkmaz (2017) “Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarına Verilen Değerler Eğitimine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi” adlı çalışmalarında okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarına verilen değerler eğitimine yönelik öğretmen görüşlerini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın çalışma grubunu 15 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışmanın sonunda, öğretmenler değerler eğitimi uygulamalarında en çok beyin fırtınası yöntemini kullandıklarını, materyal olarak oyuncak kullandıklarını ve etkinlik olarak da oyun etkinliğini tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Çocuklara en çok sevgi ve yardımlaşma değerlerinin öğretildiği, değerler eğitiminden en çok sosyal duygusal alanın etkilendiği ve oyun yönteminin alternatif değerlendirme yöntemi olarak kullanıldığı bulgusuna ulaşmışlardır. Yine araştırmada öğretmenlerin çoğunluğunun değerler eğitimine yönelik herhangi bir eğitim almadıkları da tespit edilmiştir.

Ogelman ve Sarıkaya (2015) “Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşleri: Denizli İli Örneği” adlı çalışmalarında okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimi ile ilgili görüşlerini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırmanın çalışma grubunu Denizli il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı anasınıflarında, bağımsız anaokullarında ve uygulama sınıflarında görev yapan 46 bayan okul öncesi eğitimi öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda değerler eğitimi denildiğinde öğretmenlerin aklına ilk olarak, saygı, sevgi, hoşgörülü olmak, sorumluluk almak, yardımlaşma/yardımseverlik, dürüstlük, işbirliği ve nezaket değerlerinin geldiğine ulaşılmıştır. Öğretmenlerin yarıdan fazlası değerler eğitimi ile ilgili herhangi bir program uygulamadıklarından bahsederken, büyük bir

çoğunluğunun değerler eğitimi ile ilgili etkinlikler uyguladıklarını saptamışlardır. Yine araştırma sonucunda okul öncesi dönem çocuklarına kazandırılması gereken değerlerin sırasıyla saygı, sorumluluk, sevgi, hoşgörü, paylaşma, dürüstlük, yardımlaşma, işbirliği olduğunu ve bu değerlerden en kolay kazandırılacak olan değerlerin de saygı, sorumluluk, sevgi, hoşgörü, paylaşma, dürüstlük, yardımlaşma, işbirliği değerlerinin olduğunu saptamışlardır. Araştırma sonucunda öğretmenler, değerler eğitimi uygularken yaşadıkları zorlukların çocukların gelişim düzeylerine bağlı durumlar (dikkat sürelerinin kısa oluşu, soyut düşünememeleri, hazır bulunuşluk vb.), ailelerden beklenen desteğin gelmemesi, konu ile ilgili etkinlik, kitap, program eksiklikleri, öğretmenlerle ilgili eksiklikler (özgüven, bilgi eksikliği) ve zaman yetersizliği olarak ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenler, aileleri konu ile ilgili bilgilendirmenin, okul öncesi eğitim programında değerler eğitime yer verilmesinin, öğretmenlere değerler eğitimi ile ilgili materyal sağlanmasının ve eğitimler verilmesinin gerekliliğini ifade etmişlerdir.

Gökçek (2007) “5-6 Yaş Çocukları İçin Hazırlanan Karakter Eğitimi Programının Etkisinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde, okul öncesi eğitimi alan 5–6 yaş çocukları için kendisi tarafından hazırlanan karakter eğitimi programının etkisini tespit etmeye çalışmıştır. Araştırmanın örneklemini okul öncesi eğitimi alan 44 çocuk ve bu çocukların aileleri oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda çocukların ailelerinin karakter eğitiminin okul müfredatına alınarak okul öncesi eğitiminin bir parçası olması gerektiğine dair görüşleri tespit edilmiştir. Uygulanan program neticesinde ise programda yer alan değerler yönünden çocukların davranışlarında olumlu değişimler gözlenmiştir. Program doğrultusunda seçilen değerlere yönelik aile hayatında ise olumlu herhangi bir davranış değişikliği görülmemiştir.

2.3.1.2. Dolaylı Yapılmış Araştırmalar

Aral ve Kadan (2018) “2013 Okul Öncesi Eğitim Programının Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi” adlı çalışmalarında 2013 yılında güncellenip uygulanmaya başlanan Okul Öncesi Eğitim Programı 2013’de yer alan gelişim alanlarına ait kazanım ve göstergeleri değerler eğitimi açısından incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda okul öncesi eğitim programında sorumluluk değerinin ön plana çıktığı, sorumluluğu sırasıyla saygı, dayanışma, güven, sevgi, hoşgörü, özgürlük, eşitlik, dostluk ve adalet değerlerinin takip ettiği bulunmuştur.

Şirin ve Diğerlerinin (2016) “Değerler Eğitimi Programının 6 Yaş Çocuklarına Etkisinin İncelenmesi ve Öğretmen Görüşleri” adlı çalışmalarında “Değerler Eğitimi Programının” anasınıfına devam eden 6 yaş grubu çocukların değerleri davranışa dönüştürerek sergilemesi üzerindeki etkisini ve öğretmenlerin aldıkları eğitim programı ve uygulamalarına yönelik görüşlerinin neler olduğunu belirlemeyi amaçlamışlardır. Ankarada görev yapan gönüllü 4 öğretmenle programın uygulaması ve araştırmacılar tarafından deneme ve kontrol gruplarını oluşturan 96 çocukla ön test ve son test uygulamalarını gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonucunda Değerler Eğitimi Programının altı yaş grubu çocukların değerleri davranışa dönüştürerek sergilemesi üzerinde etkili olduğunu saptamışlardır. Ayrıca öğretmenler almış oldukları Değerler Eğitimi Programını sınıflarında uygulama sürecine ilişkin olarak hem kendilerinde, hem de öğrencilerinde olumlu kazanımlar meydana getirdiğini; değerler eğitimi programını da kapsamlı ve faydalı bulduklarını ifade etmişlerdir.

Dereli İman (2014) “Değerler Eğitimi Programının 5-6 Yaş Çocukların Sosyal Gelişimine Etkisi: Sosyal Beceri, Psiko-sosyal Gelişim ve Sosyal Problem Çözme Becerisi” adlı çalışmasında okul öncesi dönem çocukları için geliştirilmiş olan değerler eğitimi programının çocukların sosyal beceri, psiko-sosyal gelişim ve sosyal problem çözme becerilerine etkisini araştırmayı amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5,5- 6 yaş arasında 66 (33 deney grubu, 33 kontrol grubu) çocuk oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda Değerler Eğitimi Programına katılan çocukların sosyal beceri, psiko-sosyal gelişim ve sosyal problem çözme becerileri puan ortalamalarının eğitim programına katılmayan çocukların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğunu tespit etmiştir.

Yuvacı, Şafak ve Şirin (2013) “Okul Öncesi Çocuklarına Değer Eğitimi Verirken Davranış Geliştirme Merkezli Öğrenme Yöntemi Uygulayan Öğretmenlerin Görüşleri” adlı çalışmalarında okulöncesinde değer eğitimi verirken kullanılan Davranış Geliştirme Merkezli Öğrenme Yöntemini uygulayan öğretmenlerin yöntemle ilgili düşüncelerini tespit etmeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın evrenini Ankara ili Yenimahalle ilçesinde bulunan Davranış Geliştirme Merkezli Öğrenme Yöntemini uygulayan on beş öğretmen oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin değer in çocukta yerleşmesi için bazı başlıkların önemli olduğunda hem fikir oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca, Davranış Geliştirme Merkezli Eğitim Yönteminin değer

eğitimi verirken özellikle soyut kavramlarda olumlu sonuçlar verdiğini gözlemlemişlerdir.

Orhan (2013) "Hayat Bilgisi Dersi Programının Karakter Eğitimi Açısından Öğretmen ve Öğrenci Perspektiflerine Göre Değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans tezinde ilköğretim hayat bilgisi ders programındaki özsaygı, özgüven, toplumsallık, sabır, hoşgörü, sevgi, barış, yardımseverlik, doğruluk, dürüstlük, adalet, yeniliğe açıklık, vatanseverlik, kültürel değerleri koruma ve geliştirme gibi kişisel niteliklerin karakter eğitimindeki bileşenlerle olan ilişkilerini öğrenci ve öğretmenlerin bakış açısıyla ortaya koymayı amaçlamıştır. Karma yöntem tercih edilen araştırmanın nicel örneklemine, 2011 – 2012 eğitim öğretim yılında Sivas merkezde bulunan ilköğretim okullarından tesadüfî olarak seçilen 21 farklı okulda eğitim gören 1296 ilköğretim üçüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın nitel boyutunda yer alan çalışma grubunu ise nicel boyutta yer alan 21 okuldaki gönüllülük esasına dayanarak seçilen ve Sivas merkezde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilköğretim okullarında görev yapan 12 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada ilköğretim 3. sınıf öğrencilerinin karakter kazanımlarına yönelik anketten aldıkları puanlar; yaşa, cinsiyete, okul öncesi eğitim alma durumuna, babalarının mesleğine, babalarının eğitim düzeyine, annelerinin mesleğine, annelerinin eğitim düzeyine ve ailelerin gelir düzeyine göre yorumlanmıştır. Ayrıca araştırmada hayat bilgisi dersi programını karakter eğitimi açısından değerlendiren öğretmenlerden elde edilen veriler ile öğretmenlerin sahip oldukları görüşler ortaya konulmuştur.

Balcı ve Yanpar Yelken (2013) "İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler ve Değer Eğitimi Uygulamaları Konusunda Öğretmen Görüşleri" adlı çalışmalarında ilköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmenlerin görüşlerini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırmada 2006-2007 eğitim öğretim yılında, Mersin'deki 24 farklı okulda görev yapan 152 sınıf ve sosyal bilgiler öğretmeni yer almıştır. Sonuç olarak, öğretmenler sosyal bilgiler programında yer alan değerlerin tümünün çok önemli olduğunu söylemişlerdir. "Adil olma, barış, dürüstlük, duygu ve düşüncelere saygı" değerlerinin ise önem derecesi açısından ilk sıralarda yer alması gerektiğini vurgulamışlardır. Öğretmenler açısından değer öğretiminde en etkili yöntemin örnek olay incelemesi, en az etkili yöntemin ise geleneksel telkin yöntemi olduğu gözlemlenmiştir.

Özmen, Er ve Gürgil (2012) “İlköğretim Branş Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmalarında, ilköğretimde çalışan branş öğretmenlerinin ilköğretim müfredatında yer alan değerlere ve değer eğitimine ilişkin görüşlerini tespit etmeyi amaçlamışlardır. Çalışma 2011-2012 eğitim-öğretim yılında ilköğretim ikinci kademedeki görev yapan 130 öğretmenle gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin değer eğitimine ilişkin görüşleri arasında cinsiyet, mesleki kıdem ve branş değişkenlerine göre farklılık saptanmamıştır. Derslerinin içeriğini yeterli bulma değişkenlerine göre ise anlamlı bir farklılık görülmüştür. Öğretmenlerin değer eğitiminde en çok kullandıkları yaklaşımlar ise; rol-model olarak değer eğitimi, değeri açıklama ve ahlaki muhakeme ile değer öğretimidir şeklinde olduğunu tespit etmişlerdir.

Yazar ve Erkuş (2011) “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programındaki Değerler Eğitimine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi” adlı çalışmalarında okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değer eğitimine ilişkin görüşlerini değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın çalışma grubunu; 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Diyarbakır ili merkez ilçelerindeki anaokullarında görev yapan 72 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda; öğretmenlerin, okul öncesi eğitimde öncelikli olarak saygı, sevgi ve paylaşım değerlerinin çocuklara verilmesi gerektiği düşüncesine ulaşılmışlardır. Okulöncesi öğretmenlerine göre, okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitiminin öğretmen inisiyatifi dahilinde verildiği ve yetersiz bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca, okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitimde; öğrenci sayılarının fazlalığı, ailelerin değerler eğitiminde yeterli bilinçte olmamaları, değerler öğretiminin sadece öğretmene bırakılması gibi sebeplerden dolayı güçlük çektikleri saptanmıştır.

Öztürk Samur (2011) “Değerler Eğitimi Programının 6 Yaş Çocuklarının Sosyal ve Duygusal Gelişimlerine Etkisi” adlı çalışmada, anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarına uygulanan değerler eğitimi programının çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerine etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Konya ili Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı Çumralıoğlu İlköğretim Okulunun anasınıflarında eğitim görmekte olan, altı yaş grubundaki 22 deney 22 kontrol grubu olmak üzere toplam 44 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda,

değerler eğitimi programının çocukların sosyal duygusal gelişimlerini olumlu yönde desteklediği tespit edilmiştir.

Yiğittir ve Öcal (2011) “Lise Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşleri” adlı çalışmalarında, farklı illerde görev yapan 83 ortaöğretim tarih öğretmenin değerler eğitimine ilişkin görüşlerini ve tarih öğretmenin lise öğrencilerinin bazı değerlere sahip olma durumları ile tarih derslerinde değer eğitiminin nasıl olması gerektiği konusundaki görüşlerini araştırmayı amaçlamışlardır. Çalışmaya katılan tarih öğretmenleri; ilköğretim 4-5-6-7. Sınıflar Sosyal Bilgiler ve 8. Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı’nda öğrencilere doğrudan kazandırılması amaçlanan 29 değer, ortaöğretim öğrencilerinde genel olarak gözlemlendiğini söylemişlerdir. Tarih öğretmenleri öğrencilerine “vatan ve millet sevgisi, tarih bilinci ve şuuruna sahip olma, tarihsel ve kültürel mirasa duyarlı olma, milli ve manevi değerlere sahip olma, birliktelik, saygılı olma, bağımsızlık, İstiklal Marşı ve bayrağa saygılı olma, çalışkanlık” gibi milli değerleri kazandırmayı istediklerini belirtmişlerdir.

Balcı ve Yanpar Yelken (2010) “İlköğretim Öğretmenlerinin “Değer” Kavramına Yükladıkları Anlamlar” adlı çalışmalarında, ilköğretim okulu öğretmenlerinin değer kavramına yükladıkları anlamları tespit etmeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya Mersin merkez ilköğretim okullarında görev yapmakta olan 214 sınıf ve branş öğretmeni katılmıştır. Araştırma sonucunda “ölçüt olarak değer”, “birey ve toplum ilişkilerini düzenleyen unsur olarak değer”, “davranışlar bütünü olarak değer”, “maddi ve manevi unsurlar olarak değer”, “kurallar bütünü olarak değer”, “nitelik olarak değer” ve “değer eğitiminin işlevleri” olarak adlandırdıkları 7 tema grubuna ulaşmışlardır.

Üstünyer (2009) “Karakter Eğitimi ile İlgili Eğitimcilerin Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma” adlı yüksek lisans tezinde eğitimcilerin karakter eğitime yönelik görüşlerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Çalışmaya 2007–2008 eğitim öğretim yılında Yalova’da görev yapan 10 eğitimci katılmıştır. Araştırma sonucunda eğitimciler; karakter eğitiminin önemli bir ihtiyaç olduğunu, ailelerin çocuklarına evrensel değerleri vermede yetersiz kaldıklarını, öğretmenlerin de iş yükleri ve yeterlikleri nedeniyle başarılı olamadıklarını, öğrencilerin karakterlerini geliştirmeleri için sosyal faaliyetlere yönlendirilmesi gerektiğini, bunun için de sınav sisteminin değiştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Çağatay (2009) "Öğretmen Görüşlerine Göre Karakter Eğitiminde ve Karakter Gelişiminde Okulun Rolü" adlı yüksek lisans tezinde, okulun öğrencilerin karakter gelişimine ve eğitimine etkisi ile ilgili öğretmen görüşlerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmaya 2007- 2008 eğitim- öğretim yılında Çanakkale ili merkez ilçesindeki 10 ilköğretim okulunda öğretmenlik yapan farklı branşlardaki 15 öğretmen katılmıştır. Araştırma sonucuna göre; öğrencinin karakter gelişiminde okulun büyük bir öneme sahip olduğu; öğretmenlerin sınıf içindeki davranışlarının, kullandıkları yöntemlerin ve okul idarecilerinin çocuğun karakter gelişiminde etkili bir rol oynadıkları tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler, görsel sanatlar, beden eğitimi ve müzik gibi derslerin çocukların karakter gelişiminde etkili olduğu vurgulanmıştır. Fakat bu dersler kadar ders dışı etkinliklerin de karakter gelişiminde önemli bir yere sahip olduğu ve bu etkinliklere yeteri kadar önem verilmediği tespit edilmiştir.

2.3.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Karakter eğitimi ile ilgili yurt dışında yapılmış çalışmalar, bu bölümde doğrudan yapılmış çalışmalar ve dolaylı yapılmış çalışmalar olarak iki ayrı başlıkta verilmiştir.

2.3.2.1. Doğrudan Yapılmış Araştırmalar

Yapılan alan yazın taramasında yurt dışında doğrudan okul öncesi eğitime yönelik karakter eğitimi ile ilgili yapılmış bir çalışmaya rastlanamamıştır.

2.3.2.2. Dolaylı Yapılmış Araştırmalar

Long (2014) yaptığı doktora tezinde tarihsel hikaye anlatımını sosyal bilgiler dersine entegre ederek öğrencilerin karakter gelişimindeki değişiklikleri yarı deneysel bir desenli bir çalışmayla ortaya koymayı amaçlamıştır. Öğrencilerden elde ettiği ön test ve son test sonuçlarına bakıldığında deney ve kontrol gruplarında istatistiksel olarak anlamlı bir değişiklik olmadığı sonucuna varmıştır.

Denson (2014) yapmış olduğu doktora tezinde nitel bir durum çalışması yaparak kırsal ve gelişmiş bölgede bulunan iki okuldaki karakter eğitim programlarını karşılaştırmıştır. Katılımcılarla önce görüşme yapmış daha sonra ise anket uygulamıştır. Elde edilen bulgulara göre kırsal bölgede verilen eğitimin niteliğinin zayıf olduğu sonucuna varmıştır.

Lee (2008) yaptığı çalışmasında; etkili karakter eğitimi programlarına ilişkin yapılan araştırmaların çok az sayıda olmasının okullarda karakter eğitimi programlarının uygulanmasını zorunlu hale getirdiğinden bahsetmektedir. Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup 43 maddelik bir form oluşturulmuştur. Görüşmelere yöneticiler, öğretmenler ve ailelerden oluşan 27 kişi katılmıştır. Bu çalışma karakter eğitimi programlarının toplumun tüm paydaşları tarafından desteklenmesi gereğini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın sonucundaki en önemli bulgu ise, programın amaçlarını gerçekleştirmek anlamında tam olarak etkili olmadığıdır. Bu bağlamda, daha yardımsever bir toplum yaratılmasına ve karakter eğitimine uyumlu programın düzenlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırma, karakter eğitimi başarıya ulaştırmak için yöneticilerin, eğitimcilerin ve toplum üyelerinin birlikte nasıl çalışabileceklerini belirlemektedir. Araştırmanın sonuçları etkili karakter eğitimi uygulamalarını destekler niteliktedir.

King (2008), “Bir İlköğretim Okulundaki Karakter Eğitimi Programının Değerlendirilmesi” üzerinde yürüttüğü doktora tezinde; güneydoğu bölgesindeki bir ilköğretim okulunun karakter eğitimi programını incelemeyi amaçlamıştır. Bu çalışma kapsamında araştırmacı Stufflebeam’in (2003) bağlam, girdi, süreç, ürün modelini kullanmıştır. Nicel ve nitel verileri toplamak amacıyla çeşitli kaynaklardan faydalanılmıştır. Araştırmanın sonucunda programın düzenlendiği şekliyle kullanıldığı fakat programın uygulanmasının kendilerine dayatıldığı belirtilmiştir. Elde edilen bulgulara dayalı olarak, programın bir önceki yıl da başlatılıp uygulanmadığı gözlemlenmiştir. Bu durumun programı olumsuz etkileyeceği ve dolayısıyla öğretmenlerin ve okul müdürünün programların seçimi, geliştirilmesi ve planlanması sürecine aktif olarak katılmaları gerektiği önerilmiştir.

Revell ve Arthur (2007) yapmış oldukları çalışmalarında; öğretmen adaylarının karakter eğitimi hakkındaki görüş ve tutumlarını belirlemek üzere bir ölçek geliştirmiştir. Araştırma için 2003-2004 akademik yılında karakter eğitimi hakkında bir anket geliştirilmiş ve toplam 554 öğrenciye uygulanmıştır. Sonuç olarak müfredatta karakter eğitimi programının zayıf noktalarının olduğu ve programda bazı değişikliklere gidilmesinin gerekli olduğu belirlenmiştir. Ayrıca karakter eğitimindeki değerlerin programda etkisiz kaldığı ifade edilmiştir.

Milson ve Mehlig (2003) yapmış oldukları çalışmada; ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin karakter eğitiminin etkililiğine ilişkin inanç düzeylerini belirlemeye çalışmışlardır. Bu kapsamda, veri toplama aracı olarak “Karakter Eğitimi Etkililik İnanç Ölçeği” geliştirilmiş ve 254 ilköğretim okulu öğretmenine uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda, öğretmenlerin çoğunun karakter eğitimi konusunda kendilerini yeterli hissettikleri belirlenmiştir. Ayrıca, öğretmenlerin karakter eğitimiyle ilgili yeterliliklerini, üniversite eğitimleri sırasında özel olarak ve dini olarak bu konuya duyarlı üniversitelerinde kazandıkları ifade edilmiştir. Öğretmenlerin karakter eğitimine ilişkin becerilerini geliştirmek için özel ve inançla ilgilenen üniversitelerin çeşitli yöntemler önermesinin sonraki araştırmalar için uygun olabileceği belirtilmiştir.

Leming (2000) yapmış olduğu çalışmada; literatüre dayalı olarak bir karakter eğitimi programı oluşturmuştur. Çalışma A.B.D.’den rastgele seçilen 6. sınıfa giden toplam 965 öğrenciye uygulanmıştır. Yarı deneysel tasarım uygulanarak gerçekleştirilen çalışma sonucunda karakter eğitimi programının bilişsel sonuç üzerinde olumlu etkilerine rastlanmıştır. Karakter eğitimi programının regresyon analizleri neticesinde ise duyuşsal ve davranışsal sonuçlar üzerinde olumlu etkileri bulunmuştur.

2.3.3. Yurt İçi ve Yurt Dışı İlgili Araştırmalara İlişkin Genel Değerlendirme

Yurt içi ve yurt dışı alan yazında yapılmış karakter ve değer eğitimiyle ilgili yirmi üç çalışmanın on dokuzunun son on yılda yapılmış olması karakter ve değer eğitiminin son yıllarda öneminin daha fazla arttığını göstermektedir diyebiliriz. Tablo 2.1.’deki alan yazın incelemesi sonucunda yurt içinde ve yurt dışında yapılmış olan yirmi üç çalışmadan on bir tanesi karakter eğitimi, on iki tanesi ise değer eğitimi ile ilgili yapılmıştır. Yine yapılan çalışmaların kademeleri incelendiğinde; dokuzu okul öncesi kademesinde, biri ilkokul kademesinde, dördü ortaokul kademesinde, beşi hem ilkokul hem de ortaokul kademesinde, biri lise kademesinde ve biri ise yükseköğretim kademesinde yapılmıştır. Yapılan çalışmaların en fazla okul öncesi kademesinde yapıldığı dikkat çekmektedir. Fakat okul öncesi alanında yapılan dokuz çalışmanın sadece bir tanesi karakter eğitimine odaklanmış olup, diğer çalışmalar ise değer eğitimi alanında yapılmıştır.

Yapılan araştırmaların yıllarına bakıldığında yakın tarihlerde yapılan çalışmaların büyük bir çoğunluğu değer eğitimi üzerine odaklanırken, 2013 yılından önceki çalışmaların büyük çoğunluğu ise karakter eğitimi alanına odaklanmıştır. Yapılan çalışmaların tarihleri 2000 yılından başlayıp 2018 yılına kadar devam etmektedir. Bu tarihler arasında hemen her yıl değer veya karakter eğitimiyle ilgili en az bir çalışmanın yapılmış olduğu görülmektedir. Çalışmaların yöntemleri incelendiğinde, birçok farklı yöntemin kullanılmış olduğu görülmektedir. Betimsel tarama yönteminin üç çalışmada, durum çalışmasının ve karma yöntemin dört çalışmada, deneysel desenin iki çalışmada kullanılmış olduğu görülmektedir.

Tablo 2.1.

Yurt İçi ve Yurt Dışı İlgili Araştırmalara İlişkin Genel Değerlendirme

<i>Odak Noktası</i>	<i>Yöntem</i>	<i>Çalışma Grubu</i>	<i>Yıl</i>	<i>Araştırma Alanı</i>
Değer Eğitimi	12 Durum Çalışması	4 Sınıf Öğretmenleri	5 2000	1 Okul Öncesi 9
Karakter Eğitimi	11 Karma Yöntem	4 Okul Öncesi Öğretmenleri	4 2003	1 İlköğretim 5
	Yarı Deneysel Desen	3 Okul Öncesi Öğrencileri	4 2007	2 Ortaokul 4
	Betimsel Tarama	3 Ortaokul Öğrencileri	3 2008	2 İlkokul 1
	İçerik Analizi	2 Branş Öğretmenleri	3 2009	2 Lise 1
	Olgubilim	2 Eğitimciler	2 2010	1 Yükseköğretim 1
	Deneysel Desen	2 İlköğretim Öğrencileri	1 2011	2
	Betimleyici Analiz	1 Sosyal Bilgiler Öğretmenleri	1 2012	1
	Betimsel Yöntem	1 Tarih Öğretmenleri	1 2013	4
		Veliler	1 2014	3
		2013 Okul Öncesi Eğitim Programı	1 2015	1
		İlköğretim Programı	1 2016	1
		Üniversite Öğrencileri	1 2017	1

BÖLÜM III

YÖNTEM

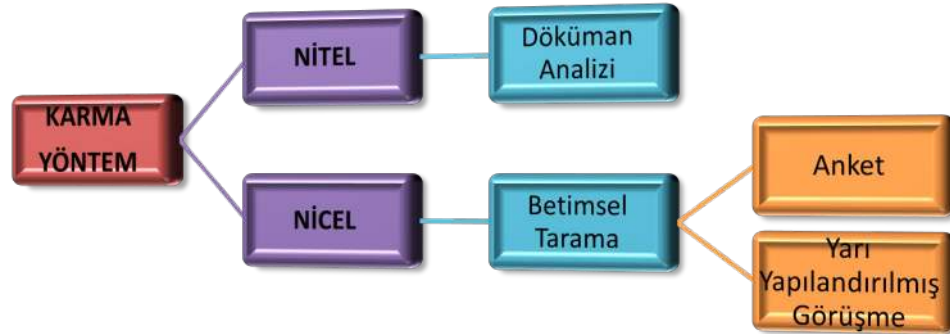
Araştırmanın yönteminin anlatıldığı bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem, araştırma kapsamında kullanılan veri toplama araçları ile verilerin toplanması ve analizine ait bilgilere yer verilmiştir.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırmada nitel ve nicel yaklaşımlar bir arada kullanıldığından dolayı, araştırma karma yöntem olarak tasarlanmıştır. “Karma yöntem, tek bir araştırmada veri toplama, yorumlama ve bulguları rapor etme aşamalarının tümünde nicel ve nitel yaklaşımların bir arada kullanılmasını içerir” (McMillan, 2004, s. 288). “Karma yöntem araştırmalarının amacı nitel ya da nicel yaklaşımlardan herhangi birinin yerini almak değil bu yaklaşımların güçlü yönlerinden yararlanmak ve zayıf yönlerini mümkün olduğunca azaltmaktır” (Johnson & Onwuegbuzie, 2004, s. 14-15). “Karma yöntem araştırmaları, sosyoloji, psikoloji, eğitim ve sağlık bilimleri alanında giderek yaygınlaşmaktadır. Bunun temel nedeni bu yöntemin çok yönlü olması sebebiyle tek yöntemle tasarlanmış araştırmalardan daha geniş bir perspektif sağlaması ve nicel, nitel anlayışları birleştirerek araştırma sorularının ve karmaşık konuların daha iyi anlaşılmasını sağlaması olarak düşünülebilir” (Molina Azorin ve Cameron, 2010, s.95).

Bu araştırmada nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanıldığı karma araştırma yöntemi, desen olarak da karma araştırma yöntemlerinden biri olan eş zamanlı iç içe geçmiş desen kullanılmıştır. Araştırma modeli Tablo 3.1.’deki gibi tasarlanmıştır:

Tablo 3.1.
Araştırma Modeli

Araştırmanın birinci aşamasında 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında yer alan “Okul Öncesi Eğitimin Amaçları”, “Okul Öncesi Eğitimin Temel İlkeleri”, “Okul Öncesi Dönemin Önemi ve Programın Temel Özellikleri” başlıkları ile yine bu programda yer alan “Bilişsel Gelişim”, “Dil Gelişimi”, “Sosyal ve Duygusal Gelişim”, “Motor Gelişim” ve “Öz Bakım Becerilerine” ait kazanım ve göstergeler döküman analizi tekniği kullanılarak karakter eğitimi açısından analiz edilmiştir. Döküman analizi sonucu 2013 Okul Öncesi Eğitim Programındaki beş farklı gelişim alanına ait kazanım ve göstergelerden çıkarılmış olan karakteristik özellikler, 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı Etkinlik Kitabında yer alan kırk ve 2018 Okul Öncesi Etkinlik Kitabında yer alan üç yüz kırk bir farklı etkinlikte de aranmıştır. Etkinliklerin yazımında kullanılan gelişim alanlarına ait kazanımların alt göstergeleri tek tek gözden geçirilerek; 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı analizinden çıkarılan karakteristik özelliklerin hangilerine, etkinliklerde yer verildiği saptanmaya çalışılmıştır. “Döküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Döküman analizi belli bir amaç doğrultusunda ilgili kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme gibi aşamalardan oluşmaktadır. Her yöntem gibi döküman analizi yönteminin de güçlü ve zayıf yönleri bulunmaktadır. Güçlü yönleri için ekonomiklik ve güvenilirlik sayılabilir. Zayıf yönleri için ise, kendinden önceki çalışma verilerini de kapsadığından değerlendirme açısından yanlış yönlendirmelere neden olması söylenebilir.

Araştırmanın ikinci aşamasında döküman analizi sonucu 2013 Okul Öncesi Eğitim Programından çıkarılmış olan karakteristik özelliklerin yer aldığı bir anket oluşturulmuştur. Gaziantep ili Şahinbey ilçesinde bulunan resmi, bağımsız anaokullarında görev yapan öğretmenlere uygulanması planlanan anket, karakter eğitiminin gerçekleşme düzeyi ile önem düzeyinin bulunduğu iki ayrı sütunda beşli likert tipi olarak düzenlenmiştir.

Araştırmanın üçüncü aşamasında ise maksimum çeşitlilik göz önüne alınarak Gaziantep ili Şahinbey ilçesinde bulunan resmi, bağımsız anaokullarında görev yapan öğretmenlere karakter eğitimiyle ilgili çeşitli soruların yer aldığı yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak görüşme yapılmıştır. “Görüşme, araştırmada cevabı aranılan sorular çerçevesinde ilgili kişilerden veri toplama şeklinde ifade edilebilir. Görüşme belli bir araştırma konusu veya sorusu hakkında derinlemesine bilgi sağlar. Görüşmeler, anket ve gözlem gibi birçok yöntemle birleştirilerek de kullanılabilir” (Büyüköztürk, 2016, s.153). Bu çalışmada da görüşme ile, yapılan çalışmanın etkisinin artırılması hedeflenmiştir.

3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın ilk aşamasındaki evren örnekleme, halen yürürlükte olan *2013 Okul Öncesi Eğitim Programı* oluşturmaktadır. 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında bulunan kazanım ve göstergelerden çıkarılan karakteristik özelliklere göre, *2013 Okul Öncesi Eğitim Programları Etkinlik Kitabı* ile program değişmediği halde 2018 yılında hazırlanıp yayınlanan *2018 Okul Öncesi Etkinlik Kitabı*nda yer alan etkinlikler analiz edilmiştir. 2013 yılında yayınlanan ve hala kullanılan Okul Öncesi Eğitim Programı ve bu programda yer alan kazanım ve göstergelerle hazırlanmış etkinlik kitapları olan 2013 Okul Öncesi Programı Etkinlik Kitabı ve 2018 Okul Öncesi Etkinlik Kitabı araştırmamızda ayrı ayrı ele alınmış ve daha sonrada aralarındaki uyum durumları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın ikinci aşamasında, araştırma evrenini Gaziantep ilinde görev yapan 1215 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır (Gaziantep MEM, 2015-2019 Stratejik Plan). Örneklemi ise Gaziantep ili Şahinbey ilçesinde bulunan 22 resmi, bağımsız anaokulunda görev yapan 241 okul öncesi öğretmeninden 231 okul öncesi

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada veri çeşitlemesi sağlamak amacıyla dökümanlar, anket ve yarı yapılandırılmış görüşme formu gibi farklı veri toplama araçları kullanılmıştır. Her bir veri toplama aracı farklı amaçlara hizmet etmektedir. Tablo 3.4.'de araştırma süresince kullanılan veri toplama araçları sunulmuştur:

Tablo 3.4.

Araştırmanın Veri Toplama Araçları

<i>Araştırmanın Aşamaları</i>	<i>Veri Toplama Aracı</i>	<i>Veri Analizi</i>	<i>Veri Kaynağı</i>	<i>Geçerlik ve Güvenirlik</i>
1.Aşama	2013 Okul Öncesi Eğitim Programı 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı Etkinlik Kitabı 2018 Okul Öncesi Etkinlik Kitabı	Döküman Analizi	MEB	Uzman görüşü
2.Aşama	Okul Öncesi Eğitim Programında Yer Alan Karakter Özellikleri Anketi	Eşleştirilmiş t- testi	Okul öncesi öğretmenleri	Uzman görüşü
3.Aşama	Okul Öncesi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine İlişkin Görüşleri İle İlgili Görüşme Formu	Betimsel Analiz	Okul öncesi öğretmenleri	Uzman görüşü Katılımcı teyidi

3.3.1. Dökümanlar

Araştırmada kullanılan dökümanlar; *2013 Okul Öncesi Eğitim Programı*, *2013 Okul Öncesi Eğitim Programı Etkinlik Kitabı* ve *2018 Okul Öncesi Etkinlik Kitabı*ndan oluşmaktadır. Dökümanların analizinde, 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında, 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı Etkinlik Kitabında ve 2018 Okul Öncesi Etkinlik Kitabında yer verilen karakter özelliklerinin neler olduğu ve ne sıklıkta verildiği, karakter eğitimi destekleyip desteklemediği araştırılmak istenmiştir. Tablo 3.5.'de Türkiye'de Okul Öncesi Eğitim alanında kullanılan dökümanlara yer verilmiştir. 2013 yılından önceki dökümanlar kullanılmadığı için araştırmaya dahil edilmemiştir. 2016 yılında çıkan Özel Eğitim İhtiyacı Olan Çocuklar İçin Okul Öncesi Etkinlik Kitabı da özel eğitim alanı için hazırlanmış spesifik bir döküman olması nedeniyle araştırma dışı tutulmuştur.

Tablo 3.5.

Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim Alanında Kullanılan Dökümanlar

Yıl	Okul Öncesi Eğitim Dökümanları
1989	Taslak Okul Öncesi Eğitim Programı
1994	Okul Öncesi Eğitim Programı
2002	Okul Öncesi Eğitim Programı
2006	Okul Öncesi Eğitim Programı
2013	Okul Öncesi Eğitim Programı
2013	Okul Öncesi Eğitim Programları Etkinlik Kitabı
2016	Özel Eğitim İhtiyacı Olan Çocuklar İçin Okul Öncesi Etkinlik Kitabı
2018	Okul Öncesi Etkinlik Kitabı

Araştırmanın birinci aşamasında 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında yer alan “Okul Öncesi Eğitimin Amaçları”, “Okul Öncesi Eğitimin Temel İlkeleri”, “Okul Öncesi Dönemin Önemi ve Programın Temel Özellikleri” başlıkları ile bu programda yer alan “Bilişsel Gelişim”, “Dil Gelişimi”, “Sosyal ve Duygusal Gelişim”, “Motor Gelişim” ve “Öz Bakım Becerileri” alanlarına ait kazanımlardaki karakteristik kodlar belirlenmeye çalışılmıştır. Kazanımlardaki karakteristik kodlar belirlendikten sonra her bir gelişim alanına ait göstergeler tek tek bu kodlara göre analiz edilmiştir. 2013 Okul Öncesi Eğitim Programından çıkarılan karakteristik özelliklere göre de 2013 Okul Öncesi Eğitim Programları Etkinlik Kitabında ve 2018 Okul Öncesi Etkinlik Kitabında yer alan etkinlikler taranmıştır.

3.3.2. Anket

Araştırmanın ikinci aşamasında, döküman analizi sonucunda taranan 2013 Okul Öncesi Eğitim Programından çıkarılan karakteristik özellikler, araştırmacı tarafından iki aşamalı bir anket formuna çevrilmiştir. “Anket, insanların taşıdıkları karakteristiklerin, gösterdikleri davranışların, benimsedikleri kanı ya da görüşlerin ve sahip oldukları tutumların öğrenilmesinde kullanılan bilgi toplama aracıdır” (Balcı, 2007, s.146). Ankette, 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında yer verilen karakter özelliklerinin, okul öncesi öğretmenlerine göre önem düzeyi ve uygulamadaki

gerçekleşme düzeyi ile bu karakter özelliklerinin yanı sıra olması gerektiğini düşündükleri başka karakter özelliklerinin olup olmadığı araştırılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda araştırmacı tarafından geliştirilen ankette, 2013 Okul Öncesi Eğitim Programından döküman analizi yöntemiyle çıkarılan karakteristik özellikler yer almıştır. Anket iki sütundan oluşmakta olup, A sütununda programdan çıkarılan karakteristik özelliklerin öğretmen açısından önem düzeyi; B sütununda ise yine aynı karakteristik özelliklerin uygulamadaki gerçekleşme düzeyi beşli likert şeklinde hazırlanmıştır. A sütunundaki “Önem Düzeyi” kısmı 1- Hiç Önemli Değil, 2- Az Önemli, 3-Kısmen Önemli, 4- Önemli, 5- Çok Önemli şeklinde; B sütunundaki “Gerçekleşme Düzeyi” kısmı ise, 1-Çok Düşük, 2-Düşük, 3-Orta, 4-Yüksek, 5-Çok Yüksek şeklinde derecelendirilmiştir. Anketin son bölümünde ise katılımcılara, yukarıda verilen 2013 Okul Öncesi Eğitim Programından çıkarılmış olan karakter özellikleri dışında olması gerektiğini düşündükleri ve eklemek istedikleri başka karakter özelliği olup olmadığını soran açık uçlu bir soru yer almıştır. Anket formunun geliştirilmesi sürecinde alanda uzman bir Doçent ve bir Dr. Öğretim Üyesinden uzman görüşü alınmıştır. Bu süreçlerden sonra son şekli verilen anket formu; yaş, kıdem, cinsiyet, eğitim düzeyi ve kadro istihdam şekli gibi katılımcı özellikleri ile ilgili kişisel bilgilere ait soruların yer aldığı birinci bölüm ile beşli likert tipi A ve B sütunlarından oluşan 2013 Okul Öncesi Eğitim Programından çıkarılan kırk yedi farklı karakteristik özelliğin yer aldığı ikinci bölümden oluşan bir anket formu haline getirilmiştir. Araştırmada kullanılan anket formunun ikinci bölümüne ait bir kesit Tablo 3.6.’da verilmiştir:

Tablo 3.6.

Nicel Veri Toplama Aracı

A-ÖNEM DÜZEYİ					KARAKTER ÖZELLİĞİ	B-GERÇEKLEŞME DÜZEYİ				
1. Hiç Önemli Değil 5. Çok Önemli						1. Çok Düşük 5. Çok Yüksek				
1	2	3	4	5		1	2	3	4	5
					Saygılı					

3.3.3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Yapılan alan yazın taraması sonucunda, okul öncesinde karakter eğitimi uygulamaları konusunda çalışma grubunda yer alan okul öncesi öğretmenlerinin karakter eğitimi ile ilgili bakış açılarının da ortaya konulması gerekliliği doğmuştur. Bu amaçla belirlenen araştırma sorularına cevap bulmak için yarı yapılandırılmış görüşme formu soruları hazırlanmıştır.

Araştırmanın üçüncü aşamasında, araştırmacı tarafından okul öncesi öğretmenlerinin karakter eğitimi ile ilgili görüşlerini almak amacıyla “*Okul Öncesi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine İlişkin Görüşleri İle İlgili Görüşme Formu*” hazırlanmıştır. “Yarı yapılandırılmış görüşmeler, hem sabit seçenekli cevaplamayı hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeyi birleştirdiğinden dolayı” (Büyüköztürk, 2016, s.154), araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu tercih edilmiştir. Görüşme tekniği, çalışma grubunda yer alan iki yüz otuz bir okul öncesi öğretmeni arasından kıdem, kadro istihdam şekli, cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyi durumları göz önüne alınarak maksimum durum örnekleme yöntemiyle belirlenmiş on beş okul öncesi öğretmenine uygulanmıştır.

Hazırlanan görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, görüşmeye katılan okul öncesi öğretmenlerine ait görev yeri, kadro istihdam şekli, yaşı, eğitim düzeyi ve kıdemi gibi kişisel bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümde ise problem durumuna yönelik beş farklı ana soru ile bu soruların alt soruları yer almaktadır. Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerine sorulan soruların sıraları önceden belirlenmiştir. Görüşme formu, gerekli alan yazın taraması yapıldıktan sonra alt problemler ve araştırılacak konu düşünüldükten sonra hazırlanmıştır. Araştırmacı tarafından Doktora Öğretim Üyesi iki uzmandan da görüş alınarak forma son şekli verilmiştir. Görüşmede okul öncesi öğretmenlerine “karakter eğitimi ve değer eğitimi nedir”, “karakter eğitimi ile ilgili yaptığınız uygulamalar ve kullandığınız yöntemler nelerdir”, “karakter eğitimini etkileyen faktörler nelerdir” ve “mevcut okul öncesi eğitim programımız (2013) karakter eğitimini destekliyor mu” şeklindeki çeşitli sorular sorulmuştur.

3.4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Araştırmada farklı veri toplama araçları olduğundan dolayı, veri toplama süreci de farklı sürelerde gerçekleşmiş ve farklı sayıda katılımcıya uygulanmıştır. Araştırma, döküman analizi süreci ile başlamıştır. Anket ve görüşme formunun uygulanması ile devam etmiştir. Yeterli verinin toplanmasından sonra süreç tamamlanmıştır. Araştırmanın veri toplama sürecine ait bilgiler Tablo 3.7.'de sunulmuştur:

Tablo 3.7.

Veri Toplama Süreci

<i>Veri Toplama Araçları</i>	<i>Süre</i>	<i>Kişi/ Döküman Sayısı</i>	<i>Kişi/ Döküman İçeriği</i>
Dökümanlar	2 ay	3	2013 O.Ö.E.P. / 114 sayfa 2013 O.Ö.E.P. Etkinlik Kitabı/ 94 sayfa- 40 etkinlik 2018 O.Ö. Etkinlik Kitabı/ 378 sayfa- 341 etkinlik
Anket	Max. 10 dakika	231	Okul Öncesi Öğretmenleri
Görüşme	Min. 20 dakika	15	Okul Öncesi Öğretmenleri

Araştırmanın birinci aşamasındaki döküman analizi süreci yaklaşık 2 ay sürmüştür. 2013 Okul Öncesi Eğitim Programının analizinden sonra 2013 ve 2018 etkinlik kitaplarında yer alan etkinlikler aynı yöntemle taranmıştır. Etkinlik kitaplarında yer alan etkinliklerin kazanım ve göstergeleri tek tek incelenmiştir. 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında bu kazanım göstergelerde bulunan karakteristik özelliklere göre etkinliklerde hangi karakteristik özelliklerin kazandırılmaya çalışıldığı tespit edilmiştir.

Araştırmanın ikinci aşamasındaki anket uygulaması sürecinde araştırmacı, araştırmanın yapılacağı okulları tek tek dolaşmıştır. Okul öncesi öğretmenlerine dağıtılan anketlerin doldurulma süresi on dakikayı geçmemiştir. Araştırmanın yapılacağı okulların dolaşılıp bütün anketlerin doldurulup toplanması süreci ise yaklaşık iki ay sürmüştür.

Araştırmanın üçüncü aşamasında okul öncesi öğretmenleri ile yüz yüze gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ortalama yirmi dakika sürmüştür.

Görüşme yapılacak öğretmenlerin seçim sürecinde maksimum çeşitlilik hedeflenmiştir. Görüşmeler, araştırmaya gönüllü öğretmenlerle sessiz bir ortamda ve ses kaydı alınarak gerçekleştirilmiştir. On beş okul öncesi öğretmeniyle yapılan görüşmelerle elde edilen verilerin toplanma süresi yaklaşık bir ay sürmüştür.

3.5. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmada farklı yollarla toplanan verilerin analizleri de birbirinden farklı şekilde ve farklı aşamalarda gerçekleştirilmiştir.

3.5.1. Dökümanlar

Araştırmanın ilk aşamasında problem durumunun ana ögesi olan 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında yer alan “Okul Öncesi Eğitimin Amaçları”, “Okul Öncesi Eğitimin Temel İlkeleri”, “Okul Öncesi Dönemin Önemi ve Programın Temel Özellikleri” başlıkları ile yine programda yer alan “Bilişsel Gelişim”, “Dil Gelişimi”, “Sosyal ve Duygusal Gelişim”, “Motor Gelişim” ve “Öz Bakım Becerileri” alanlarına ait kazanımlar analiz edilmiştir. Daha önceden araştırmacı tarafından bulunan karakter özellikleri listesine göre programda yer alan her bir bölüm ayrı ayrı analiz edilerek karakteristik kodlar çıkarılmıştır. Gelişim alanlarına ait kazanımlardaki karakteristik kodların çıkarılmasından sonra her bir gelişim alanına ait göstergeler de yine tek tek karakter özellikleri listesine göre analiz edilmiştir. Tablo 3.8. de görüldüğü gibi her bir gelişim alanına ait kazanımların göstergelerinde hangi karakter özelliklerinin bulunduğu ayrı ayrı tespit edilmiştir.

Tablo 3.8.

Karakter Özelliklerinin Sosyal Duygusal Gelişim Alanı Göstergelerinde Yer alma Durumu

<i>Kategoriler</i>	<i>Alt Kategoriler</i>
Yaratıcı	Özgün özellikler taşıyan ürünler oluşturur.(SDG-3) Sanat eserleri ile ilgili duygularını açıklar.(SDG-14)
Dışadönük	Duygu, düşünce ve hayallerini özgün yollarla ifade eder.(SDG-3) Grup önünde kendini ifade eder.(SDG-15)
Yetenekli	Nesneleri alışılmışın dışında kullanır.(SDG-3)
Bağımsız	Özgün özellikler taşıyan ürünler oluşturur.(SDG-3) Yetişkin yönlendirmesi olmadan bir işe başlar.(SDG-7)

Hangi gelişim alanında hangi karakteristik kodlara yer verildiği daha iyi görülebilsin diye her bir gelişim alanına ait karakteristik kodlar ayrı ayrı tablo halinde düzenlenmiştir. Ayrıca 2013 O.Ö.E.P'ndan çıkarılan karakteristik kodlara hangi gelişim alanında hangi kazanımlarda yer verildiği de ayrı bir tablo halinde çıkarılmıştır. Bu karakteristik kodların beş farklı gelişim alanında bulunma frekansları grafiklerle de görselleştirilmiştir. Beş farklı gelişim alanındaki hangi kazanımlarda hangi karakterlerin yer aldığının gösterildiği Tablo 3.9.'da sunulmuştur:

Tablo 3.9.

Gelişim Alanlarındaki Kazanımlarda Karakteristik Özelliklerin Bulunma Durumu

	<i>Bilişsel Gelişim</i>	<i>Dil Gelişimi</i>	<i>Sosyal- Duygusal Gelişim</i>	<i>Motor Gelişimi</i>	<i>Öz Bakım</i>
Dikkatli	K 1,3,6,8,14	K 1,6,8,10	K 14	K 1,4	K 4,7,8
Yetenekli	K 10	K 1,9,10	K 3	K 1,2,3,4,5	K 2
Yaratıcı	K 3,19	K 5,8,9,10	K 3,14	K 4,5	

Gelişim alanlarındaki karakteristik kodlar çıkarılıp belirlendikten sonra 2013 Okul Öncesi Eğitim Programları Etkinlik Kitabında yer alan kırk farklı etkinliğin, etkinlik içinde verilen gelişim alanlarına ait kazanım ve göstergelere göre hangi karakterleri içerdiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Tablo 3.10.'da MEB Okul Öncesi Eğitim Programları Etkinlik Kitabı 2013'de yer alan bir etkinliğin analizi sunulmuştur:

Tablo 3.10.

MEB Okul Öncesi Eğitim Programları Etkinlik Kitabı 2013

<i>Etkinlik Adı</i>	<i>Kazanım ve Göstergeler</i>	<i>Bulunan Karakter Özelliği</i>
4.Eşli Yürüme Etkinlik Çeşidi: Hareket (Küçük Grup Etkinliği) Yaş Grubu: 48 – 60 Ay	D.G. Kazanım 7 (Göstergeleri: Sözel yönergeleri yerine getirir.) M.G. Kazanım 1 (Göstergeleri: Yönergeler doğrultusunda yürür. Kayma adımı yaparak belirli mesafede ilerler.) M.G. Kazanım 2 (Göstergeleri: Ağırlığını bir noktadan diğerine aktarır. Başlama, durma ile ilgili denge hareketlerini yapar.)	MG1: Yetenekli, Dikkatli, Bağımsız, Tedbirli MG2: Yetenekli, Dengeli, Bağımsız, Tedbirli

Güncellenip geliştirilen 2018 Okul Öncesi Etkinlik Kitabında yer alan üç yüz kırk bir etkinlik de yine 2013 Okul Öncesi Eğitim Programları Etkinlik Kitabında kullanılan aynı yöntemle taranmış ve etkinliklerde hangi karakter özelliklerine yer verildiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Tablo 3.11.'da MEB Okul Öncesi Etkinlik Kitabı 2018'deki bir etkinliğin analizi verilmiştir:

Tablo 3.11.

MEB Okul Öncesi Etkinlik Kitabı 2018

<i>Etkinlik Adı</i>	<i>Kazanım ve Göstergeler</i>	<i>Bulunan Karakter Özelliği</i>
1.Sınıfımı Keşfediyorum	BG: K10,	
Türü: Müzik ve Sanat	DG: K10,	DG10: Dikkatli, Meraklı
(Bütünleştirilmiş Büyük Grup Etkinliği)	MG: K5	MG5: Yetenekli, Bağımsız

3.5.2. Anket

Araştırmanın ikinci aşamasında, araştırmacı tarafından hazırlanan 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı'ndan çıkarılan karakter özelliklerinin yer aldığı anket, Gaziantep ili Şahinbey ilçesinde bulunan resmi, bağımsız anaokullarında görev yapan 241 okul öncesi öğretmeninden 231'ine uygulanmıştır. Anketin uygulanma amacı, okul öcesi öğretmenlerinin çocuklara kazandırılması gereken karakter özelliklerine verdikleri önemi öğrenmek ve uygulamalarında bu karakter özelliklerinin çocuklardaki gerçekleşme düzeyini saptamaktır. Anket verilerinin analizinde, öncelikle verilerin normal dağılıma sahip olup olmadığını belirlemek için basıklık ve çarpıklık değerlerine bakılmıştır. Basıklık ve çarpıklık değerleri +3 ve -3 arasında ise normal dağılıma sahip olduğu kabul edilmektedir (Can, 2014, s.44). Öncelikle her bir maddenin önem ve gerçekleşme düzeyi ortalaması hesaplanmış, ortalamaya göre hangi düzeyde oldukları belirlenmiştir. Düzeylere karar verirken tablo 3.12'deki ölçütleri kullanılmıştır. Önem düzeyi ortalamaları ile gerçekleşme düzeyi ortalamaları arasında oluşan farklılaşmanın anlamlılığını belirlemek için eşleştirilmiş t-testi yapılmıştır. Anket maddelerinin geçerlilik ve güvenirlik çalışması için alanda uzman iki Dr. Öğretim Üyesi ve bir Doçentten anket uygulanmadan önce uzman görüşü alınmıştır. Anket maddelerinin birbiri ile doğrudan ilişkisi olmadığı için iç güvenirlik katsayısı hesaplaması yapılamamıştır.

Tablo 3.12.

Düzey Ölçütleri

<i>Minimum</i>	<i>Maksimum</i>	<i>Önem Düzeyi</i>	<i>Gerçekleşme Düzeyi</i>
1.00	1.79	Hiç önemli değil	Çok düşük
1.80	2.59	Önemli değil	Düşük
2.60	3.39	Kısmen önemli	Orta
3.40	4.19	Önemli	Yüksek
4.20	5.00	Çok önemli	Çok yüksek

3.5.3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırmanın üçüncü aşamasında, araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenleri, araştırmacı tarafından bir amaçlı örnekleme yöntemi olan maksimum çeşitlilik durum örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Maksimum çeşitlilik durum örnekleme yöntemi, evrende incelenen problemle ilgili olarak kendi içinde benzerlik farklı durumların belirlenerek, çalışmanın bu durum üzerinden yapılmasını sağlar (Büyüköztürk, 2016, s.90). Bu süreçte, evren içinde varolan tüm farklı durumları yani cinsiyet, kadro istihdam çeşidi, yaşı, kıdemi ve eğitim durumu farklı olan öğretmenler araştırmaya dahil edilerek maksimum çeşitlilik sağlanmıştır.

Görüşme sorularının analizi için öncelikle bütün görüşmeler kayda çevrilmiştir. Her görüşme önce serbest olarak kodlanmıştır. Daha sonra serbest kodlar araştırma soruları çerçevesinde kategoriler altında toplanmıştır. Serbest kodlar beş hafta sonra tekrar kodlanmıştır. İlk kodlamada kod sayısı 196 iken ikinci kodlamada kod sayısı 168 olarak bulunmuş, kodların benzerlik oranı ise %86 olarak hesaplanmıştır. Kod ve kategori tanımları Tablo 3.13-16’da verildiği şekildedir:

Tablo 3.13.

Karakter Eğitiminin Tanımına İlişkin Kod ve Kategori Tanımları

<i>Kategori ve Kod</i>	<i>Tanım ve örnek cümleler</i>
1-Karakter nedir	Karakter eğitime ilişkin düşüncelerin toplandığı kategoridir.
Karakter Eğitimi tanımı	Karakter eğitiminin tanımına ilişkin kodların birleşimidir
<i>Daha iyi olmayı sağlar</i>	<i>Kişinin daha iyi bir noktaya gelmesini sağlayan eğitimidir.</i>
<i>Davranış dönüştürmedir</i>	<i>Kişinin iyi veya kötü davranışlarını mümkün olduğunca pozitif çevirmektir.</i>
<i>Duyarlılık oluşturmaz</i>	<i>Açık veya örtük bir programla yetiştirmiş olduğumuz nesilde bilinçli bir şekilde belli başlı değerlerle ilgili duyarlılık oluşturmaz.</i>
<i>Karakter kazandırma sürecidir</i>	<i>Verilen değerlerin çocuğun karakterinde özümsemesidir.</i>
<i>Kişilik özelliklerinin eğitilmesidir</i>	<i>Karakter eğitimi de bu kişilik özelliklerinin eğitilmesidir.</i>
<i>Toplumsal sorunları çözen eğitimidir</i>	<i>Günümüzde toplumda annesini döven, eşini öldüren bir sürü insanla ilgili sorun yaşıyoruz. Bu tip sorunların önüne</i>

	geçmek amacıyla küçüklükten itibaren verdiğimiz eğitim olabilir bence
Karakter tanımı	Katılımcıların karakter tanımına ilişkin kodların toplandığı kategoridir.
<i>Ahlaki değerlerdir</i>	<i>Kişinin ahlaki değerlerinin bütünüdür.</i>
<i>Doğuştan gelmektedir</i>	<i>Çocuğun doğuştan getirdiği özellikleridir.</i>
<i>İlgi ve yeteneklerdir</i>	<i>Çocuğun ilgi ve yetenekleri sonucu edindiği özellikleridir.</i>
<i>Kişilik özelliğidir</i>	<i>Çocuğun şahsi kişilik özelliğidir.</i>
<i>Yapmak istedikleridir</i>	<i>Çocuğun toplum içinde yapmak istedikleridir.</i>
<i>Çevreden öğrenilmektedir</i>	<i>Çevresel faktörlerle değişen ve gelişen özellikleridir.</i>
2-Değer Eğitimi tanımı	Değer eğitimine ilişkin katılımcı görüşlerinin toplamıdır.
<i>Aile ve çevreden alınan değerlerdir</i>	<i>Kişinin hem ailen hem de çevreden aldığı değerlerdir.</i>
<i>Davranışlara yön verir</i>	<i>Çocuğun davranışlarına yön veren eğitimidir.</i>
<i>Karakter eğitiminin içindedir</i>	<i>Karakter eğitiminin içindeki belirli bir kısımdır diyebiliriz</i>
<i>Kişiliktir</i>	<i>Nasıl bir kişi olmamızla ilgili olan eğitimidir.</i>
<i>Toplumda kabul gören değerlerin öğretilmesidir</i>	<i>Toplumda hoş görülen değerlerin daha aktif hale gelmesi için verilen eğitimidir.</i>
<i>Toplumda önemli görülen ilkelerdir</i>	<i>Toplumun bireylerden yapmasını istediği davranışlardır.</i>
3-Değer Eğitimi ve Karakter Eğitimi Farkları	Değer eğitimi ile karakter eğitimi arasındaki farklara ilişkin katılımcı görüşlerinin toplamıdır.
<i>Birbirlerini tamamlar</i>	<i>Birbirini tamamlayan eğitimlerdir bence. Önce karakter oluşuyor ahlaki değerlerle birlikte. Yaş aldıkça da değerlerine de önem vererek ikisi bir bütün halinde ilerliyor.</i>
<i>Değer daha kolay değişir</i>	<i>Daha kolay değişen bir şey değer.</i>
<i>Değer aile ve okul ile değişir</i>	<i>Fakat değerler sonradan oluşur. Çocuk ailesinde mesela yardımlaşmayı görmüşse bunu hayatına yansıtır. Kimi çocuk da bunu ailesinde hiç görmemiştir. Okulda öğrenir. Bu daha değişime yatkındır.</i>
<i>Değer eğitimi toplumsal normlara dayalıdır</i>	<i>Fakat değer eğitimi toplumsal normlara, örf ve adetlere ve süregelen standart kalıplara dayalı olarak bütünde yani tüm bireylerde olması gereken bir durumdur.</i>
<i>Değer eğitimi kısıtlıdır</i>	<i>Fakat değerler daha kısıtlı bir kısımdır karakter eğitiminin yanında.</i>
<i>Değer eğitimi karakter üzerinde yapılan değişikliklerdir.</i>	<i>Değer eğitimi karakter eğitimi üzerinde yapılan değişikliklerdir.</i>
<i>Değer eğitimi kişinin karakterine yansır</i>	<i>Verilen değer karakterinde ne kadar yansması söz konusu olduğunda aradaki farkın bunu yansıtabilmesi olduğunu düşünüyorum.</i>
<i>Değer dışarıdan gelen yaptırımlardır.</i>	<i>Değer ise kişiye dışarıdan gelen yaptırımlardır.</i>
<i>Değer, sonradan kazanılan özelliklerin farkındalık eğitimidir</i>	<i>Değerler eğitimi ise çocuğun sonradan farkına varabileceği durumları pozitif yönde değerlendirmesiyle ilgili verilen bir eğitimidir.</i>
<i>Eş değerdirler</i>	<i>Eski adının değerler eğitimi olduğunu düşünüyorum.</i>
<i>Karakter değişmez</i>	<i>Karakter doğuştan geldiği için ne yaparsanız yapın değiştiremezsiniz.</i>
<i>Karakter bir insanın davranışlarıdır</i>	<i>Karakter bir insanın davranışlarıdır.</i>
<i>Karakter eğitimi daha geniştir</i>	<i>Karakter eğitimi daha geniş kapsamlıdır. İnsanı insan yapan bütün özellikleri kapsar.</i>
<i>Karakter eğitimi bireyseldir</i>	<i>Karakter eğitimi doğuştan getirilen özelliklere katkı yapmak amacıyla bireysel olarak verilir.</i>

Tablo 3.13.'e göre elde edilen kodlar toplam olarak dört kategori altında toplanmıştır. Karakter, karakter eğitimi ve değer eğitimi tanımlar kategorilerinde altışar kod bulunurken, karakter eğitimi ve değer eğitimi arasındaki fark kategorisinde ise on dört kod bulunmaktadır. Bu temada toplam otuz iki kod bulunmaktadır.

Tablo 3.14.

Karakter Eğitiminin Gerekliliğine İlişkin Kod ve Kategori Tanımları

Kategori ve Kod	Tanım ve örnek cümleler
<i>Aileler yeterli olmadığı için öğretmenler vermelidir</i>	<i>Aileler bu konuda gerekli bilgiye sahip olmadığı için daha bilinçli eğitimcilerin işe el atması çocuk açısından daha iyi olur.</i>
<i>Bireyin kendisi içindir</i>	<i>Çünkü ileride bu çocukların yetişkin olduğunda sorun yaşamaması için gerekli olabileceğini düşünüyorum.</i>
<i>Değer eğitimi daha önemlidir</i>	<i>Değer eğitimi verdikten sonra bunu çocuk kendi karakterinde özümseyecektir diye düşünüyorum.</i>
<i>Doğrudan öğretilmez</i>	<i>Bir çocuğa direk karakter eğitimi adı altında bir eğitim veremeyiz bana göre.</i>
<i>Gerekli değildir</i>	<i>Gerekli değil bence.</i>
<i>Gereklidir</i>	<i>Gereklidir.</i>
<i>İyi insan yetiştirmek içindir</i>	<i>Okullarda iyi bir insan yetiştirmek için çabalıyoruz.</i>
<i>Kişiyi özgü olmalıdır</i>	<i>Bir insanın karakterini bilmeden ona eğitim veremezsiniz.</i>
<i>Olumluya çevirmek içindir</i>	<i>Çocuğun hayatta daha pozitif ve olumlu olması açısından tabiki gereklidir.</i>
<i>Toplumsal fayda içindir</i>	<i>Çünkü bizim okul öncesi öğretmeni olarak işimiz insan yetiştirmektir. 4-5 yaş grubundaki bu öğrencilerimize öncelikli olarak ahlaki yeterlilik ve doyum oluşturmak adına bir temel atmak amacındayız.</i>
<i>Tüm bireylere verilmelidir</i>	<i>Hatta bu konu ile ilgili daha bilinçli ve bilgili insan yetiştirmek için ebeveynler, öğretmenler ve sosyal hayat içinde bulunan tüm bireylere verilmelidir.</i>

Tablo 3.14.'e göre karakter eğitiminin gerekliliğine ilişkin tema da toplam on bir kod bulunmaktadır.

Tablo 3.15.

Karakter Eğitiminin Nasıl Sağlandığına İlişkin Kod ve Kategori Tanımları

Kategori ve Kod	Tanım ve örnek cümleler
Verilmesi Gerekenler	Katılımcıların nelerin karakter eğitiminde verilmesi gerektiğine ilişkin görüşleridir.
1-Karakter Özellikleri	Katılımcıların verdikleri karakter örneklerine ilişkin kategoridir
<i>Adabı muaşeret</i>	<i>Adabı muaşeret</i>
<i>Adil olma</i>	<i>Adaletli olması</i>
<i>Ahlak</i>	<i>Ahlak,</i>
<i>Doğruluk</i>	<i>Doğruluk</i>
<i>Dürüstlük</i>	<i>Dürüstlük</i>
<i>Düşüncelerini söyleme</i>	<i>Düşüncelerini dile getirme</i>
<i>Eleştirel düşünme</i>	<i>Eleştirel düşünebilen</i>
<i>Empati</i>	<i>Empati sahibi</i>
<i>Güvenirlilik</i>	<i>Güvenirlilik</i>
<i>Hoşgörü</i>	<i>Hoşgörü</i>
<i>İyilik</i>	<i>İyilik</i>
<i>Kızlara karşı iyi davranma</i>	<i>Kızlara karşı iyi davranan</i>
<i>Merak</i>	<i>Merak</i>
<i>Merhametli</i>	<i>Merhamet</i>
<i>Nazik ve kibar</i>	<i>Nazik ve kibar olması</i>
<i>Paylaşımçı</i>	<i>Paylaşma</i>
<i>Samimi</i>	<i>Samimiyet</i>
<i>Saygı</i>	<i>Saygı</i>
<i>Sevgi</i>	<i>Sevgi</i>
<i>Sorumluluk sahibi</i>	<i>Sorumluluk bilinci olan</i>

<i>Uyumlu</i>	<i>Uyumlu</i>
<i>Yaratıcılık</i>	<i>Yaratıcı olan</i>
<i>Yardımseverlik</i>	<i>Yardımsever olmalı</i>
<i>Çevresini koruyan</i>	<i>Çevresini korumalı</i>
<i>Öfke kontrolü</i>	<i>Öfke kontrolü olmalı</i>
<i>Özgüven</i>	<i>Özgüveni yüksek</i>
Nasıl Verilmeli	Karakter eğitiminin nasıl verilmesi gerektiğine ilişkin katılımcı görüşleridir.
<i>Hazırlanışa göre değişir</i>	<i>Çocuğun hazır bulunuşluğuna göre verilmelidir.</i>
<i>Olumlu davranış kazandırma yoluyla</i>	<i>Biz okul öncesinde en başta olumlu davranış kazandırmaya çalışıyoruz.</i>
<i>Çocuga göre belirlenmeli</i>	<i>Her çocuk farklı kişiliğe sahip olduğu için her çocuğa farklı bir eğitim sunmamız gerekiyor.</i>
2- Yapılan Uygulamalar	Katılımcıların karakter eğitimine ilişkin yaptıkları içeren kategoridir.
<i>Belirli saatte çocukların isteklerine göre planlama yaparak</i>	<i>Güne başlama zamanında ben rehberim sadece. Öğrenciler ne istiyorsa onu yapıyorum ona göre planlayıp hazırlıyorum.</i>
<i>Beraber kural oluşturma</i>	<i>Okula ilk başladıkları gün kurallar oluşturuyoruz beraber. O kuralların ne işe yaradığını açıklıyoruz. Bu kurallara uyduktan sonra çocuktaki gelişmeyi görebiliyoruz.</i>
<i>Değer eğitimi aracılığıyla</i>	<i>Değerler eğitimi yapıyoruz. Böylece iyi karakter oluşturmaya çalışıyoruz.</i>
<i>Ev etkinlikleri</i>	<i>Çocukların evde aldıkları bir sorumlulukla ilgili yaptıklarını veliler videoya çekerek bana yolluyorlar.</i>
<i>Kendiliğinden gelişen durumlar üzerine</i>	<i>Doğal olarak süreç içinde kendiliğinden gelişen durumlar</i>
<i>Ortam hazırlama</i>	<i>Bunu elimizdeki imkanlar doğrultusunda yapıyorum. Daha çok çocukların kişiliklerini süreç içinde tanıdığımız için ona göre ortam hazırlamaya çalışıyorum.</i>
<i>Bir plan doğrultusunda</i>	<i>Bazen özel bir sorun varsa ona göre plan yapıp sınıfta anlatıyorum.</i>
<i>Spesifik bir eğitim yok</i>	<i>Özellikle karakter eğitimi adı altında bir eğitim yapmıyoruz. Ama çocukların karakterini olumlu yönde geliştirmeye çalışıyoruz.</i>
<i>Yaparak yaşayarak</i>	<i>Yazı yazmayı okumayı bilmedikleri için daha çok somutlaştırıp yaparak yaşayarak uygulama ile öğrenmelerini kalıcı hale getiriyoruz.</i>
<i>Öğrencilere rol model olma</i>	<i>Çünkü model alma dediğimiz şey okul öncesi dönemde daha çok görülüyor.</i>
3-Kullanılan Yöntemler	Katılımcıların karakter eğitiminde hangi yöntemleri uyguladıklarına ilişkin düşünceleridir.
<i>Aileleri ile etkinlik yaptırma</i>	<i>Cuma günleri velilere evde çocuklarıyla beraber daha etkili zaman geçirmeleri için, onların kişiliklerini tanımaları için fırsatlar yaratıyorum.</i>
<i>Birebir eğitim</i>	<i>Bunu genelde birebir eğitim yoluyla veriyoruz.</i>
<i>Destekleyici eğitim</i>	<i>Mesela içe kapanık bir çocuğun kendine güvenmesi için destekleyici eğitim ve etkinlikler yapıyorum.</i>
<i>Drama</i>	<i>Dramatizasyon çalışmaları</i>
<i>Düşünme sandalyesi</i>	<i>Düşünme sandalyesi uyguluyorum.</i>
<i>Etkinlik yapma</i>	<i>Ama onlarla yaptığım etkinliklerle yanlışları düzeltme yoluna gidiyorum.</i>
<i>Hikaye</i>	<i>Karakter ve değerle ilgili hikayeler okuyorum.</i>
<i>Kitap çalışması</i>	<i>Kitap çalışması yapıyoruz. Kitaptakine göre genelde başlık başlık veriyoruz değerleri.</i>
<i>Orf eğitimi</i>	<i>Orf eğitimini de zaman zaman kullanıyorum.</i>
<i>Oyunla öğretim</i>	<i>Oyunlarla birlikte uyguluyorum.</i>
<i>Pano ya da köşeler hazırlama</i>	<i>Pano ya da köşeler hazırlıyoruz</i>
<i>Sohbet</i>	<i>Özel bir sohbet başlatıyorum.</i>
<i>Video izleme</i>	<i>Videolar izletiyorum.</i>

<i>Çocuktan örnek isteme</i>	<i>Çocuktan örnekler vermesini istiyoruz.</i>
<i>Örtük öğrenme süreci</i>	<i>Gizil öğrenmeyle yapmaktayız.</i>
<i>Şarkı</i>	<i>Şarkıları da kullanıyoruz.</i>
4-Etkileyen Faktörler	Karakter eğitimini etkileyen faktörlere ilişkin katılımcı görüşleridir.
<i>Aile</i>	<i>Velinin eğitim durumu çok etkiler.</i>
<i>Akran ve arkadaş ortamı</i>	<i>Akran ve arkadaş ortamları da etkiliyor.</i>
<i>Ders öğretim programı</i>	<i>Üçüncüsü eğitim programının buna izin verip vermediği çok önemli.</i>
<i>Genetik</i>	<i>Genetik karakter üzerinde etkili bence.</i>
<i>Yazılı ve görsel basın</i>	<i>Görsel ve yazılı basındaki her şey</i>
<i>Okul ve sınıf ortamı</i>	<i>Birincisi sınıf iklimi</i>
<i>Okulun bulunduğu çevre</i>	<i>Okul ve çevresel koşullar</i>
<i>Okulun imkan kısıtlılığı</i>	<i>Okulun imkan sunması gerekiyor</i>
<i>Sosyo ekonomik düzey</i>	<i>Sosyo ekonomik düzey</i>
<i>Sosyo kültürel düzey</i>	<i>Sosyo kültürel düzey</i>
<i>Ailenin bilinçli olmaması</i>	<i>Öncelikle ailenin bilinçli ve ilgili olması önemli.</i>
<i>Aile- öğretmen işbirliğinin olmaması</i>	<i>Ben velilerimize sürekli söylüyorum. Beni desteklerseniz ben daha iyi çalışırım.</i>
<i>Çocuğun istek ve eğilimleri</i>	<i>Yetenek ve istekler karakter eğitimini etkilemektedir bence.</i>
<i>Çocuğun yaşadığı özel durumlar</i>	<i>Çocuğun bireysel olarak yaşadığı içsel negatif duyguları mesela birbirlerine karşı duydukları kıskançlık diyebiliriz.</i>
<i>Öğretmen</i>	<i>Öncelikle eğitici olacak kişinin rol model olması benim için çok önemli.</i>
<i>Öğretmenin konuya hakimiyeti</i>	<i>Öğretmenin konuya hakim olması, konuyla ilgili bilgisinin olması gerekiyor öncelikle.</i>

Tablo 3.15.'e göre karakter eğitiminde yapılan uygulamalara ilişkin görüşlerin belirlendiği temada dört ana kategori belirlenmiştir. Verilmesi gereken özellikler kategorisinde yirmi altı kod bulunurken nasıl verilmeli kategorisinde ise üç kod bulunmaktadır. Yapılan uygulamalar kategorisinde on kod bulunmaktadır. Kullanılan yöntemlerde on beş kod bulunurken etkileyen faktörler kategorisinde ise on altı kod bulunmaktadır. Bu tema altında toplam yetmiş kod bulunmaktadır.

Tablo 3.16.

Karakter Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Kod ve Kategori Tanımları

Kategori ve Kod	Tanım ve örnek cümleler
Aile	Katılımcıların ailesel faktörlere ilişkin düşünceleridir.
<i>Aile desteği eksik</i>	<i>Şuan görev yaptığım bölgedeki öğrencilerin aile profilleri biraz sıkıntılı. Çocukların desteklenmediğini önemsenmediğini görüyorum</i>
<i>Aile rol model olmalı</i>	<i>Çocuk ailede kötü bir örnekle karşılaşıyorsa bu bizim için olumsuz bir durum oluyor.</i>
<i>Ailelere eğitim verilmeli</i>	<i>Çocuk ailede kötü bir örnekle karşılaşıyorsa bu bizim için olumsuz bir durum oluyor.</i>
<i>Aillerin bilinçsiz olması</i>	<i>Velilerin bilinçlenmesi lazım.</i>
<i>Aileler çocuklarla ilgilenmeli</i>	<i>Çok ilgisiz velilerim oluyor. Bu durumlar engelliyor bizi. Veliler ilgili olduktan sonra herhangi bir sıkıntımız olmuyor.</i>
<i>Aileler çocuğunu tanımalı</i>	<i>Bu nedenle aile başta çocuğunu iyi tanımalıdır.</i>
<i>Öğretmen-aile işbirliğinin olmaması</i>	<i>Aileni, okul ve öğretmen ile işbirliği yapmaya açık olmaları gerekir.</i>
Eğitim Programı	Katılımcıların okul öncesi eğitim programına ilişkin düşünceleridir.

<i>Karakterlere aylık eğitim programında yer verilip takip edilmeli</i>	<i>Her ay değerler eğitiminin yanında buna da girilebilir ve her ay aylık eğitim programında yer verilip etkinlik yapılabilir. Daha sonra da çocuğun bunu kazanıp kazanmadığı takip edilir.</i>
<i>Tamamen ayrı bir programla verilmeli</i>	<i>Tamamen ayrı verilmesi daha mantıklı geliyor. Çünkü değerler de şuan örtük şekilde veriliyor ama yetersiz kalıyor.</i>
<i>Uygulanabilir ve ergonomik olmalı</i>	<i>Bunlar uygulanabilir ve ergonomik olmalıdır.</i>
<i>Daha fazla etkinlik eklenmeli</i>	<i>Daha çok etkinliklere, daha çok çocuklarla birlikte sosyal etkinliklere ağırlık verilirse, etkinlik eklenirsedah iyi olabilir.</i>
<i>Daha fazla önem verilmeli</i>	<i>Karakter eğitime daha fazla yer ve önem verilmesi gerekmektedir. Bu konudaki çalışmaların genel olarak daha kapsamlı şekilde yürütülmesi gerekmektedir.</i>
<i>Tamamen destekliyor ve uyguluyoruz</i>	<i>Tam desteklediğini düşünüyorum ve uyguluyoruz.</i>
<i>Hiç desteklemiyor</i>	<i>Desteklemiyor.</i>
<i>Değerlerler eğitimi destekliyor</i>	<i>Direk karakter eğitimi diye değil de değerler eğitimi adı altında destekliyor.</i>
<i>Esnek bir program olmalı</i>	<i>Ayrıca programın bize esneklik sağlaması da gerekir.</i>
<i>Etkin yöntemler kullanılmalı</i>	<i>Drama, oyun gibi etkinliklerle bunu yenmeye çalışıyoruz.</i>
<i>Karakter eğitimi arka planda kalıyor</i>	<i>Daha çok çocuğun yaratıcılığını destekliyor karakter oluşturma daha arka planda kalıyor bence.</i>
<i>Karakter eğitimiyle ilgili kazanımlar olmalı</i>	<i>Direk karakter eğitiminin amacına yönelik olan kazanımlar olmalıdır.</i>
<i>Liste yeterli</i>	<i>Yeterli olduğunu düşünüyorum ve onlar yeterlidir.</i>
<i>Okul öncesi programının içinde örtük olarak verilmeli</i>	<i>Okul öncesi programının içinde verilmesi daha etkili olur.</i>
<i>Karakter gelişim formu oluşturulmalı ve aylık takip yapılmalı</i>	<i>Eğer eğitimde nasıl bir gelişim izlediğinin takibinin yapıldığı oyun gelişim formu gibi karakter ya da değer gelişim formu adı altında bir form düzenlenip takibi yapılırsa daha iyi olur..</i>
<i>Programın yoğunluğu ve evrak işleri azaltılmalı</i>	<i>Programın yoğunluğu biraz daha azaltılırsa ya da sadeleşirse karakter eğitimi daha iyi uygulayabiliriz ve daha çok zaman ayırabiliriz. Ayrıca hazırladığımız bir sürü evrak da zamanımızı boşa harcıyor.</i>
<i>Tam anlamıyla yeterli değil</i>	<i>Bazı şeyleri almış ama tam olarak desteklemiyor.</i>
<i>Programla ilgili bir zorluk yaşamıyorum</i>	<i>Programla ilgili yaşadığımız bir zorluk yok.</i>
<i>Sonuçlaştırma sorunu yaşıyorum</i>	<i>Değerler çocuklar için soyut kaldığı için onlara somutlaştırarak programda verilmeli diye düşünüyorum. Yoksa zorluyoruz bazılarında.</i>
<i>Titiz özelliği çıkarılmalı</i>	<i>Temiz ve düzenli kavramları daha yumuşak kavramlar gibi geliyor da titiz kavramı biraz daha abartılı bir kavram gibi geldi.</i>
<i>Önce çocuk tanınmalı</i>	<i>Çocuğu tanımak için de zaman lazım. Çocuğu tanıdıktan sonra programı çocuğa göre şekillendiriyorsun.</i>
<i>Okul öncesi programın içinde ayrı verilmeli</i>	<i>Programda örtük olan değerler eğitimi programın içinde fakat ayrı bir şekilde ele alarak verirsek daha önemli hale getirebiliriz.</i>
<i>Değerler eğitimi ile verilmeli</i>	<i>Direk karakter eğitim programı adı altında değil de değer eğitimi programının içinde verilebilir.</i>
<i>Özdenetim ve dinleyicilik eklenebilir. Eğitim programına dahil edilmeli</i>	<i>Özdenetim ve dinleyicilik eklenebilir.</i>
Okul Yönetimi	<i>Karakter eğitiminin mevcut eğitim programına dahil edilmesi gerektiğini düşünüyorum.</i>
<i>Seminer düzenlemeli</i>	<i>Katılımcıların okul yönetimine ilişkin düşünceleridir. Her okulda genelde rehber öğretmen bulunuyor zaten artık. En önemli görevi rehber öğretmenler aracılığıyla çeşitli eğitimler düzenleyebilir. RAM'dan uzman kişiler çağırarak eğitimler düzenleyebilir.</i>
<i>Destek olmuyor</i>	<i>İdarede mesela çok fazla destek olmuyor, biz elimizden geleni yapmaya çalışıyoruz.</i>

<i>Destek oluyor</i>	<i>Geziler düzenliyor, imkanlar sunuyor mesela bizim idaremiz. Bir şey yapmak istediğimiz de yapalım diyor.</i>
<i>Materyal sağlanmalı</i>	<i>Öğretmenine sınıftaki malzemeleri sunması açısından yardımcı olabilir.</i>
<i>Mekan temini sağlamalı</i>	<i>Sınıfı çocuklara göre düzenlemede yardımcı olabilir, sınıf yeterince büyük olmayınca ister istemez alan darlığından istediğim şekilde hareket edemiyorum.</i>
<i>Rol model olmalı</i>	<i>Öncelikle idarecilerin çocuklara örnek olmaları ve tüm çocukları birer birey olarak görerek buna uygun şekilde davranmaları, çocukların tümüne saygılı ve hoşgörülü davranmaları gerekmektedir.</i>
<i>Öğrenci sayılarını düzenlemeli</i>	<i>Ama benim 26 öğrencim dolayısıyla da 26 farklı karakterim var. Ve bu 26 çocuğun ayrı ayrı anne babasıyla da görüşmek gerekiyor. O yüzden çok problemlili çocuğun velisiyle görüşmeler yapabiliyorum ama tamamı için bunu yapmak bizim eğitim sistemimizde biraz zor. Öğrenci sayılarını düşük tutabilir.</i>
<i>Okul yönetiminin üzerine düşen bir görev yok</i>	<i>Karakter eğitimi konusunda okul yönetimine düşen bir görev yok çünkü daha çok öğretmen ve aile çocukla iç içe.</i>
<i>Öğretmenle işbirliği yapmalı</i>	<i>İşin yükü öğretmendedir bence ama salt öğretmene yüklenmek de doğru değil. Okul, aile ve öğretmen işbirliği yapılmalıdır.</i>
Öğretmen	Katılımcıların öğretmenlerin yeterliliklerine ilişkin ifade ettikleri düşünceleri barındıran kategoridir.
<i>Eğitim almadım</i>	<i>Hayır almadım.</i>
<i>Her öğretmen aynı düzeyde değil</i>	<i>Herkes eşit düzeyde yeterlidir diyemem.</i>
<i>Eğitim almak istiyor</i>	<i>Şu ana kadar böyle bir fırsat çıkmadı ama çıkarsa neden olmasın katılırım.</i>
<i>Eğitimler verilmeli</i>	<i>Daha iyi nasıl verebilirim, ne gibi etkinlikler kullanabilirim noktasında ihtiyaç duyuyorum tabii ki.</i>
<i>Mesleki gelişim</i>	<i>Öğretmen olarak bizlere de çok görev düşüyor. Öğretmenlere bu konuyla ilgili ayrı bir eğitim olması gerektiğini düşünüyorum. Kendimizi geliştirmek için çaba göstermeliyiz.</i>
<i>Seminer aldım</i>	<i>Evet değerler eğitimiyle ilgili 2 günlük bir seminere katılmıştım. Fakat çok yüzeysel bir eğitimdi.</i>
<i>Yeni öğretmenler tecrübe kazanmalı</i>	<i>Yeni başlayan bir öğretmenin biraz tecrübe kazanması gerektiğinden, bu konuda biraz yetersiz kalabiliyor.</i>
<i>Öğretmenlerin bilgi seviyesi yeterli</i>	<i>Kendim için duymadım. Karakter eğitimi konusunda yeterli olduğumu düşünüyorum.</i>
<i>Öğretmenlerin bilgi seviyesi yeterli değil</i>	<i>Yeterli olduğunu düşünmüyorum.</i>
<i>Öğretmen öğrenciyi tanımalı</i>	<i>Öğretmenin de çocuğu iyi tanınması gerekiyor. Çocuğu iyi tanımazsanız onu gerçekten anlayamıyorsunuz.</i>
<i>Öğretmenlere esneklik sağlanmalı</i>	<i>Bizde işlemeye gayretle devam ediyoruz. Ama programda bizleri biraz daha özgür bırakmaları, bize bu imkanı tanımaları yani manevra alanımızı geniş bırakmaları gerekiyor.</i>

Tablo 3.16.' ya göre karakter eğitiminde karşılaşılan sorunlara ilişkin düşünceleri içeren temada 4 ana kategori bulunmaktadır. Aile kategorisinde yedi kod bulunurken, eğitim programına ilişkin kategoride ise yirmi beş kod bulunmaktadır. Öğretmen kategorisinde ise on bir kodla birlikte toplamda elli iki kod bulunmaktadır.

Karakter Eğitiminin Okul Öncesi Eğitim Programının Amaçlarında Nasıl Yer Aldığına Ait Bulgular

2013 Okul Öncesi Eğitim Programında yer alan “Okul Öncesi Eğitimin Amaçları” bölümünde yapılan döküman analizi sonucunda; bu bölümde yer alan dört maddenin üçünde iyilik, eşitlik ile milli ve manevi mirasa sahip çıkma özelliklerinin birer kez yer aldığı tespit edilmiştir. Yine bu bölümde tespit edilen üç karakteristik özellik dışında diğer özelliklerin hiç birine yer verilmediği saptanmıştır. Okul öncesi eğitimin amaçlarından çıkarılan karakteristik özelliklere ait tablo 4.1.’de sunulmuştur:

Tablo 4.1.

Okul Öncesi Eğitim Programının Amaçlarında Yer Alan Karakteristik Özellikler

Maddeler	Bulunan Karakteristik Özellik
Çocukların beden, zihin ve duygu gelişimini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak,	İyilik
Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı yaratmak,	Eşitlik
Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır.	Milli ve manevi mirasa sahip çıkmak

Tablo 4.1.’de sadece karakteristik özellik bulunan maddelere yer verilmiş olup, analiz sonucunda karakteristik özellik bulunamayan bir madde ise tabloya eklenmemiştir.

Karakter Eğitiminin Okul Öncesi Eğitim Programının Temel İlkelerinde Nasıl Yer Aldığına Ait Bulgular

2013 Okul Öncesi Eğitim Programında yer alan “Okul Öncesi Eğitimin Temel İlkeleri” bölümünde yapılan döküman analizi sonucunda; yer alan on sekiz maddenin on birinde karakter eğitimiyle ilgili karakteristik özelliklerin yer aldığı tespit edilmiştir. Bu bölümde hoşgörü özelliği farklı maddelerde toplamda üç kez geçerken, saygılı, rahat ve bağımsız ise toplamda iki kez geçmiştir. Ayrıca karakteristik özellik olduğu tespit edilen on bir maddede toplamda yirmi dokuz farklı karakteristik özelliğin geçtiği bulunmuştur. Okul öncesi eğitim programının temel ilkelerinden çıkarılan karakteristik özelliklere ait tablo 4.2.’de sunulmuştur:

Tablo 4.2.

Okul Öncesi Eğitim Programının Temel İlkelerinde Yer Alan Karakteristik Özellikler

Maddeler	Bulunan Karakteristik Özellik
1.Okul öncesi eğitimi çocuğun gereksinimlerine ve bireysel farklılıklarına uygun olmalıdır.	Farklılıklara saygılı Hoşgörülü
3.Okul öncesi eğitimi kurumlarında çocukların gereksinimlerini karşılamak amacıyla demokratik eğitim anlayışına uygun öğrenme ortamları hazırlanmalıdır.	Demokratik olma
4.Etkinlikler düzenlenirken çocukların ilgi ve gereksinimlerinin yanı sıra çevrenin ve okulun olanakları da göz önünde bulundurulmalıdır.	Sosyal
5. Eğitim sürecinde çocuğun bildiklerinden başlanmalı ve deneyerek öğrenmesine olanak tanınmalıdır.	Planlı Bilgiye Önem Vermek
6.Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarına gereken önem verilmelidir.	Milli ve manevi mirasa sahip çıkma
7. Okul öncesi dönemde verilen eğitim ile çocukların sevgi, saygı, iş birliği, sorumluluk, hoşgörü, yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma gibi duyu ve davranışları geliştirilmelidir.	Sevgi, Saygılı, Sorumlu Hoşgörülü, İşbirliği Yardımlaşma, Paylaşımcı, Dayanışma
8.Eğitim, çocuğun kendine saygı ve güven duymasını sağlamalı; ona öz denetim kazandırmalıdır.	Öz saygılı, Özgüvenli, Disiplinli
10. Çocuklarla iletişimde, onların kişiliğini zedeleyici şekilde davranılmamalı, baskı ve kısıtlamalara yer verilmemelidir.	Rahat, Korkusuz, Bağımsız
11.Çocukların bağımsız davranışlar geliştirmesi desteklenmeli, yardıma gereksinim duyduklarında yetişkin desteği, rehberliği ve yetişkinin güven verici yakınlığı sağlanmalıdır.	Rahat, Bağımsız, Güvenli, Tedbirli, Dikkatli
12.Çocukların kendilerinin ve başkalarının duygularını fark etmesi desteklenmelidir.	Saygılı, Empatik, Hoşgörülü
13.Çocukların hayal güçleri, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerileri, iletişim kurma ve duygularını anlatabilme davranışları geliştirilmelidir.	Yaratıcı, Yetenekli, Girişken, Meraklı, Maceracı

Tablo 4.2.'de sadece karakteristik özellik bulunan maddelere yer verilmiş olup, analiz sonucunda karakteristik özellik bulunamayan diğer maddeler tabloya eklenmemiştir.

Karakter Eğitiminin Okul Öncesi Eğitim Programının Temel Özelliklerinde Nasıl Yer Aldığına Ait Bulgular

2013 Okul Öncesi Eğitim Programında yer alan “Okul Öncesi Dönemin Önemi ve Okul Öncesi Eğitim Programının Temel Özellikleri” bölümlerinde yapılan döküman analizi sonucunda; bu bölümde yirmi yedi farklı karakter özelliğine yer

verildiği görülmüştür. Bu karakteristik özelliklerden yaratıcılık farklı yerlerde olmak üzere toplam altı kez vurgulanarak en fazla tekrarlanan karakteristik özellik olmuştur. Meraklı ve rahat özelliklerinin ise farklı yerlerde toplamda dört kez vurgulandığı tespit edilmiştir. Sosyal, bağımsız ve farklılıklara saygılı olma özellikleri de üçer kez vurgulanmıştır. Okul öncesi eğitim programının temel özelliklerinden çıkarılan karakteristik özelliklere ait tablo 4.3.'de sunulmuştur:

Tablo 4.3.

Okul Öncesi Eğitim Programının Temel Özelliklerinde Yer Alan Karakteristik Özellikler

Maddeler	Bulunan Karakteristik Özellik
1.Okul Öncesi Dönemin Önemi	Meraklı, Maceracı, Dışadönük, Sağlıklı, Yaratıcı, Sosyal, Yeniliklere açık olmak, Özdeğer, Bağımsız
1.1.Ailenin Önemi	Güvenli, Rahat, Girişken, Dışadönük, Korkusuz, Özdeğer, Özyetkinlik
1.2.Öğretmenin Önemi	Güvenli, Rahat, Yaratıcı, Sevgi, Sıcakkanlı, Farklılıklara saygılı, Yeniliklere açık olmak,
2. Okul Öncesi Eğitimi Programının Tanıtımı	Sağlıklı, Farklılıklara saygılı,
Programın Temel Özellikleri	
Çocuk Merkezlidir	Meraklı, Yaratıcı, Girişken, Rahat, Bağımsız, Özdeğer,
Esnektir	Farklılıklara saygılı, Sosyal
Sarmaldır	Düzenli
Dengelidir	Planlı, Düzenli, Dengeli
Oyun Temellidir	Yaratıcı
Keşfederek Öğrenme Önceliklidir	Yetenekli, Yaratıcı, Meraklı, Dikkatli, Sosyal
Yaratıcılığın Geliştirilmesi Ön Plandadır	Yaratıcı, Meraklı,
Öğrenme Merkezleri Önemlidir	Rahat, Bağımsız, Korkusuz,
Kültürel ve Evrensel Değerleri Dikkate Alır	Sorumlu, Saygılı, Hoşgörülü, Uyumlu,

Tablo 4.3.'de karakteristik özellik bulunan maddelere yer verilmiş olup, analiz sonucunda karakteristik özellik bulunamayan maddelere tabloda yer verilmemiştir.

2013 Okul Öncesi Eğitim Programının giriş bölümünde yer alan başlıkların tamamının içinde yer alan karakteristik özelliklerin sayısal verileri ise Tablo 4.4.' de detaylı şekilde sunulmuştur:

Tablo 4.4.

Okul Öncesi Eğitim Programının Giriş Bölümünde Yer Alan Karakteristik Özelliklere İlişkin Genel Tablo

<i>Yer Alan Karakter Özelligi</i>	<i>O. Ö. Eğitimin Amaçları</i>	<i>O. Ö. Eğitimin Temel İlkeleri</i>	<i>O.Ö. Dönemin Önemi ve Programın Temel Özellikleri</i>
İyilik	1		
Eşitlik	1		
Milli ve manevi mirasa sahip çıkma	1	1	
Farklılıklara saygılı		1	3
Hoşgörülü		3	1
Demokratik olma		1	
Sosyal		1	3
Planlı		1	1
Bilgiye önem verme		1	
Sevgi		1	1
Saygılı		2	1
Sorumlu		1	1
İşbirliği		1	
Yardımlaşma		1	
Paylaşımçı		1	
Dayanışma		1	
Öz saygılı		1	
Özgüvenli		1	
Disiplinli		1	
Rahat		2	4
Korkusuz			2
Bağımsız		2	3
Güvenli		1	2
Tedbirli		1	
Dikkatli		1	1
Empatik		1	
Yaratıcı		1	6
Yetenekli		1	1
Girişken		1	2
Meraklı		1	4
Maceracı		1	1
Dışadönük			2
Sağlıklı			2
Yeniliklere açık olma			2
Öz değer			3
Öz yetkinlik			1
Sıcakkanlı			1
Düzenli			2
Dengeli			1
Uyumlu			1

Tablo 4.4. 2013 Okul Öncesi Eğitim Programının giriş bölümünde yer alan okul öncesi eğitimin amaçları, okul öncesi eğitimin temel ilkeleri ile okul öncesi eğitimin önemi ve programın temel özellikleri bölümünde yer alan karakteristik özelliklerin genel bir tablosudur. Bu tabloya göre en az karakteristik özelliğin okul öncesi eğitimin amaçları bölümünde olduğu görülmektedir. En fazla karakteristik özellik ise okul öncesi dönemin önemi ve programın temel özellikleri bölümünde olduğu tespit edilmiştir. Okul öncesi eğitimin temel ilkeleri bölümünde on iki karakteristik özelliğe hiç yer verilmezken, dört karakteristik özelliğin ise birden fazla yer aldığı bulunmuştur. Okul öncesi dönemin önemi ve programın temel özellikleri bölümünde on dört karakteristik özelliğe hiç yer verilmezken on dört karakteristik özellik de birden fazla yer almıştır. Okul öncesi eğitimin amacı bölümünde ise sadece üç karakteristik özelliğin sadece birer kez yer almış olduğu tespit edilmiştir.

4.2. İKİNCİ ARAŞTIRMA SORUSU İLE İLGİLİ BULGULAR

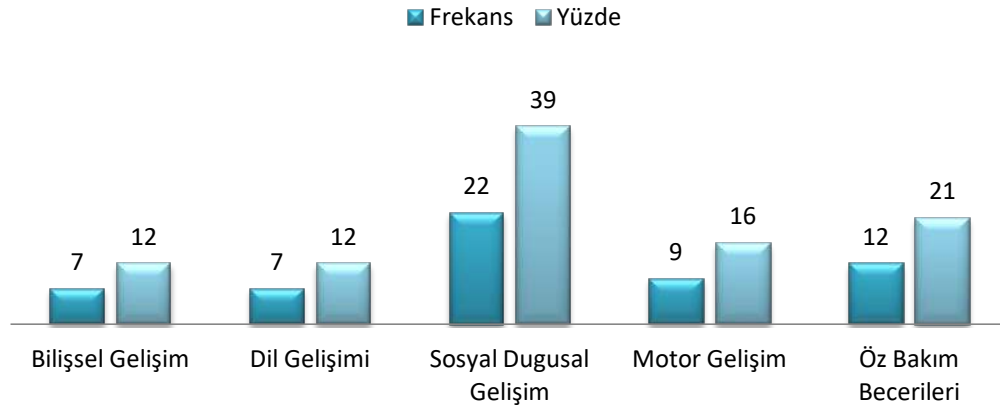
Araştırmanın ikinci araştırma sorusunda, 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında yer alan *Bilişsel Gelişim, Dil Gelişimi, Sosyal Duygusal Gelişim, Motor Gelişim* ve *Öz Bakım Becerilerine* ait olan kazanım sayıları ve döküman analizi sonucunda bu gelişim alanlarında bulunan karakter türü ile bu karakter türlerinin toplam sayısı ve yüzdeleri tablo 4.5.' de verilmiştir. Bu tabloya göre programda en fazla kazanım sayısına sahip olan bilişsel gelişim alanında yedi karakter özelliği çıkarılarak en az karakter özelliği bulunan gelişim alanı olmuştur. En fazla karakter özelliği bulunan gelişim alanının ise yirmi iki farklı karakter özelliği ile sosyal ve duygusal alan olduğu görülmüştür.

Tablo 4.5.

Gelişim Alanlarına Göre Kazanım ve Karakter Türü Sayıları ile Karakter Türlerinin Tekrarlanma Sayıları ve Yüzdeleri

<i>Gelişim Alanı</i>	<i>Kazanım Sayısı</i>	<i>Karakter Türü</i>	<i>Toplam Karakter Sayısı</i>	<i>Toplam Karakter Sayısının %</i>
Bilişsel Gelişim	21	7	12	11
Dil Gelişimi	12	7	18	16
Sosyal Duygusal Gelişim	17	22	39	35
Motor Gelişim	5	9	22	20
Öz Bakım	8	12	21	18
Toplam	63	57	112	100

Gelişim alanlarında bulunan farklı karakter türüne ait frekans ve yüzde oranları ise Grafik 4.1.'de sunulmuştur:

Grafik 4.1. Karakter Türünün Gelişim Alanlarında Bulunma Frekans ve Yüzdeleri

Gelişim alanlarında bulunan karakter türü sayılarına ait yüzde oranlarında ise %39 oranında en fazla karakter özelliği bulunan gelişim alanının sosyal duygusal alan olduğu görülmektedir. Bilişsel ve dil gelişimi alanının ise %12 ile en az orana sahip olan gelişim alanı olduğu görülmektedir.

Tablo 4.6.

Gelişim Alanlarındaki Kazanımlarda Karakteristik Özelliklerin Tekrarlanma Yoğunlukları

	<i>Bilişsel Gelişim</i>	<i>Dil Gelişimi</i>	<i>Sosyal-Duygusal Gelişim</i>	<i>Motor Gelişimi</i>	<i>Öz Bakım</i>	<i>Toplam</i>
Dikkatli	K 1,3,6,8,14	K 1,6,8,10	K 14	K 1,4	K 4,7,8	15
Yetenekli	K 10	K 1,9,10	K 3	K 1,2,3,4,5	K 2	11
Yaratıcı	K 3,19	K 5,8,9,10	K 3,14	K 4,5		10
Bağımsız			K 3,7	K 1,2,3,4,5	K 1,2,3	10
Sorumlu			K 7,10,11,16		K 3,4,8	7
Saygılı	K 21	K 5	K 6,8,9,11,12			7
Girişken		K 5,8	K 4,15,17			5
Nazik		K 5	K 6,12		K4	4
Düzenli			K 13	K 4	K 3	3
Özenli			K 13,14		K 1,3	4
Meraklı	K 1	K 6, 8, 10				4
İşbirliği			K 8	K 2,3		3
Empatik			K 4,6			2
Farklılıklara Saygılı			K 8,9			2
Yardımlaşma				K 2,3		2

	<i>Bilişsel Gelişim</i>	<i>Dil Gelişimi</i>	<i>Sosyal- Duygusal Gelişim</i>	<i>Motor Gelişimi</i>	<i>Öz Bakım</i>	<i>Toplam</i>
Dışa dönük			K 3,15			2
Hoşgörülü			K 8,9			2
Sevgi	K 21		K 11			2
Temiz					K 1,3	2
Sağlıklı					K 4,8	2
Tedbirli				K 1,2	K 7	3
Güvenli			K 15		K 7	2
Dengeli				K 2	K 4	2
Uzlaşmacı			K 17			1
Rahat			K 15			1
Adil			K 6			1
Azimli			K 7			1
Titiz			K 14			1
Vatansever	K 21					1
Toplam	12	18	39	22	21	112

**Tablo 4.6. 'nın devamı*

Beş farklı gelişim alanında bulunan yirmi dokuz farklı karakter özelliğinin hangi gelişim alanlarının hangi kazanımlarında tekrarlanmış olduğuna dair Tablo 4.6.'da sunulmuştur. Bilişsel gelişim alanında bulunan yedi farklı karakteristik özelliğin farklı kazanım ve göstergelerde tekrar edilerek toplamda on iki kez vurgulandığı tespit edilmiştir. Sosyal duygusal alanda bulunan yirmi iki farklı karakteristik özellik kazanım ve göstergelerde otuz dokuz kez vurgulanmıştır.

Tablo 4.6.'ya göre; dikkatli, yetenekli ve yaratıcının bütün gelişim alanlarının tamamında yer aldığı görülmüştür. Vatansever, uzlaşmacı, rahat, adil, azimli ve titiz ise sadece tek bir gelişim alanında ve sadece tek bir kazanımda geçmiştir. Empatik, farklılıklara saygılı, yardımlaşma, temiz, sağlıklı, dışa dönük ve hoşgörülü özelliklerinin de sadece bir gelişim alanında fakat iki farklı kazanımda yer aldığı tespit edilmiştir. Yine yapılan analiz sonucunda bazı karakter özelliklerinin bazı gelişim alanlarında hiç yer almadığı da tespit edilmiştir. Bazı karakter özelliklerinin ise aynı gelişim alanındaki farklı kazanımlarda tekrar ettiği de ulaşılan bulgular arasındadır. Sorumlu özelliği sosyal duygusal gelişim alanında dört farklı kazanımda ve özbakım becerileri gelişim alanında ise üç farklı kazanımda geçerken;

bilişsel gelişim, motor gelişim ve dil gelişim alanlarında hiç geçmemiştir. Bu durumun diğer karakteristik özelliklerde de aynı olduğu ulaşılan bir başka bulgudur.

Okul Öncesi Eğitim Programında 36-72 Aylık Çocukların Bilişsel Gelişim Alanı Kazanım ve Göstergelerinde Karakter Eğitimine İlişkin Unsurların Neler Olduğuna Ait Bulgular

2013 Okul Öncesi Eğitim Programında bilişsel gelişim alanında toplamda yirmi bir kazanım bulunmaktadır. Yapılan döküman analizi sonucunda bilişsel gelişim alanına ait kazanım ve göstergelerde toplamda yedi farklı karakter özelliği bulunmuştur. Bu özellikler dikkatli, meraklı, yaratıcı, yetenekli, sevgi, saygılı ve vatansever şeklindedir. Dikkatlinin kazanım 1, 3, 6, 8, 14'de; yaratıcının kazanım 3,19'da; meraklının kazanım 1'de; yeteneklinin kazanım 10'da; sevginin kazanım 21'de; saygılının kazanım 21'de ve vatanseverin kazanım 21'de geçtiği çıkarılmıştır. Gelişim alanları içinde en fazla kazanıma sahip olan bilişsel gelişim alanı karakter özelliği sayısı bakımından en az olan gelişim alanından biri olarak bulunmuştur. Bilişsel gelişim alanına ait karakter eğitime ilişkin unsurların bulunma durumları Grafik 4.2'de sunulmuştur:

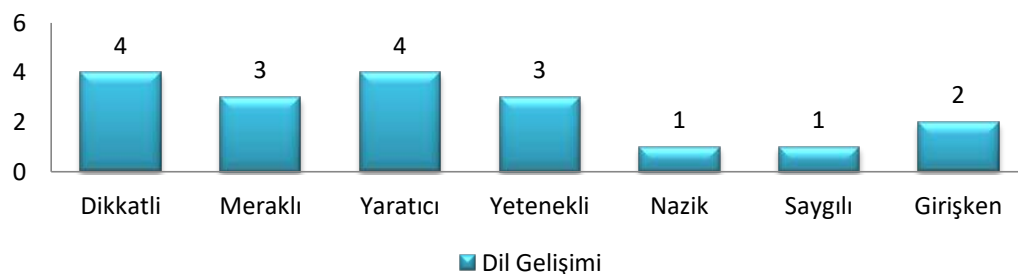

Grafik 4.2. Okul Öncesi Eğitim Programında 36-72 Aylık Çocukların Bilişsel Gelişim Alanı Kazanım ve Göstergelerinde Karakter Eğitimine İlişkin Unsurların Bulunma Durumları

Okul Öncesi Eğitim Programında 36-72 Aylık Çocukların Dil Gelişimi Alanı Kazanım ve Göstergelerinde Karakter Eğitimine İlişkin Unsurların Neler Olduğuna Ait Bulgular

2013 Okul Öncesi Eğitim Programında dil gelişimi alanına ait kazanım sayısı on ikidir. Yapılan döküman analizi sonucunda dil gelişimi alanına ait toplam yedi farklı karakter özelliği olduğu çıkarılmıştır. Bu özellikler dikkatli, meraklı,

yaratıcı, yetenekli, nazik, saygılı ve girişken şeklindedir. Dikkatlinin kazanım 1, 6, 8, 10'da; yaratıcının kazanım 5, 8, 9, 10'da; meraklının kazanım 6, 8, 10'da; yeteneklinin kazanım 1, 9, 10'da; girişkenin kazanım 5, 8'de; naziğin kazanım 5'te ve saygılının kazanım 5'te bulunduğu tespit edilmiştir. Dil gelişimi alanının diğer gelişim alanları arasında en az karakter özelliğinin bulunduğu ikinci gelişim alanı olduğu tespit edilmiştir. Dil gelişimi alanındaki kazanımlarda karakter eğitime ilişkin unsurların bulunma durumları Grafik 4.3'te sunulmuştur:

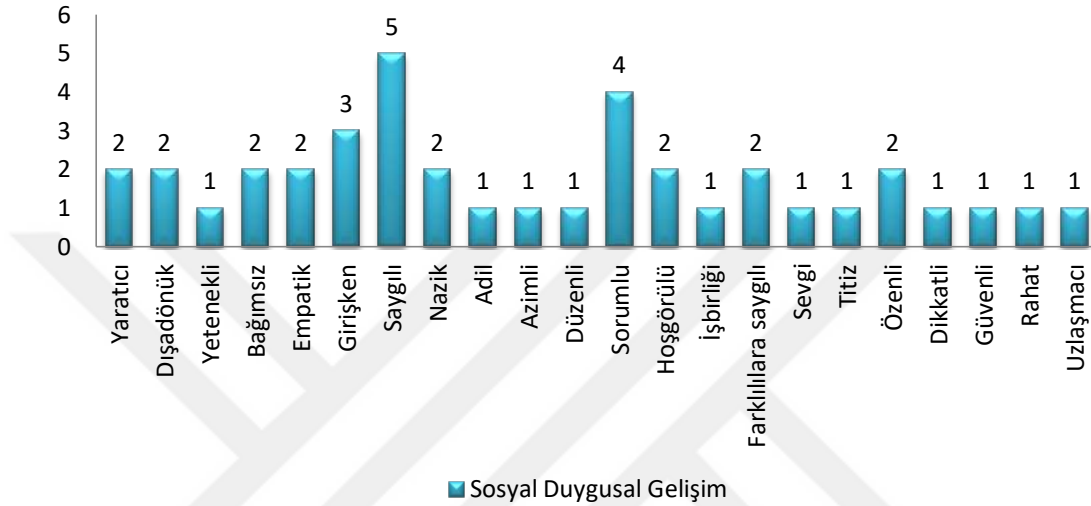

Grafik 4.3.Okul Öncesi Eğitim Programında 36-72 Aylık Çocukların Dil Gelişimi Alanı Kazanım ve Göstergelerinde Karakter Eğitime İlişkin Unsurların Bulunma Durumları

Okul Öncesi Eğitim Programında 36-72 Aylık Çocukların Sosyal Duygusal Gelişim Alanı Kazanım ve Göstergelerinde Karakter Eğitime İlişkin Unsurların Neler Olduğuna Ait Bulgular

2013 Okul Öncesi Programında sosyal ve duygusal gelişim alanına ait on yedi kazanım bulunmaktadır. Yine bu gelişim alanındaki kazanımlarda yapılan döküman analizi sonucunda yirmi iki farklı karakter özelliği çıkarılmıştır. Bu özellikler yaratıcı, dışa dönük, yetenekli, bağımsız, empatik, girişken, saygılı, nazik, adil, azimli, düzenli, sorumlu, hoşgörülü, işbirliği, farklılıklara saygılı, sevgi, titiz, özenli, dikkatli, güvenli, rahat ve uzlaşmacı şeklindedir. Sosyal ve duygusal gelişim alanı diğer gelişim alanları içinde en fazla karakter eğitime ilişkin unsurun yer aldığı gelişim alanı olarak tespit edilmiştir. Sosyal ve duygusal gelişim alanındaki kazanımlardaki karakter eğitime ilişkin unsurların bulunma frekansları Grafik 4.4'te verilmiştir. Buna göre; saygılının kazanım kazanım 6, 8, 9, 11, 12'de toplamda beş kez geçtiği; sorumlunun kazanım 7, 10, 11, 16'da toplamda dört kez; girişkenin kazanım 4, 15, 17'de toplamda üç kez; yaratıcının kazanım 3, 14'de; dışa dönüğün kazanım 3,15'de; bağımsızın kazanım 3, 7'de; empatiğin kazanım 4, 6'da; naziğin kazanım 6,12'de; hoşgörülünün kazanım 8, 9'da; farklılıklara saygılının kazanım

8,9'da; özenlinin kazanım 13, 14'de ikişer kez geçtiği; yeteneklinin kazanım 3'te; adilin kazanım 6'da; azimilinin kazanım 7'de; düzenlinin kazanım 13'de; işbirliğinin kazanım 8'de; sevginin kazanım 11'de; titizin kazanım 14'te; dikkatlinin kazanım 14'te; güvenlinin kazanım 15'te; rahatın kazanım 15'te ve uzlaşmacının kazanım 17'de birer kez geçtiği tespit edilmiştir.

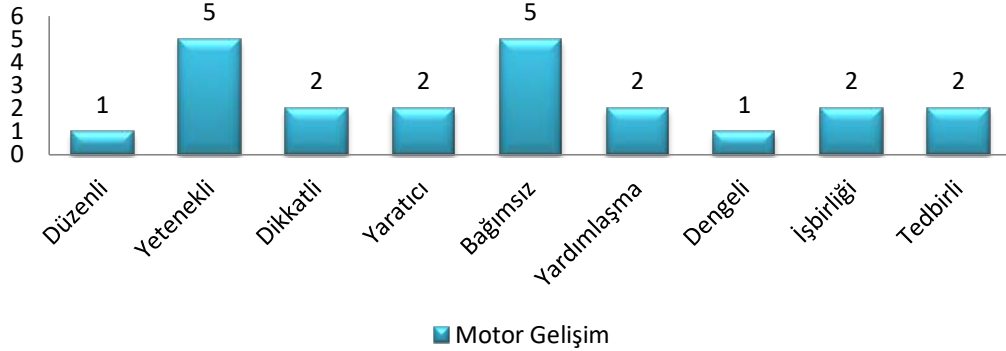

Grafik 4.4.Okul Öncesi Eğitim Programında 36-72 Aylık Çocukların Sosyal Duygusal Gelişim Alanı Kazanım ve Göstergelerinde Karakter Eğitimine İlişkin Unsurların Bulunma Durumları

Okul Öncesi Eğitim Programında 36-72 Aylık Çocukların Motor Gelişim Alanı Kazanım ve Göstergelerinde Karakter Eğitimine İlişkin Unsurların Neler Olduğuna Ait Bulgular

2013 Okul Öncesi Eğitim Programında motor gelişimi alanına ait kazanım sayısı beştir. Yapılan doküman analizi sonucunda motor gelişimi alanına ait toplam dokuz farklı karakter özelliği olduğu çıkarılmıştır. Bu özellikler düzenli, yetenekli, dikkatli, yaratıcı, bağımsız, yardımlaşma, dengeli, işbirliği ve tedbirli şeklindedir. Yetenekli ve bağımsızın motor gelişimi alanında varolan beş kazanımın tamamında geçtiği tespit edilmiştir. Motor gelişimi alanındaki kazanımlardaki karakter eğitime ilişkin unsurların bulunma frekansları Grafik 4.5'de görüldüğü gibidir. Bu grafiğe göre; dikkatli, yaratıcı, yardımlaşma, işbirliği ve tedbirliye ikişer kazanımda, düzenli ve dengeliye ise birer kazanımda yer verildiği bulunmuştur. Yeteneklinin ve bağımsızın kazanım 1, 2, 3, 4 ve 5'te; dikkatlinin kazanım 1, 4'te;

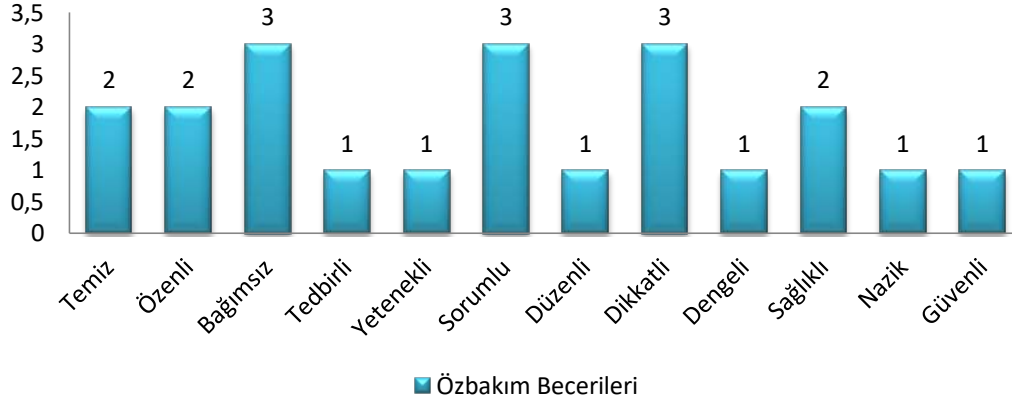
yaratıcının kazanım 4, 5'te; yardımlaşmanın kazanım 2, 3'te; işbirliğinin kazanım 2, 3'te; tedbirinin kazanım 1, 2'de; dengelinin kazanım 2'de ve düzenlinin kazanım 4'te geçtiği tespit edilmiştir.

Grafik 4.5.Okul Öncesi Eğitim Programında 36-72 Aylık Çocukların Motor Gelişimi Alanı Kazanım ve Göstergelerinde Karakter Eğitimine İlişkin Unsurların Bulunma Durumları

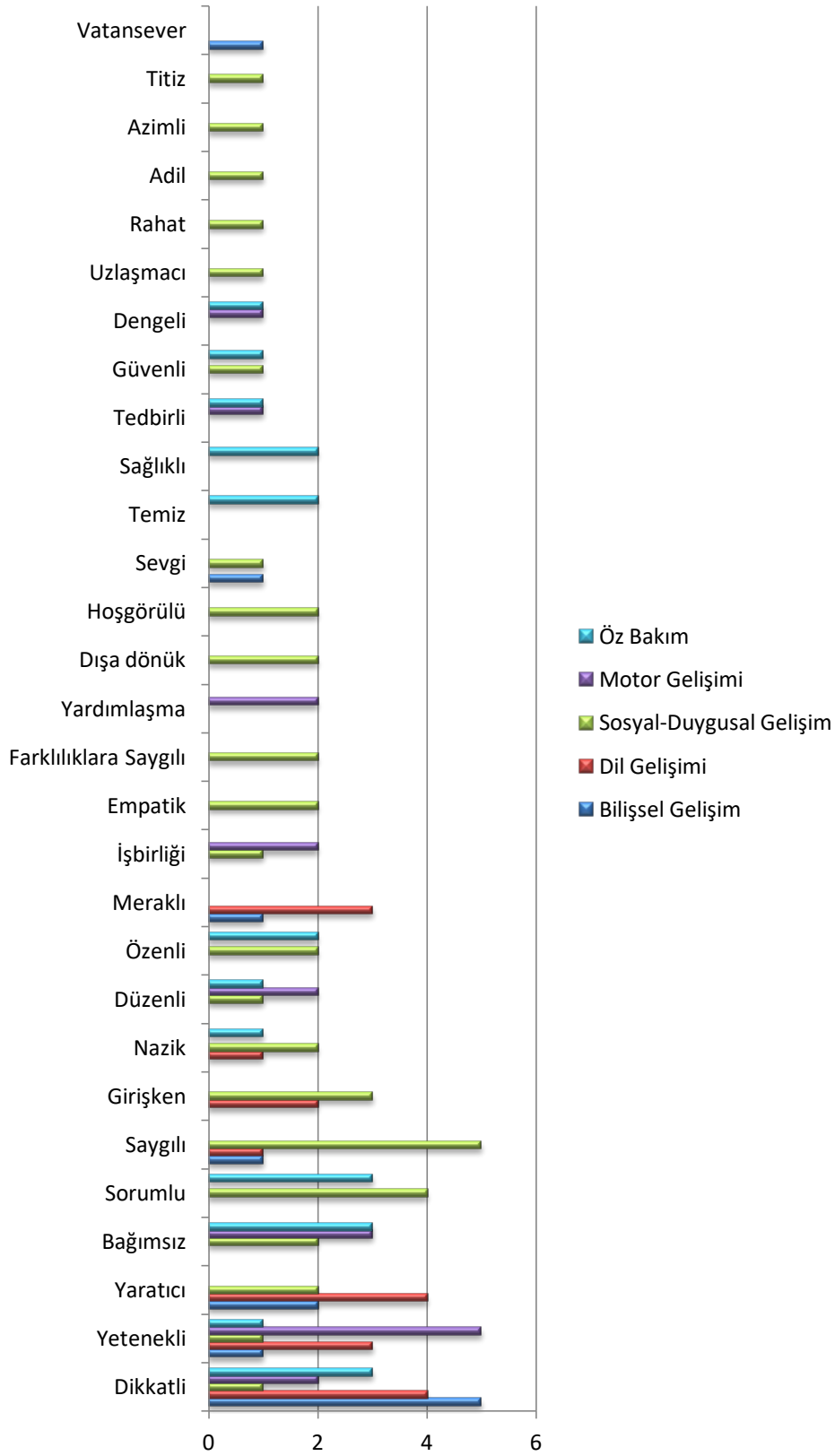
Okul Öncesi Eğitim Programında 36-72 Aylık Çocukların Öz Bakım Becerileri Alanı Kazanım ve Göstergelerinde Karakter Eğitimine İlişkin Unsurların Neler Olduğuna Ait Bulgular

2013 Okul Öncesi Programında öz bakım becerileri alanına ait sekiz kazanım bulunmaktadır. Yine bu gelişim alanındaki kazanımlarda yapılan döküman analizi sonucunda on iki farklı karakter özelliği çıkarılmıştır. Grafik 4.6'da öz bakım becerileri alanı kazanım ve göstergelerinde karakter eğitimine ilişkin unsurların bulunma frekansları verilmiştir. Öz bakım becerileri alanında temiz, özenli, bağımsız, tedbirli, yetenekli, sorumlu, düzenli, dikkatli, dengeli, sağlıklı, nazik ve güvenli özelliklerinin olduğu ve bu özelliklerden öz bakım becerileri alanında en fazla yer verilen karakter özelliklerinin ise bağımsız, sorumlu ve dikkatli olduğu görülmüştür. Bağımsızın kazanım 1, 2, 3'te; sorumlunun kazanım 3, 4, 8'de; dikkatlinin kazanım 4, 7, 8'de üçer kez; temizinin kazanım 1, 3'te; özenlinin kazanım 1, 3'te; sağlıklı'nın kazanım 4, 8'de ikişer kez; tedbirinin kazanım 7'de; yeteneklinin kazanım 2'de; düzenlinin kazanım 3'te; dengelinin kazanım 4'te; nazik'in kazanım 4'te ve güvenli'nin kazanım 7'de birer kez geçtiği bulunmuştur.

Grafik 4.6.Okul Öncesi Eğitim Programında 36-72 Aylık Çocukların Öz Bakım Becerileri Alanı Kazanım ve Göstergelerinde Karakter Eğitimine İlişkin Unsurların Bulunma Durumları

Grafik 4.7’de 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında yer alan bilişsel gelişim, dil gelişimi, sosyal duygusal gelişim, motor gelişimi ve öz bakım becerileri alanlarındaki karakter eğitime ilişkin unsurların bulunma durumları bir arada verilmiştir. Bu grafiğe göre; ilk sıralarda yer alan dikkatli, yetenekli, yaratıcı, bağımsız ve saygılı özelliklerinin gelişim alanlarında daha yoğun şekilde yer aldığı görülmektedir. Grafiğin sonlarında yer alan temiz, sağlıklı, uzlaşmacı, rahat, adil, azimli, titiz, empatik, yardımlaşma, hoşgörülü, farklılıklara saygılı ve vatansever gibi özelliklere ise gelişim alanlarında çok fazla yer verilmediği görülmektedir. Bu grafiğe göre az yer alan karakter özelliklerinin programda çok fazla üzerinde durulmadığı görüşüne varılabilir.

Grafik 4.7. Tüm Gelişim Alanlarında Karakter Eğitime İlişkin Unsurların Bulunma Durumları

4.3. ÜÇÜNCÜ ARAŞTIRMA SORUSU İLE İLGİLİ BULGULAR

Araştırmanın üçüncü sorusunda okul öncesi eğitim programında yer alan gelişim alanlarına ait kazanım ve göstergelerdeki karakter eğitimi unsurları ile MEB okul öncesi eğitim programları etkinlik kitaplarında yer alan unsurlar arasında nasıl bir uyum olduğu analiz edilmiştir. 2013 Okul Öncesi Eğitim Programları Etkinlik Kitabı ile 2018 Okul Öncesi Etkinlik Kitaplarının analizleri sonucunda elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur:

MEB Okul Öncesi Eğitim Programları Etkinlik Kitabı 2013’de Karakter Eğitime İlişkin Unsurlara Ait Bulgular

2013 Okul öncesi eğitim programları etkinlik kitabında toplam kırk etkinlik yer almaktadır. Yapılan döküman analizi sonucunda etkinliklerdeki kazanım ve bu kazanımlara ait göstergelerde toplam yüz seksen bir karakter özelliği bulunmuştur. Analiz sonuçlarında etkinliklerde en fazla dikkatli, yetenekli ve bağımsız özelliklerine yer verildiği tespit edilmiştir. Özenli, işbirliği, yardımlaşma ve vatansever özelliklerine ise çok fazla yer verilmediği görülmüştür.

MEB Okul Öncesi Etkinlik Kitabı 2018’de Karakter Eğitime İlişkin Unsurlara Ait Bulgular

2018 Okul öncesi etkinlik kitabında üç yüz kırk bir etkinlik yer almaktadır. Döküman analizi sonucunda etkinliklerin tamamında bin altı yüz yetmiş yedi karakter özelliğine yer verildiği tespit edilmiştir. Etkinliklerde en fazla yetenekli, dikkatli ve bağımsız karakter özelliklerine yer verilirken uzlaşmacı, vatansever ve sevgi gibi karakter özelliklerine çok az yer verildiği görülmüştür.

Tablo 4.7.

Okul Öncesi Eğitim Programları Etkinlik Kitabı 2013’de ve Okul Öncesi Etkinlik Kitabı 2018’de Bulunan Karakter ve Etkinlik Sayıları Dağılımı

<i>Etkinlik Kitabı</i>	<i>Etkinlik Sayısı</i>	<i>Karakter Sayısı</i>
2013 O.Ö.E.P.Etkinlik Kitabı	40	181
2018 O.Ö. Etkinlik Kitabı	341	1677

Yapılan döküman analizi sonucunda elde edilen bulgulara göre; 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı ile 2013 ve 2018 Okul Öncesi Etkinlik kitapları arasında bir uyum olduğunu söyleyebiliriz. 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında en fazla yer alan karakter özelliklerinin etkinlik kitaplarında yer alan etkinliklerde de yoğun bir şekilde bulunduğu görülmektedir. 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı ile 2013 ve 2018 Okul Öncesi Etkinlik Kitaplarında yer alan karakter özelliklerine ait sayısal verilere ilişkin bilgiler Tablo 4.8.' de verilmiştir.

Tablo 4.8.

Okul Öncesi Eğitim Programları Etkinlik Kitabı 2013 'de ve Okul Öncesi Etkinlik Kitabı 2018 'de Karakter Eğitimine İlişkin Unsurların Bulunma Durumları

Karakteristik Özellik	O.Ö.E.P. Etkinlik Kitabı 2013	O.Ö.E.P. Etkinlik Kitabı 2018	Toplam
Dikkatli	40	297	337
Yetenekli	33	305	338
Yaratıcı	15	202	217
Bağımsız	32	293	325
Sorumlu	3	60	63
Saygılı	4	52	56
Girişken	7	56	63
Nazik		23	23
Düzenli	3	37	40
Özenli	1	20	21
Meraklı	5	52	57
İşbirliği	1	16	17
Empatik	2	19	21
Farklılıklara Saygılı	2	13	15
Yardımlaşma	1	14	15
Dışadönük	9	46	55
Hoşgörülü	2	13	15
Sevgi	2	5	7
Temiz		10	10
Sağlıklı		16	16
Tedbirli	7	48	55
Güvenli	4	19	23
Dengeli	3	21	24
Uzlaşmacı		1	1
Rahat	4	15	19
Adil		7	7
Azimli		9	9
Titiz		6	6
Vatansever	1	2	3
TOPLAM	181	1677	1858

Tablo 4.8.'e göre; 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında bulunan beş gelişim alanındaki kazanım ve göstergelerin analizinden çıkarılmış olan nazik, temiz, sağlıklı, uzlaşmacı, adil, azimli ve titiz özellikleri 2013 Okul Öncesi Eğitim Programları Etkinlik Kitaplarında bulunan etkinliklerin hiç birinde yer almadığı görülmektedir. Gelişim alanlarındaki kazanım ve göstergelerden çıkarılmış olan karakteristik özelliklerin tamamının 2018 Okul Öncesi Etkinlik Kitabında yer alan etkinliklerde geçtiği görülmektedir.

Tablo 4.9.

Birinci ve İkinci Araştırma Sorularının Bulgularının Genel Karşılaştırma Tablosu

<i>Karakter Özellği</i>	<i>O.Ö.E. Amaçları</i>	<i>O.Ö.E. Temel İlkeleri</i>	<i>O.Ö.E.P. Özellikleri</i>	<i>Bilişsel Gelişim</i>	<i>Sosyal Duygusal Gelişim</i>	<i>Dil Gelişimi</i>	<i>Motor Gelişim</i>	<i>Öz Bakım Becerileri</i>	<i>O.Ö.E.P. Etkinlik Kitabı 2013</i>	<i>O.Ö.E.P. Etkinlik Kitabı 2018</i>	<i>Toplam</i>
Dikkatli		1	1	5	4	1	2	3	40	297	354
Yetenekli		1	1	1	3	1	5	1	33	305	351
Yaratıcı		1	6	2	4	2	2		15	202	234
Bağımsız		2	3			2	5	3	32	293	340
Sorumlu		1	1			4		3	3	60	72
Saygılı		2	1	1	1	5			4	52	66
Girişken		1	2		2	3			7	56	71
Nazik					1	2		1		23	27
Düzenli			2			1	1	1	3	37	45
Özenli						2		2	1	20	25
Meraklı		1	4	1	3				5	52	66
İşbirliği		1				1	2		1	16	21
Empatik		1				2			2	19	24
Farklılıklara Saygılı		1	3			2			2	13	21
Yardımlaşma		1					2		1	14	18
Dışadönük			2			2			9	46	59
Hoşgörülü		3	1			2			2	13	21
Sevgi		1	1	1		1			2	5	11
Temiz								2		10	12
Sağlıklı			2					2		16	20
Tedbirli		1					2	1	7	48	59

<i>Karakter Özelligi</i>	<i>O.Ö.E. Amaçları</i>	<i>O.Ö.E. Temel İlkeleri</i>	<i>O.Ö.E.P. Özellikleri</i>	<i>Bilişsel Gelişim</i>	<i>Sosyal Duygusal Gelişim</i>	<i>Dil Gelişimi</i>	<i>Motor Gelişim</i>	<i>Öz Bakım Becerileri</i>	<i>O.Ö.E.P. Etkinlik Kitabı 2013</i>	<i>O.Ö.E.P. Etkinlik Kitabı 2018</i>	<i>Toplam</i>
Güvenli		1	2			1		1	4	19	28
Dengeli			1				1	1	3	21	27
Uzlaşmacı						1				1	2
Rahat		2	4			1			4	15	26
Adil						1				7	8
Azimli						1				9	10
Titiz						1				6	7
Vatansever				1					1	2	4
İyilik	1										1
Eşitlik	1										1
Milli ve Manevi Mirasa Sahip Çıkma	1	1									1
Demokratik Olma		1									1
Sosyal		1	3								4
Planlı		1	1								2
Bilgiye Önem Verme		1									1
Paylaşımıcı		1									1
Dayanışma		1									1
Özsaygılı		1									1
Özgüvenli		1									1
Disiplinli		1									1
Korkusuz		1	2								3
Maceracı		1	1								2
Öz değer			3								3
Uyumlu			1								1
Yeniliklere Açık Olma			2								2
Öz yetkinlik			1								1
Sıcakkanlı			1								1
TOPLAM	3	34	52	12	18	39	22	21	181	1677	2059

*Tablo 4.9. 'un devamı

Tablo 4.9. 'a bakıldığında en az karakteristik özelliğin okul öncesi eğitimin amaçları başlığında olduğu görülmektedir. Okul öncesi eğitimin amacı, temel ilkeleri ve okul öncesi eğitim programının özellikleri başlığında yer alan bazı karakteristik özelliklerin beş gelişim alanında yer almadığı da ulaşılan bulgular arasındadır. Dökümanların tamamının analizinde en fazla yer alan karakteristik özelliğin dikkatli ve yetenekli olduğu görülmektedir. Yine yapılan döküman analizi sonuçlarına göre gerek 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında gerekse de 2013 Okul Öncesi Eğitim Programları Etkinlik Kitabı ile 2010 Okul Öncesi Etkinlik Kitaplarında bazı karakteristik özelliklere çok fazla vurgu yapılmışken bazılarında ise çok az vurgu yapıldığı ulaşılan bulgular arasındadır.

4.4. DÖRDÜNCÜ ARAŞTIRMA SORUSU İLE İLGİLİ BULGULAR

Araştırmanın dördüncü sorusunda, okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programında yer alan karakter eğitimiyle ilgili unsurların gerçekleşme ve önem düzeyine ilişkin görüşlerinin ne olduğuna dair görüşleri belirlenmek istenmiştir. Uygulanan anket verilerinin analizine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir:

Anket verilerinin analizinde, önem sıralaması ile gerçekleşme sıralaması için pearman korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Elde edilen verilerin korelasyon katsayısı 0.803 olarak bulunmuştur. Analiz sonucunda elde edilen verilere bakıldığında, sıralamalar arasında yüksek düzeyde bir ilişki olduğu söylenebilir. Analiz sonuçlarında 0.05 düzeyinde bir anlamlılık mevcuttur. Anket sonuçlarından elde edilen veriler tablo 4.10.'da detaylı bir şekilde sunulmuştur:

Tablo 4.10.

Öğretmenlerin Okul Öncesi Eğitim Programında ve Etkinlik Kitaplarında Yer Alan Karakteristik Özelliklerin Gerçekleşme ve Önem Düzeylerine İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular

	N	Önem Sırası	Önem Ort	Önem Düzeyi	Gerç. Sırası	Gerç. Ort.	Gerçek. Düzeyi	t değeri	P değeri
Vatansever	231	1	4,82	Çok Önemli	1	4,28	Çok Yüksek	11,052	0.000
Sevgi	231	2	4,81	Çok Önemli	2	4,23	Çok Yüksek	11,902	0.000
Saygılı	231	3	4,81	Çok Önemli	3	4,18	Yüksek	12,068	0.000
Farklılıklara Saygılı	231	4	4,81	Çok Önemli	8	4,05	Yüksek	13,455	0.000
Milli ve Manevi Mirasa	231	5	4,77	Çok Önemli	5	4,12	Yüksek	11,138	0.000

Sahip Çıkma									
Hoşgörülü	231	6	4,77	Çok Önemli	16	4,00	Yüksek	13,157	0.000
Demokratik olma	231	7	4,73	Çok Önemli	21	3,97	Yüksek	12,038	0.000
Yardımlaşma	231	8	4,71	Çok Önemli	6	4,12	Yüksek	11,64	0.000
Paylaşımçı	231	9	4,71	Çok Önemli	7	4,12	Yüksek	10,334	0.000
Bilgili	231	10	4,71	Çok Önemli	11	4,03	Yüksek	12,281	0.000
Özgüvenli	231	11	4,71	Çok Önemli	13	4,02	Yüksek	12,113	0.000
Sorumlu	231	12	4,71	Çok Önemli	23	3,96	Yüksek	13,924	0.000
Adil	231	13	4,71	Çok Önemli	28	3,86	Yüksek	13,865	0.000
Empatik	231	14	4,71	Çok Önemli	29	3,83	Yüksek	13,609	0.000
İyilik	231	15	4,70	Çok Önemli	4	4,16	Yüksek	10,318	0.000
Eşitlik	231	16	4,69	Çok Önemli	9	4,04	Yüksek	10,842	0.000
Yaratıcı	231	17	4,69	Çok Önemli	32	3,81	Yüksek	14,99	0.000
Özsaygılı	231	18	4,68	Çok Önemli	14	4,01	Yüksek	12,358	0.000
Dayanışma	231	19	4,67	Çok Önemli	10	4,04	Yüksek	10,667	0.000
Nazik	231	20	4,67	Çok Önemli	18	3,98	Yüksek	12,314	0.000
Yeniliklere Açık Olma	231	21	4,66	Çok Önemli	12	4,03	Yüksek	11,986	0.000
Güvenli	231	22	4,65	Çok Önemli	19	3,98	Yüksek	11,74	0.000
Temiz	231	23	4,60	Çok Önemli	17	4,00	Yüksek	10,87	0.000
Azimli	231	24	4,58	Çok Önemli	36	3,78	Yüksek	12,872	0.000
Özyetkinlik	231	25	4,56	Çok Önemli	39	3,77	Yüksek	12,733	0.000
Özdeğer	231	26	4,55	Çok Önemli	26	3,89	Yüksek	11,204	0.000
Bağımsız	231	27	4,55	Çok Önemli	33	3,81	Yüksek	12,053	0.000
Meraklı	231	28	4,53	Çok Önemli	15	4,01	Yüksek	8,677	0.000
Uyumlu	231	29	4,52	Çok Önemli	20	3,98	Yüksek	9,427	0.000
Uzlaşmacı	231	30	4,52	Çok Önemli	27	3,87	Yüksek	10,162	0.000
Dikkatli	231	31	4,52	Çok Önemli	37	3,78	Yüksek	13,166	0.000
Sosyal	231	32	4,51	Çok Önemli	24	3,95	Yüksek	9,172	0.000
Bilgiye Önem Verme	231	33	4,51	Çok Önemli	25	3,91	Yüksek	9,873	0.000
Tedbirli	231	34	4,50	Çok Önemli	40	3,75	Yüksek	11,986	0.000
Disiplinli	231	35	4,47	Çok Önemli	30	3,83	Yüksek	11,011	0.000
Dengeli	231	36	4,45	Çok Önemli	38	3,78	Yüksek	11,076	0.000
Düzenli	231	37	4,44	Çok Önemli	35	3,79	Yüksek	10,957	0.000
Sıcakkanlı	231	38	4,42	Çok Önemli	22	3,97	Yüksek	7,454	0.000
Planlı	231	39	4,42	Çok Önemli	43	3,73	Yüksek	10,933	0.000
Özenli	231	40	4,41	Çok Önemli	41	3,75	Yüksek	11,182	0.000
Girişken	231	41	4,40	Çok Önemli	42	3,75	Yüksek	10,957	0.000
Dışadönük	231	42	4,39	Çok Önemli	34	3,80	Yüksek	10,702	0.000

Yetenekli	231	43	4,32	Çok Önemli	46	3,68	Yüksek	10,889	0.000
Rahat	231	44	4,28	Çok Önemli	31	3,82	Yüksek	7,536	0.000
Titiz	231	45	4,26	Çok Önemli	47	3,68	Yüksek	9,394	0.000
Korkusuz	231	46	4,23	Çok Önemli	44	3,71	Yüksek	7,971	0.000
Maceracı	230	47	4,17	Önemli	45	3,71	Yüksek	7,4	0.000

Önem düzeyi ortalamalarına bakıldığında maceracı maddesi önemli düzeyde; diğer maddelerin tamamı ise çok önemli düzeyde olarak kabul edilmektedir. Önem düzeyi ortalamalarında öğretmenler için ilk sırada vatanseverlik yer almaktadır. Vatanseverliği ortalama sıralamasına göre sevgi, saygılı, farklılıklara saygılı ile milli ve manevi mirasa sahip çıkma özellikleri takip etmektedir.

Gerçekleşme düzeyi ortalamalarına göre sevgi ve vatanseverlik çok yüksek gerçekleşme düzeyinde iken diğer maddeler yüksek gerçekleşme düzeyinde kabul edilmektedir. Bu özelliklerin öğrencilerde gerçekleşme düzeylerine bakıldığında ilk sırada vatanseverliğin yer aldığı görülmektedir. Vatanseverliği sırasıyla sevgi, saygılı, iyilik ile milli ve manevi mirasa sahip çıkma özellikleri takip etmektedir.

Hem önem düzeyi hem de gerçekleşme düzeyi ortalamalarına bakıldığında ilk sırada vatanseverlik, ikinci sırada sevgi ve üçüncü sırada saygılı özelliklerinin yer aldığı görülmektedir. Öğretmenler için önem düzeyi yüksek olan bu özelliklerin, öğrencilerdeki gerçekleşme düzeylerinin de yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuçtan yola çıkarak öğretmenlerin inandıkları ve önem verdikleri özellikleri çocuklara kazandırmada daha başarılı oldukları söylenebilir. Sıralamaların en altında yer alan bağımsız, dışa dönük, düzenli, dengeli, azimli, dikkatli, özyetkinlik, özenli, girişken, tedbirli, planlı, maceracı, korkusuz, yetenekli ve titiz özelliklerinin hem önem düzeyi sıralamalarının hem de gerçekleşme düzeyi sıralamalarının çok düşük çıktığı görülmektedir.

2013 Okul Öncesi Eğitim Programında en fazla yer alan dikkatli ve yetenekli özelliklerinin aslında öğretmenler için önem düzeyinin çok düşük ve dolayısıyla da çocuklardaki gerçekleşme düzeyinin de aynı oranda çok düşük olduğu görülmektedir.

4.5. BEŞİNCİ ARAŞTIRMA SORUSU İLE İLGİLİ BULGULAR

Beşinci araştırma sorusunda okul öncesi öğretmenlerinin karakter eğitimine bakış açılarının nasıl olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formlarının analizi sonucunda elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir:

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Karakter, Karakter Eğitimi ve Değer Eğitimi Tanımlarına İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin karakteri nasıl tanımladıklarına bakıldığında dört öğretmen beş defa doğuştan olduğunu belirtirken, beş öğretmende beş defa kişilik özelliği olduğunu söylemiştir. K1 kodlu katılımcı karakteri “Çocuğun doğuştan getirdiği, kişiliğinin daha iyi bir noktaya gelmesini sağlayan eğitimidir” şeklinde tanımlarken; K4 kodlu katılımcı ise “Bireyin kendine özgü davranışları” olarak tanımlamaktadır. Öğretmenlerin karakteri nasıl tanımladıklarına ilişkin bulgular Tablo 4.11.’de verilmiştir.

Tablo 4.11.

Karakter Tanımına İlişkin Bulgular

Kodlar	Kaç kişi	Kaç defa
Doğuştan gelmektedir	4	5
Kişilik özelliğidir	5	5
Çevreden öğrenilmektedir	2	2
İlgi ve yeteneklerdir	2	2
Ahlaki değerlerdir	2	2
Yapmak istedikleridir	2	2
Toplam	11	18

Araştırmaya katılan öğretmenlerin karakter eğitimi ile ilgili tanımları incelendiğinde, karakter eğitimini davranış dönüştürme olarak kabul eden öğretmenlerin yanında karakter kazandırma süreci olarak da tanımlayan öğretmenler bulunmaktadır. K7 kodlu katılımcı; “Açık veya örtülü bir programla yetiştirmiş olduğumuz nesle bilinçli bir şekilde belli başlı değerlerle ilgili onlarda duyarlılık oluşturma, onların da bu duyarlılıklar vasıtasıyla bunları davranışa dönüştürmelerini sağlamaktır” şeklinde ifade etmiştir. İki öğretmen iki defa kişilik özelliklerinin eğitilmesi derken, bir öğretmen de toplumsal sorunları çözen eğitim olduğunu ifade etmiştir. K3 kodlu katılımcı “Günümüzde toplumda annesini döven, eşini öldüren bir sürü insanla ilgili sorun yaşıyoruz. Bu tip sorunların önüne geçmek amacıyla küçüklükten itibaren verdiğimiz eğitim olabilir bence” şeklinde ifade

etmiştir. İki öğretmen ise karakter eğitiminin duyarlılık oluşturma olduğunu belirtmiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin karakter eğitiminin tanımına ilişkin verdikleri cevaplara ait kodlar Tablo 4.12.'de sunulmuştur:

Tablo 4.12.

Karakter Eğitiminin Tanımına İlişkin Bulgular

Kodlar	Kaç kişi	Kaç defa
Davranış dönüştürmedir	4	5
Karakter kazandırma sürecidir	2	2
Kişilik özelliklerinin eğitilmesidir	2	2
Daha iyi olmayı sağlar	2	2
Duyarlılık oluşturmaktır	2	2
Toplumsal sorunları çözen eğitimidir	1	1
Toplam	12	14

Öğretmenlerin değer eğitimi tanımlamaları incelendiğinde toplumda kabul gören değerlerin öğretilmesi olarak kabulü ön plana çıkmaktadır. K14 kodlu katılımcı değer eğitimi “*Toplumda kabul edilen öncelikleri olan sevgi, saygı gibi davranışların eğitimi diye düşünüyorum*” şeklinde ifade etmiştir. Bununla birlikte toplumsal olarak önemli olan ilkeler tanımlaması da yine değerler eğitimi tanımlamak için en fazla söylenen tanım olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir katılımcı değerler eğitiminin kişilik olduğunu söylerken, bir katılımcı da karakter eğitiminin içinde yer aldığını söylemiştir. K12 kodlu katılımcı “*Kişinin davranışlarına yön veren toplumsal ilkelerdir*” diyerek değerler eğitiminin davranışlara yön verdiğinden bahsetmiştir. K10 kodlu katılımcı da “*Kişinin hem ailen hem de çevreden aldığı değerler topluluğunun eğitimidir*” şeklinde ifade ederek değer eğitiminin aile ve çevreden alınan değerler olduğunu dile getirmiştir. Tablo 4.13’de okul öncesi öğretmenlerinin değer eğitimine ilişkin tanımlarına ait bulgular sunulmuştur:

Tablo 4.13.

Değer Eğitiminin Tanımına İlişkin Bulgular

Kodlar	Kaç kişi	Kaç defa
Toplumda kabul gören değerlerin öğretilmesidir	7	8
Toplumda önemli görülen ilkelerdir	6	7
Aile ve çevreden alınan değerlerdir	2	2
Davranışlara yön verir	1	1
Karakter eğitiminin içindedir	1	1
Kişiliktir	1	1
Toplam	15	20

Öğretmenlerin karakter ile değer eğitimlerinin karşılaştırılmasına ilişkin düşünceleri incelendiğinde; yedi öğretmen karakter eğitiminin bireysel olduğunu vurgularken, altı öğretmen değer eğitiminin toplumsal normlara dayalı olduğunu belirtmektedirler. K15 kodlu katılımcı “*En temel farklardan bir tanesi karakter eğitiminin tamamen bireye özgü olmasıdır. Fakat değer eğitimi toplumsal normlara, örf ve adetlere ve süregelen standart kalıplara dayalı olarak bütüne yani tüm bireylerde olması gereken bir durumdur*” şeklinde açıklamıştır. Dört öğretmen her ikisinin de eş değer olduğunu ifade etmiştir. K7 kodlu katılımcı “*birbiriyle örtüşen ve iç içe geçmiş kavramlardır. Değerler eğitimiyle karakter eğitimi eş değer şekilde dile getirilen bir durumlardır*” şeklinde ifade etmiştir. Üç öğretmen karakter eğitimin daha geniş kapsamlı olduğunu belirtirken, bir öğretmen ise değer eğitiminin kısıtlı bir eğitim olduğunu dile getirmiştir. K13 kodlu katılımcı “*Karakter eğitimi daha geniş kapsamlıdır. İnsanı insan yapan bütün özellikleri kapsar*” şeklinde ifade etmiştir. Bir öğretmen karakter eğitimi ile değer eğitiminin birbirini tamamladığını söylerken; bir öğretmen ise değer eğitiminin karakter üzerinde yapılan değişikliklik olduğunu belirtmiştir. K10 kodlu katılımcı “*Karakter doğuştan geldiği için ne yaparsanız yapın değiştiremezsiniz. Sadece biraz yontabilirsiniz. Fakat değerler sonradan oluşur*” şeklinde ifade etmiştir. Değer eğitimi ile karakter eğitimi arasındaki farklara ilişkin bulgular Tablo 4.14.’de sunulmuştur:

Tablo 4.14.

Değer Eğitimi ve Karakter Eğitimi Arasındaki Farklara İlişkin Bulgular

Kodlar	Kaç kişi	Kaç defa
Karakter eğitimi bireyseldir	7	7
Değer eğitimi toplumsal normlara dayalıdır	6	6
Eş değerdirler	4	4
Karakter eğitimi daha geniştir	3	3
Birbirlerini tamamlar	1	1
Karakter değişmez	1	1
Değer daha kolay değişir	1	1
Değer aile ve okul ile değişir	1	1
Değer dışarıdan gelen yaptırımlardır	1	1
Karakter bir insanın davranışlarıdır	1	1
Değer eğitimi kısıtlıdır	1	1
Değer eğitimi kişinin karakterine yansır	1	1
Değer, sonradan kazanılan özelliklerin farkındalık eğitimidir	1	1
Değer eğitimi karakter üzerinde yapılan değişikliklerdir	1	1
Toplam	14	30

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Karakter Eğitiminin Gerekliliğine Olan İnançlarına İlişkin Bulgular

Karakter eğitimin gerekliğine ilişkin bulgular Tablo 4.15.'de verilmiştir. Bu tabloya göre; on dört öğretmen gerekli olduğunu belirtmiştir. Bir öğretmen ise karakter eğitiminin gerekli olmadığını dile getirmiştir. K14 kodlu katılımcı “*Değer eğitimi verdikten sonra bunu çocuk kendi karakterinde özümseyecektir diye düşünüyorum. Bir çocuğa direk karakter eğitimi adı altında bir eğitim veremeyiz bana göre*” şeklinde ifade etmiştir. Karakter eğitiminin neden gerekli olduğuya ilgili gerekçeye, dört öğretmen kişinin davranışlarını olumluya çevirmek için kodunu kullanırken; iki öğretmen bireyin kendisi için kodunu kullanmıştır. K15 kodlu katılımcı “*Kesinlikle gereklidir. Hatta bu konu ile ilgili daha bilinçli ve bilgili ebeveynler, öğretmenler ve sosyal hayat içinde bulunan tüm bireylere verilmelidir*” şeklinde ifade ederek karakter eğitiminin tüm bireylere verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. K1 kodlu katılımcı “*aileler bu konuda gerekli bilgiye sahip olmadığı için daha bilinçli eğitimcilerin işe el atması çocuk açısından daha iyi oluyor. Çocuk karakterine göre davranması için ortamın hazırlanması öğretmen tarafından olacağından gereklidir. Çünkü aile ne kadar uğraşsa da bilinçli olmadığı için yanlış eğitim verebiliyor ama öğretmen daha bilgili oluyor bu konuda. Onun için çocuğa uygun bir ortam sunması açısından önemli*” diyerek karakter eğitimi konusunda ailelerin yetersiz olmasından kaynaklı öğretmenler tarafından verilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Tablo 4.15.

Karakter Eğitiminin Gerekliliğine İlişkin Bulgular

Kodlar	Kaç kişi	Kaç defa
Gereklidir	14	14
Olumluya çevirmek içindir	4	4
Bireyin kendisi içindir	2	2
İyi insan yetiştirmek içindir	2	2
Kişiyeye özgü olmalıdır	2	2
Toplumsal fayda içindir	2	2
Aileler yeterli olmadığı için öğretmenler vermelidir	2	2
Değer eğitimi daha önemlidir	1	1
Doğrudan öğretilmez	1	1
Gerekli değildir	1	1
Tüm bireylere verilmelidir	1	1
Toplam	15	32

Çocuklara hangi karakter özelliklerinin verilmesi gerektiğine ilişkin olarak sorulan soruda; saygı ve sevgi cevapları daha fazla ön plana çıkmaktadır. Dokuz öğretmen on kez saygı derken, altı öğretmen de altı kez sevgi demiştir. Daha sonra ise dürüstlük ve empati değerleri ön plana çıkmıştır. Düşüncelerini söyleme, hoşgörü, yaratıcılık ve yardımseverlik ise üçer öğretmen tarafından üçer kez söylenmiştir. Nasıl verilmesine ilişkin olarak hazırbulunuşluklarına göre değişmesi, olumlu davranış kazandırma yoluyla ve çocuğa göre belirlenmesi gerektiğini söyleyen öğretmenler olmuştur. K5 kodlu katılımcı “*Biz okul öncesinde en başta olumlu davranış kazandırmaya çalışıyoruz. En önemli eğitimimiz ve önceliğimiz bu*” şeklinde ifade etmiştir. Çocuklara verilmesi gereken karakter özelliklerinin neler olması gerektiğine ilişkin bulgular Tablo 4.16.’da sunulmuştur:

Tablo 4.16.

Çocuklara Verilmesi Gereken Karakter Özelliklerine İlişkin Bulgular

Kodlar	Kaç kişi	Kaç defa
Karakter Özellikleri		
Saygı	9	10
Sevgi	6	6
Dürüstlük	5	5
Empati	4	4
Düşüncelerini söyleme	3	3
Hoşgörü	3	3
Yaratıcılık	3	3
Yardımseverlik	3	3
Özgüven	3	4
Adil olma	2	2
Merak	2	2
Nazik ve kibar	2	2
İyilik	2	2
Sorumluluk sahibi	2	2
Adabı muaşeret	1	1
Ahlak	1	1
Doğruluk	1	1
Eleştirel düşünme	1	1
Güvenilirlik	1	1
Kızlara karşı iyi davranan	1	1
Merhametli	1	1
Paylaşımçı	1	1
Samimi	1	1

Uyumlu	1	1
Çevresini koruyan	1	1
Öfke kontrolü olan	1	1
Ara toplam	14	63
Nasıl Verilmeli?		
Hazırbulunuşluğa göre değişir	1	1
Olumlu davranış kazandırma yoluyla	1	1
Çocuğa göre belirlenmeli	1	1
Ara Toplam	2	3
Toplam	15	66

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine Yönelik Yaptıkları Uygulamalar ve Kullandıkları Yöntemlere İlişkin Bulgular

Karakter eğitiminin uygulanması sırasında herhangi bir zorlukla karşılaşp karşılaşmadıkları ile ilgili soruya, dört öğretmen herhangi bir zorlukla karşılaşmadıkları cevabını vermişlerdir. K6 kodlu katılımcı “*Uygulamada zorlukla karşılaşmıyoruz*” şeklinde ifade ederken K12 kodlu katılımcı ise “*karakter eğitimi bilen ve doğru şekilde uygulayan öğretmenin çok fazla bir zorlukla karşılaşacağını sanmıyorum ben*” şeklinde ifade etmiştir. Öğretmenlerin uygulamada karşılaştıkları sorunlarla ilgili verdikleri cevaplara ilişkin bulgular Tablo 4.17.’de sunulmuştur:

Tablo 4.17.

Karakter Eğitimi Uygulamalarında Karşılaşılan Zorluklara İlişkin Bulgular

Kodlar	Kaç kişi	Kaç defa
Zorlukla karşılaşmıyoruz	4	4

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine Yönelik Yaptıkları Uygulamalara İlişkin Bulgular

Öğretmenler yaptıkları uygulamalara ilişkin olarak en çok karakter eğitimi, değer eğitimi aracılığıyla gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Üç öğretmen ise karakter eğitime özgü özel bir eğitim uygulamadıklarını belirtmişlerdir. Üç öğretmen karakter eğitimi uygulamasında rol model olmaya çalıştıklarını ifade ederken; üç öğretmen de uygun ortam hazırladıklarını dile getirmişlerdir. K1 kodlu katılımcı yaptığı uygulamayı “*Daha çok çocukların kişiliklerini süreç içinde tanıdığımız için ona göre ortam hazırlamaya çalışıyorum*” şeklinde açıklamıştır. K7 kodlu katılımcı “*Öğrencilerimize rol model olarak belli programlar içerisinde açık veya örtük şekilde yer vererek onlara belli davranışlar ve*

karakterler oluşturmaya çalışıyoruz” şeklinde ifade etmiştir. K8 kodlu katılımcı “Daha çok somutlaştırarak ve yaparak öğrenmelerini sağlıyorum” şeklindeki ifadesiyle öğrencilerine karakter eğitimi yaparak yaşayarak vermeye çalıştığını söylemiştir. Karakter eğitimiyle ilgili yapılan uygulamalara ilişkin bulgular Tablo 4.18.’de verildiği gibidir:

Tablo 4.18.

Karakter Eğitimi İle İlgili Yapılan Uygulamalara İlgili Bulgular

Kodlar	Kaç kişi	Kaç defa
Değer eğitimi aracılığıyla	6	7
Spesifik bir eğitim yok	3	3
Öğrencilere rol model olma	3	3
Ortam hazırlama	3	3
Yaparak yaşayarak	3	3
Kendiliğinden gelişen durumlar üzerine	2	2
Belirli saatte çocukların isteklerine göre planlama yaparak	1	1
Beraber kural oluşturma	1	1
Ev etkinlikleri	1	1
Bir plan doğrultusunda	1	1
Toplam	14	25

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Karakter Eğitime Yönelik Kullandıkları Yöntemlere İlgili Bulgular

Karakter eğitime ilişkin en çok kullanılan yöntem, drama ve oyunla öğretim olarak ifade edilmiştir. Daha sonra ise etkinlik yapma, hikaye, sohbet, şarkılar olduğu belirtilirken; bir öğretmen ise örtük öğrenme sürecini kullandığını ifade etmiştir. Ailelerle etkinlik planlama, birebir eğitim, orf eğitimi, düşünme sandalyesi ve sınıf ve okulda pano ve köşe hazırlamada kullanılan diğer yöntemler olarak sıralanmıştır. Okul öncesi öğretmenlerinin sınıfta karaktere eğitimi vermede kullandıkları yöntemlere ilişkin bulgular Tablo 4.19.’da verilmiştir:

Tablo 4.19.

Karakter Eğitiminde Kullanılan Yöntemlere İlgili Bulgular

Kodlar	Kaç kişi	Kaç defa
Drama	6	6
Oyunla öğretim	5	5
Etkinlik yapma	4	4
Hikaye	2	2
Sohbet	2	2
Şarkı	2	2
Örtük öğrenme süreci	2	3
Aileleri ile etkinlik yaptırma	1	1

Birebir eğitim	1	1
Destekleyici eğitim	1	1
Düşünme sandalyesi	1	1
Kitap çalışması	1	1
Orf eğitimi	1	1
Pano ya da köşeler hazırlama	1	1
Video izleme	1	1
Çocuktan örnek isteme	1	1
Toplam	13	33

Okul Öncesi Öğretmenlerine Göre Karakter Eğitimi Etkileyen Faktörlere İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin, karakter eğitimi etkileyen faktörlere ilişkin görüşlerinde en fazla etkileyen faktörün aile olduğu görülmektedir. On bir öğretmen on iki kez ailenin karakter eğitimi etkileyen en önemli unsur olduğunu ifade etmişlerdir. K3 kodlu katılımcı “Eğitim ailede başladığı için genelde karakter eğitimi de ailede veriliyor” şeklinde ifade etmiştir. Bunun yanında okulun bulunduğu çevre, okul ve sınıf ortamı, öğretmen, öğretmenin konuya hakimiyeti ile akran ve arkadaş ortamı gibi durumların da karakter eğitimi etkilediği belirtilmiştir. Ailenin öğretmenle işbirliği yapmaması, yazılı ve görsel basın ile ailenin bilinçli olmaması durumlarının da karakter eğitimi etkilediğini dile getiren öğretmenler olmuştur. K8 kodlu katılımcı “Eğitimin önündeki en büyük engel kesinlikle aile. Sabit fikirli ve hep ben bilirim edasıyla öğretmenin yanında olmaktansa hep bir cephe alma durumundalar” şeklinde ifade ederek ailenin öğretmenle işbirliği yapmadığını dile getirmiştir. K9 kodlu katılımcı da görüşünü “Her şey aile de başlıyor o nedenle öncelikle aile. Daha sonra iyi bir okul ve öğretmen. Çünkü model alma dediğimiz şey okul öncesi dönemde daha çok görülüyor” şeklinde dile getirmiştir. Tablo 4.20.’de karakter eğitimi etkileyen faktörlere ilişkin bulgular sunulmuştur:

Tablo 4.20.

Karakter Eğitimi Etkileyen Faktörlere İlişkin Bulgular

Kodlar	Kaç kişi	Kaç defa
Aile	11	12
Okulun bulunduğu çevre	6	6
Okul ve sınıf ortamı	3	3
Öğretmen	3	3
Öğretmenin konuya hakimiyeti	2	3
Akran ve arkadaş ortamı	2	2
Ders öğretim programı	1	1
Genetik	1	1
Yazılı ve görsel basın	1	1

Okulun imkan kısıtlılığı	1	1
Sosyo- ekonomik düzey	1	1
Sosyo- kültürel düzey	1	1
Ailenin bilinçli olmaması	1	1
Aile- öğretmen işbirliğinin olmaması	1	1
Çocuğun istek ve eğilimleri	1	1
Çocuğun yaşadığı özel durumlar	1	1
Toplam	15	39

Ailesel Faktörler Açısından Karşılaşılan Zorluklara İlişkin Bulgular

Ailesel faktörler açısından karşılaşılan zorluklara ilişkin öğretmenlerden dokuzu on bir defa ailelerin bilinçsiz olduğunu ifade ederken; sekiz öğretmen dokuz defa öğretmen- aile işbirliğinin eksikliğine vurgu yapmıştır. Altı öğretmen sekiz defa aile desteğinin eksikliğini dile getirirken; altı öğretmen yedi kez aile rol model olmalıdır demiştir. Aile boyutuyla ilgili karşılaşılan problemlere çözüm olarak da altı öğretmen yedi defa aile eğitimlerinin verilmesi gerektiğini dile getirirken; iki öğretmen ailelerin çocuklarıyla ilgilenmeleri gerektiğini; iki öğretmen de ailelerin çocuklarını tanımaları gerektiğini vurgulamışlardır. Ailesel faktörler açısından karşılaşılan sorunlara ilişkin bulgular Tablo 4.21.'de sunulmuştur:

Tablo 4.21.

Ailesel Faktörler Açısından Karşılaşılan Zorluklara İlişkin Bulgular

Kodlar	Kaç kişi	Kaç defa
Ailelerin bilinçsiz olması	9	11
Öğretmen- aile işbirliği olmaması	8	9
Aile desteği eksik	6	8
Çözüm Olarak Ne Önerirsiniz?		
Aile rol model olmalı	6	7
Ailelere eğitim verilmeli	6	7
Aileler çocuklarla ilgilenmeli	2	2
Aile çocuğunu tanımalı	2	2
Toplam	15	46

Okul Yönetimi Boyutunda Karşılaşılan Zorluklara İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin okul yönetimi boyutunda karşılaşılan zorluklara ilişkin soruya verdikleri cevaplarda, yedi öğretmen okul yönetiminin karakter eğitimi konusunda kendilerini desteklediğini belirtirken, iki öğretmen ise desteklemediğini belirtmiştir.

Karakter eğitimi konusunda okul yönetiminin üzerine düşen görevler sorusuna ise dört öğretmen materyal konusunda destek olmalıdır derken; iki öğretmen rol model olmalıdır ve iki öğretmen de kendileri ile işbirliği yapmaları gerektiğini dile getirmiştir. Bir öğretmen okul yönetiminin karakter eğitimiyle ilgili seminer düzenlemesi gerektiğini söylerken, bir öğretmen de karakter eğitimi konusunda okul yönetimine düşen herhangi bir görevin olmadığını dile getirmiştir. K3 kodlu katılımcı “Okul yönetimi, biz öğretmen olarak çocuklara nasıl verimli olacağız, karakter eğitimi nasıl anlatmamız gerektiği hakkında seminer düzenleyebilir” şeklinde ifade ederken; K6 kodlu katılımcı “Yönetim kaynaklı hiçbir sonumuz yok çünkü aile yani anne, baba ve kardeş ile öğretmen tutumu daha önemli bence. Bu konuda okul idaresinin üzerine düşen pek bir şey yok bence. Çünkü öğrenciyle yüz yüze olan bireysel olarak ilgilenen öğretmen ve öğrenciyi etkileyen de aile tutumudur” demiştir. Okul yönetimi boyutunda karşılaşılan zorluklara ilişkin bulgular Tablo 4.22.’ de verildiği şekildedir:

Tablo 4.22.

Okul Yönetimi Boyutunda Karşılaşılan Zorluklara İlişkin Bulgular

Kodlar	Kaç kişi	Kaç defa
Okul Yönetimi Destek Oluyor Mu?		
Destek oluyor	7	7
Destek olmuyor	2	2
Okul Yönetiminin Üzerine Düşen Görevler		
Materyal sağlamalı	4	4
Rol model olmalı	2	2
Öğretmenle işbirliği yapmalı	2	2
Seminer düzenlemeli	1	1
Mekan temini sağlamalı	1	1
Öğrenci sayılarını düzenlemeli	1	1
Okul yönetiminin üzerine düşen bir görev yok	1	1
Toplam	14	21

Öğretmen Yeterlilikleri Boyutunda Karşılaşılan Zorluklara İlişkin Bulgular

Öğretmen boyutunda karşılaşılan zorluklara ilişkin soruya on bir öğretmen; on dört defa okul öncesi öğretmenlerinin karakter eğitimiyle ilgili bilgi seviyesini yeterli olarak görmezken; üç kişi okul öncesi öğretmenlerinin yeterli olduğunu; bir kişi ise okul öncesi öğretmenlerinin bilgi seviyelerinin aynı düzeyde olmadığından bahsetmiştir.

Okul öncesi öğretmenlerine karakter eğitimiyle ilgili herhangi bir eğitim alıp almadıklarına ilişkin soruya on iki öğretmen herhangi bir eğitim almadığı cevabını verirken; üç öğretmen çeşitli seminerler aldıklarını dile getirmişlerdir. K15 kodlu katılımcı *“Evet değerler eğitimiyle ilgili iki günlük bir eğitime katılmıştım. Fakat çok yüzeysel bir eğitimdi”* şeklinde ifade etmiştir. K6 kodlu katılımcı görüşünü *“Özel bir eğitim almadım. Çünkü bu konu son zamanlarda ön plana çıkmaya başlamış bir konudur”* şeklinde dile getirmiştir. Karakter eğitimiyle ilgili bir eğitim almak isterler mi sorusuna ise on üç öğretmen evet şeklinde yanıt vermiştir. K10 kodlu katılımcı *“Alsak fena olmaz. Eğitimi lazım tabii ki belki de bu yaptıklarımız yanlış ve biz yanlış veriyor olabiliriz. Çocuklara bunu nasıl vermeliyiz bunu öğrenebiliriz”* şeklinde ifade ederken; K11 kodlu katılımcı ise *“Şu ana kadar böyle bir fırsat çıkmadı ama çıkarsa neden olmasın katılırım”* şeklinde ifade etmiştir.

Öğretmen yeterlilikleri boyutunda karşılaşılan sorunlarla ilgili çözüm önerileriniz ne olabilir sorusuna dört öğretmen beş defa mesleki gelişimin önemli olduğundan bahsederken; üç öğretmen eğitim verilmesi gerektiğini dile getirmiştir. K4 kodlu katılımcı *“Eğitim canlı bir süreç ve sürekli değişmektedir. Günümüzde eğitim toplumun beklentilerine göre şekillenmektedir. Bu nedenle öğretmen evet ben biliyorum, karakter ya da değer eğitimi bu şekildedir ve böyle verilir demekten ziyade kendini geliştirerek, toplumun ve beklenti ve ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar yaparak, karakter eğitimi daha iyi nasıl verilebilir, çocuklara daha iyi nasıl aktarılabilir konusunun üzerinde çalışmalıdır. Bunun için de hizmet içi eğitim kursları açılabilir”* şeklinde ifade etmiştir. Bir öğretmen karakter eğitimi konusunda öğretmenin konuya hakim olması gerektiğinden bahsederken, bir öğretmen de, öğretmenin öğrenciyi tanıması gerektiğini söylemiştir. Bir öğretmen ise mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin tecrübe kazanması gerektiğini dile getirmiştir. K1 kodlu katılımcı bu görüşünü *“biz öğretmenliği üniversitede öğrenmiyoruz, yaparak yaşayarak öğreniyoruz. Bundan dolayı tecrübeli öğretmen çocuğu tanıma açısından daha etkili oluyor hem çocuk açısından hem de karakter eğitimi açısından. Yeni başlayan bir öğretmen biraz tecrübe kazanması gerektiği için bu konuda biraz yetersiz olabiliyor”* şeklinde açıklamıştır. Bir öğretmen ise karakter eğitimi konusunda öğretmenlere esneklik sağlanması gerektiğine vurgu yapmıştır. K10 kodlu katılımcı bu görüşünü *“belki de bu uygulamalarımız yanlış ve biz karakter eğitimini yanlış veriyor olabiliriz. Eğitimlerle çocuklara bunu nasıl vermemiz gerektiğini*

öğrenebiliriz. Fakat bu eğitimler için öğretmenlere esneklik sağlanması lazım” şeklinde açıklamıştır. Karakter eğitiminin uygulanmasında öğretmen yeterlilikleri boyutunda karşılaşılan zorluklara ilişkin bulgular Tablo 4.23.’de sunulmuştur:

Tablo 4.23.

Öğretmen Yeterlilikleri Boyutunda Karşılaşılan Zorluklara İlişkin Bulgular

<i>Kodlar</i>	<i>Kaç kişi</i>	<i>Kaç defa</i>
Öğretmen Yeterliliği		
Öğretmenlerin bilgi seviyesi yeterli değil	11	14
Öğretmenlerin bilgi seviyesi yeterli	3	3
Her öğretmen aynı düzeyde değil	1	1
Eğitim Aldınız Mı?		
Eğitim almadım	12	12
Seminer aldım	3	3
Eğitim Alma İhtiyacı		
Eğitim almak istiyor	13	13
Çözüm Önerileriniz Neler?		
Mesleki gelişim	4	5
Eğitimler verilmeli	3	3
Öğretmen konuya hakim olmalı	1	1
Yeni öğretmenler tecrübe kazanmalı	1	1
Öğretmen öğrenciyi tanımalı	1	1
Öğretmenlere esneklik sağlanmalı	1	1
Toplam	15	58

Okul Öncesi Eğitim Programı Boyutunda Karşılaşılan Zorluklara İlişkin Bulgular

Okul öncesi eğitim programı boyutunda karşılaşılan zorluklar incelendiğinde, dört öğretmen programla ilgili bir zorluk yaşamadığını dile getirirken, iki öğretmen ise karakter eğitimi somutlaştırma ile ilgili sorun yaşadığını dile getirmiştir.

Karakter eğitiminin nasıl verilmesi gerektiği sorusuna sekiz öğretmen dokuz defa karakter eğitiminin okul öncesi eğitim programı içerisinde ayrı verilmesi gerektiğini belirtirken; üç öğretmen tamamen ayrı bir program olarak verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Üç öğretmen okul öncesi eğitim programı içinde fakat örtük olarak verilmesi gerektiğini dile getirirken, bir öğretmen ise değerler eğitimi ile birlikte verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Nasıl bir programla karakter eğitim süreci daha iyi desteklenebilir sorusuna, yedi öğretmen dokuz defa karakter eğitimiyle ilgili kazanımları olan bir program hazırlanmalıdır cevabını vermişlerdir. Üç öğretmen programda karakter eğitimine

daha fazla önem verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bir öğretmen okul öncesi eğitim programının sadeleştirilmesi gerektiğini ve evrak işlerinin çok olduğundan bahsetmiştir. Bir öğretmen de mevcut eğitim programına dahil edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bir öğretmen programın uygulanabilir ve ergonomik olması gerektiğini dile getirirken; bir öğretmen programın karakter eğitimi uygulaması açısından esnek olması gerektiğini vurgulamıştır. K6 kodlu katılımcı *“Programın yoğunluğu biraz daha azaltılırsa ya da sadeleşirse karakter eğitimi daha iyi uygulayabiliriz ve daha çok zaman ayırabiliriz”* şeklinde ifade etmiştir. K8 kodlu katılımcı *“Günlük ve aylık planlar karakter eğitimi konusunda çok zayıf ve böyle bir uygulama ne yazık ki yok. Boyama, çizgi çalışması, sanat etkinlikleri var fakat karakter eğitimi içeren bir etkinlik yok. Programda yer alan kazanım ve göstergelerde yer verilmemiş”* şeklinde ifade etmiştir. K11 kodlu katılımcı da *“karakter eğitimiyle ilgili bazı değişikliklerle güncellenmesi yoluna gidilebilir”* şeklinde düşüncesini dile getirmiştir.

Karakter eğitimi desteklemesi için okul öncesi eğitim programında ne gibi bir değişiklik yapılabilir sorusuna dört öğretmen daha fazla etkinlik eklenebileceğini dile getirirken; bir öğretmen de etkin yöntemler kullanılması gerektiğini dile getirerek programda değil de kullandıkları planlara ekleme yapılması gerektiğini dile getirmişlerdir. Bir öğretmen ise programın içine karakter gelişim formunun eklemesini ve oyun gelişim formu gibi takibinin yapılması gerektiğini dile getirmiştir. K13 kodlu öğretmen düşüncesini *“Bizim programda oyun gelişiminin takip edildiği oyun gelişim formu diye bir form vardı mesela. Şuan değer eğitimi çok popüler, çocuğun karakter gelişiminde hangi düzeyde olduğunun, değer eğitimi nasıl bir gelişim izlediğinin takibinin yapıldığı oyun gelişim formu gibi karakter ya da değer gelişim formu adı altında bir form düzenlenebilir”* şeklinde dile getirmiştir. Bir öğretmen kavramlara aylık eğitim planlarında yer verme durumu çizelgesine karakter özelliklerinin de eklenmesi ve kazandırılıp kazandırılmadığının takip edilmesi gerektiğini söylemiştir. Bir öğretmen ise karakter eğitimi için önce çocuğun tanınmasının ve ihtiyaçlarının belirlenmesinin önemli olduğunu vurgulamıştır. K1 kodlu katılımcı görüşünü *“bize kağıtla doldurduğumuz evrakların hiçbir faydası olmayacak, çocukla geçirdiğimiz kaliteli zamanlar etkili olacak. Zaman yönetimi açısından zamanımızı gerçekten gereksiz şeylerle dolduruyoruz.*

Ama o zamanı çocukları tanımak, ihtiyaçlarını belirleyerek çocukların karakterlerine yönelik etkinlikler yaparak geçirmek daha etkili olur” şeklinde ifade etmiştir.

2013 okul öncesi eğitim programının karakter eğitimi destekleyip desteklemediği sorusuna verilen cevaplarda; dokuz öğretmen on defa okul öncesi eğitim programının karakter eğitimi açısından tam anlamıyla yeterli olmadığını dile getirmiştir. Beş öğretmen altı defa tamamen desteklediğini ve uyguladıklarını söylerken; bir öğretmen hiçbir şekilde desteklemediğini; bir öğretmen de değer eğitimi desteklediği dile getirmiştir. Bir öğretmen ise mevcut programda karakter eğitiminin geri planda kaldığını belirtmektedir. K10 kodlu katılımcı “*program akademik becerileri geliştirmeyi desteklerken karakter gelişimini geri planda tutmaktadır*” şeklinde ifade etmiştir. Öğretmenlerin karakter eğitimi konusunda, okul öncesi eğitim programı boyutunda karşılaştıkları zorluklara ilişkin bulgular Tablo 4.24.’de verildiği gibidir:

Tablo 4.24.

Okul Öncesi Eğitim Programı Boyutunda Karşılaşılan Zorluklara İlişkin Bulgular

Kodlar	Kaç kişi	Kaç defa
Programla ilgili zorluk yaşamıyorum	4	4
Somutlaştırma sorunu yaşıyorum	2	2
Karakter Eğitimi Programda Nasıl Verilmeli?		
Okul öncesi programın içinde ayrı verilmeli	8	9
Tamamen ayrı bir programla verilmeli	3	3
Okul öncesi programın içinde örtük olarak verilmeli	3	3
Değerler eğitimi ile verilmeli	1	1
Nasıl Bir Program Olmalıdır?		
Karakter eğitimiyle ilgili kazanımlar olmalı	7	9
Daha fazla önem verilmeli	3	3
Uygulanabilir ve ergonomik olmalı	1	1
Eğitim programına dahil edilmeli	1	1
Programın yoğunluğu ve evrak işleri azaltılmalı	1	1
Esnek bir program olmalı	1	1
Programda Ne Gibi Değişiklikler Yapılmalıdır?		
Daha fazla etkinlik eklenmeli	4	4
Karakterlere aylık eğitim planında yer verilip takip edilmeli	1	1
Karakter gelişim formu oluşturulmalı ve aylık takip yapılmalı	1	1
Etkin yöntemler kullanılmalı	1	1
Önce çocuk tanınmalı	1	1

Program Karakter Eğitimini Destekliyor**Mu?**

Tam anlamıyla yeterli değil	9	10
Tamamen destekliyor ve uyguluyoruz	5	6
Hiç desteklemiyor	1	1
Değer eğitimini destekliyor	1	1
Karakter eğitimi arka planda kalıyor	1	1
Diğer		
Liste yeterli	13	13
Titiz özelliği çıkarılmalı	1	1
Özdenetim ve dinleyicilik eklenebilir	1	1
Toplam	15	83

2013 okul öncesi eğitim programından çıkarılan karakter özellikleri listesinin yeterli olup olmadığı ve eklemek veya çıkarmak istedikleri karakter özellikleri var mıdır sorusuna verdikleri cevaplarda on üç öğretmen listenin yeterli olduğunu belirtmiştir. Bir öğretmen titiz özelliğinin çıkarılmasını dile getirmiştir. K2 kodlu katılımcı bu konuyla ilgili görüşünü “*Temiz ve düzenli kavramları daha yumuşak kavramlar gibi geliyor da titiz kavramı biraz daha abartılı bir kavram gibi geldi*” şeklinde ifade etmiştir. Bir öğretmen ise özdenetim ve dinleyicilik özelliklerinin de programda olması gerektiğini dile getirmiştir. K9 kodlu katılımcı “*aslında bu özelliklerin tamamına programda yer veriliyorsa içeriği gayet dolu. Ama ben özdenetim ve dinleyiciliğin de olması gerektiğini düşünüyorum*” şeklinde belirtmiştir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Araştırma sonuçlarının genel değerlendirmesinde, 2013 Okul Öncesi Eğitim Programının, 2013 Okul Öncesi Eğitim Programları Etkinlik Kitabının ve 2018 Okul Öncesi Etkinlik Kitabının karakter eğitimi ne şekilde içerdiği, programdan çıkarılan karakteristik özelliklerin okul öncesi öğretmenleri açısından önem ve gerçekleşme düzeylerinin ne olduğu ile okul öncesi öğretmenlerinin karakter eğitime bakış açılarının ne olduğu, karakter eğitimi etkileyen faktörler ve karakter eğitiminin okul öncesi eğitim programında nasıl verilmesi gerektiği gibi birçok veri elde edilmiştir. Araştırma bulgularından elde edilen sonuç ve yargıların, karakter eğitiminin okul öncesi eğitim programında nasıl ve ne şekilde yer almasına ilişkin alan yazına katkı sağlayıcı bir niteliğinin olduğu ifade edilebilir.

5.1. BİRİNCİ ARAŞTIRMA SORUSU İLE İLGİLİ TARTIŞMA

Araştırmanın ilk aşamasında karakter eğitiminin okul öncesi eğitimin amaçları, temel ilkeleri ve temel özellikleri ile okul öncesi dönemin önemi başlıklarında yer alan karakteristik özelliklerin neler olduğu incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda 2013 Okul Öncesi Eğitim Programının giriş kısmında yer alan karakteristik özelliklerin bir kısmının, gelişim alanlarında yer almadığı görülmüştür. Bazı karakteristik özelliklerin gelişim alanlarında yer alan kazanım ve göstergelerde yer almamış olmasının nedeni, bu karakteristik özelliklere yeterli önemin verilmeyişi ve akademik başarı odaklı karakteristik özelliklerin daha fazla ön plana çıkmış olması söylenebilir. Burdan hareketle 2013 Okul Öncesi Eğitim Programının giriş bölümdeki başlıklar ile 36-72 aylık çocukların gelişim alanlarında yer alan kazanım ve göstergelerin birbiriyle tam bir uyumunun söz konusu olmadığı dile getirilebilir. Programın giriş kısmında hedeflenen bazı karakteristik davranışların kazandırılmasını, gelişim alanlarındaki kazanım ve göstergelerin tam desteklemediği söylenebilir.

5.2. İKİNCİ ARAŞTIRMA SORUSU İLE İLGİLİ TARTIŞMA

Araştırma sonucunda karakter eğitiminin mevcut okul öncesi eğitim programında var olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında açık olarak verilmiş bir karakter eğitiminin olmadığı görülmüştür. Bunun nedeni olarak karakter eğitiminin öneminin yeterince fark edilememiş olması ve ayrıca verilmek istenen bazı karakteristik özelliklerin de programın içine entegre edilerek verilmiş olması söylenebilir. Alan yazında 2013 Okul Öncesi Eğitim Programını karakter eğitimi açısından inceleyen bir çalışma bulunamamıştır. Aral ve Kadan (2018) tarafından yapılan 2013 Okul Öncesi Eğitim Programının Değerler Bağlamında İncelenmesi adlı çalışmalarında, en fazla sorumluluk değerine yer verildiğini bulmuşken, araştırmamızdan elde edilen bulgularda en fazla dikkatli özelliğinin yer aldığı tespit edilmiştir. Bunun sebebinin ise “programda bazı karakteristik özelliklere bazı gelişim alanlarında daha fazla vurgu yapılmış olduğu” ifade edilebilir. Yine programa bakıldığında yetenekli ve yaratıcı özelliklerinin de çok fazla vurgulandığı görülmektedir. Sevgi, saygı, yardımlaşma, işbirliği gibi evrensel düzeydeki karakteristik özelliklerin programda çok fazla vurgulanmadığı da elde edilen bulgulardandır. Bu karakteristik özelliklere az yerilmesinin; yaratıcı, yetenekli ve dikkatli karakteristik özelliklerine ise çok fazla yer verilmesinin nedeni olarak, programın çocukların yaratıcılıklarını daha fazla ön plana çıkararak akademik becerilere odaklandığı söylenebilir.

5.3. ÜÇÜNCÜ ARAŞTIRMA SORUSU İLE İLGİLİ TARTIŞMA

2013 Okul Öncesi Eğitim Programları Etkinlik Kitabı ile 2018 Okul Öncesi Etkinlik Kitabının karakter eğitimi açısından incelenmesi sonucunda elde edilen verilere göre, bu etkinlik kitaplarının 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında yer alan gelişim alanlarına ait kazanım ve göstergelerden yararlanılarak oluşturulması nedeniyle, aralarında bir uyumun var olduğu söylenebilir. Fakat bu uyum sadece 2013 Okul Öncesi Eğitim Programının beş gelişim alanındaki yirmi dokuz karakteristik özellikle uyum gösterdiği ve geriye kalan diğer karakteristik özelliklere etkinlik kitaplarında yer verilmediği sonucu da ulaşılan bir diğer veri olmuştur. Bu duruma 2013 Okul Öncesi Eğitim Programının tam anlamıyla karakter eğitimi desteklemiyor oluşu neden olarak gösterilebilir.

5.4. DÖRDÜNCÜ ARAŞTIRMA SORUSU İLE İLGİLİ TARTIŞMA

Programdan çıkarılan karakteristik özelliklerin önem ve gerçekleşme düzeylerine ait veri sonuçlarına bakıldığında; analiz sonucu programdan çıkarılmış olan kırk yedi karakteristik özellikten sadece maceracı özelliği hariç bütün özelliklerinin çok önemli düzeyinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine bu karakteristik özelliklerin gerçekleşme düzeylerine bakıldığında ise vatanseverlik ve sevgi özelliklerinin gerçekleşme düzeyinin çok yüksek olduğu tespit edilmiş olup geriye kalan kırk beş özelliğin yüksek düzeyde gerçekleşme oranına sahip olduğu görülmüştür. Bu verilerden yola çıkarak öğretmenler için, ankette yer alan karakteristik özelliklerin önem düzeylerinin “çok önemli” düzeyinde olmasına karşın; gerçekleşme düzeylerinin “yüksek” düzeyde olması, uygulamada öğretmenlerin bazı sorunlarla karşılaştığı sonucunu gösterdiği söylenebilir.

5.5. BEŞİNCİ ARAŞTIRMA SORUSU İLE İLGİLİ TARTIŞMA

Okul öncesi öğretmenleri ile yapılan görüşme sonucu verilerine göre; öğretmenlerin karaktere ilişkin algıları davranışlar üzerinde yoğunlaşmıştır. Üstünyer’in (2009), Karakter Eğitimi ile İlgili Eğitimcilerin Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma adlı çalışmasında da eğitimcilerin karakter tanımı ile ilgili aynı verilere ulaşıldığı görülmüştür. Yine öğretmenlerin büyük çoğunluğu karakter eğitiminin, bir davranış dönüştürme süreci olduğunu dile getirdikleri tespit edilmiştir. Aynı zamanda öğretmenlerin karakter eğitimi değer eğitimi ile karıştırdıkları da elde edilen bulgulardan çıkarılmış olan dikkat çekici sonuçlardandır. Üstünyer (2009) yaptığı çalışmada “eğitimciler, karakter eğitimi daha çok toplumsal değerlerin öğrencilere aktarılması olarak algılamaktadırlar” sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuçlar Üstünyer’in (2009) çalışmasının sonuçlarından elde ettiği bulguları destekler niteliktedir.

Öğretmenlerin karakter eğitiminin verilmesi gerekliliğine ilişkin görüşlerine bakıldığında, karakter eğitiminin verilmesinin gerekliliği üzerinde bir uzlaşımın olduğu görülmüştür. Üstünyer’in (2009) çalışmasında da benzer bir sonuç; “eğitimciler, öğrencilere insani değerleri verilmesi için bir eğitimin gerekliliği konusunda hemfikirdirler” şeklinde çıkmış olup bu iki veri sonucunun birbiriyle uyduğu görülmektedir.

Karakter eğitiminin nasıl verilmesi gerektiğiyle ilgili soruya öğretmenler çocuğa göre verilmelidir, çocuğun hazır bulunuşluğuna göre değişir şeklinde cevaplar vermişlerdir. Üstünyer'in (2009) yaptığı çalışmadan elde edilen bulguyla da uyuşan bu veri Üstünyer'in (2009) çalışmasında "öğrencilerin farklı özellikte olmalarından hareketle programın esnek bir yapıda olması gerektiği" şeklinde ifade edilmiştir.

Çalışmada çocuklara verilmesi gereken karakter özelliklerinin neler olduğu sorusuna ilişkin bulgulara saygı, sevgi ve dürüstlük özelliklerinin ön plana çıktığı bulguları tespit edilmiştir. Üstünyer (2009), eğitimcilere sorduğu bu sorudan birinci sırada sorumluluğun ikinci sırada ise dürüstlüğün çıktığı sonucuna ulaşmıştır. Dürüstlük özelliğinin her iki araştırmada da öğretmen ve diğer eğitimciler tarafından çocuklara verilmesi gereken önemli bir karakteristik özellik olarak görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Pekdoğan ve Korkmaz (2017), Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarına Verilen Değerler Eğitimine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi adlı çalışmalarında ise en fazla yardımlaşma ve sevgi değerinin verildiği sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmanın bu bulgusu, Bulach ve Butler'ın (2002), Yazar ve Erkuş'un (2013), Ogelman ve Sarıkaya'nın (2015) değerler eğitimi ile ilgili yaptıkları nitel araştırma sonuçlarından elde edilen bulguları da destekler niteliktedir.

Araştırmada okul öncesi öğretmenlerine karakter eğitiminin uygulanmasında hangi yöntemleri kullandıkları ile ilgili soruya, öğretmenler en fazla drama ve oyunla öğretim yöntemlerini kullandıkları cevabını vermişlerdir. Pekdoğan ve Korkmaz (2017) ise çalışmalarında okul öncesi öğretmenlerinin en fazla beyin fırtınası ve drama yöntemlerini kullandıkları bulgusunu elde etmişlerdir. Yazar ve Erkuş (2013) ise; okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimi serbest zaman, drama, gözlem ve aile katılımı yoluyla öğrettiklerini belirtmişlerdir. Üstünyer (2009) de yaparak yaşayarak öğrenme metodlarından drama, sinema ve tiyatro gibi yöntemlerin kullanılabileceği sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenlerin karakter eğitime yönelik uygulamalarında değerler eğitimi sıkça kullandıkları ve öğrencilerine rol model olmaya çalıştıkları elde edilen bir başka veri sonucudur. Özmen, Er ve Gürgil (2012) "İlköğretim Branş Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri Üzerine Bir Araştırma" adlı çalışmalarında en çok kullandıkları yaklaşımın; rol-model olarak değer eğitimi olduğunu tespit etmişlerdir. Üstünyer (2009) de, "öğretmenlerin kazandırmak istedikleri karakter özelliklerine sahip olmaları gerektiğini, önce yaşamaları

gerektiğini” belirten benzer bir sonuca ulaşmıştır. Bu durum öğretmenlerin karakter veya değer eğitimi uygulamalarında, öğrenciler üzerindeki kalıcılığını arttırmak amacıyla daha çok somutlaştırma yoluna giderek bir öğretim tarzı benimsedikleri sonucunu ifade edebilir. Balcı ve Yanpar Yelken (2013) de değer eğitimi uygulamalarında öğretmenlerin en etkili buldukları yöntemleri sırasıyla “örnek olay inceleme”, “öğretmen olarak model olma” ve “problem çözme”, “öğrencilerle birlikte kural geliştirme” ve “işbirliğine dayalı öğrenme” olarak tespit etmişlerdir. Orhan (2013) “Hayat Bilgisi Dersi Programının Karakter Eğitimi Açısından Öğretmen ve Öğrenci Perspektiflerine Göre Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında karakter eğitiminde öğretmenin model olması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Çağatay’ın (2009) “Öğretmen Görüşlerine Göre Karakter Eğitiminde ve Karakter Gelişiminde Okulun Rolü” adlı çalışmasında, öğretmen öğrencisine model olarak onun karakterine etki etmektedir, görüşü hakimdir. Yapılan çalışmaların sonuçlarına bakıldığında araştırmanın sonuçlarının alan yazınla paralellik gösterdiği ifade edilebilir.

Araştırmada karakter eğitimi etkileyen faktörlerin neler olduğuna ilişkin sorulan sorudan elde edilen bulgularda öğretmenlere göre birinci sırada aile ikinci sırada ise okulun bulunduğu çevre gelmektedir. Çağatay (2009) çalışmasında çocuğun karakter gelişiminde önce aile daha sonra ise sosyal çevrenin etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ogelman ve Sarıkaya (2015), yaptıkları çalışmada sordukları benzer bir soruda “çocukların gelişim düzeyleriyle ilgili durumların (dikkat sürelerinin kısa oluşu, soyut düşümemeleri, hazır bulunuşluk, benmerkezci yapıları) olduğu, ailelerden beklenen desteğin gelmemesi ve öğretmenlerle ilgili eksikliklerin (özgüven, bilgi eksikliği) olduğu” şeklinde bulgular elde etmişlerdir. Pekdoğan ve Korkmaz (2017) da benzer bir soruda okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitimde; “öğrenci sayılarının fazlalığı, ailelerin yeterli bilinçte olmamaları, değerler öğretiminin sadece öğretmene bırakılması, ailelerin ilgisiz olmaları ve ailede değerlerin pekiştirilmemesi” sonuçlarına ulaşmışlardır. Balcı ve Yanpar Yelken (2013) de “İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler ve Değer Eğitimi Uygulamaları Konusunda Öğretmen Görüşleri” adlı çalışmalarında, öğretmenlerin değer eğitimi uygulamalarında karşılaştıkları sorunlarla ilgili sordukları açık uçlu soruda “ailenin sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerinin” başta geldiği sonucuna ulaşmışlardır. Bunu “okullarda sosyal faaliyetler için zengin bir ortamın olmaması”, “kitle iletişim araçlarının olumsuz etkisi”, “eğitim yerine

Ülkemizde ğretimin ön planda olması”, “okulun fiziksel alt yapısı ve araç-gereçlerdeki eksiklikler” ile “arkadaş çevresinin olumsuz etkilerinin” takip ettiğini tespit etmişlerdir. Bu açıdan bakıldığında araştırmanın bulguları ile alan yazın bulguları arasında bir paralellik bulunduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin karakter eğitimi uygulamalarında ailesel faktörler açısından karşılaştıkları zorluklara ilişkin bulgularda ailelerin bilinçsiz olması, öğretmenle işbirliği yapmaması ve destek olmaması sonucuna ulaşılmıştır. Ogelman ve Sarıkaya (2015) ile Yazar ve Erkuş (2013) da yaptıkları çalışmalarda benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Yine araştırmada, ailesel faktörlere bağlı zorluklara ilişkin çözüm nerileri olarak aile rol model olmalı ve ailelere eğitim verilmelidir sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu bulguyla ilgili benzer bir sonucu ştnyer (2009), “karakter eğitiminin ailenin eğitimini de planlaması gerektiği, aile problemlerini çözmeden verilecek eğitimin sorunu çözemeyeceği” şeklinde ifade etmiştir.

Araştırmada karakter eğitimi uygulamalarında okul yönetimi boyutunda karşılaşılan zorluklara ilişkin bulguda ise, öğretmenlerin büyük çoğunluğu okul yönetimlerinden destek aldıklarını belirtmişlerdir. Karakter eğitimi konusunda okul yönetiminin ştne düşen görevlerin neler olduğu sorusunda ise materyal desteği sağlamalı, rol model olmalı ve öğretmenle işbirliği yapmalı bulgularına ulaşılmıştır. Orhan (2013) yaptığı çalışmada okul yönetiminin rol model olması gerektiği bulgusunda bütün öğretmenlerin hem fikir olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çağatay (2009) da çalışmasında genellikle okul yöneticisinin öğrencilerle çok fazla yüz yüze muhatap olmadığını, bu işin genellikle öğretmenlerin işi olduğu sonucunu tespit etmiştir. ştnyer (2009) ise yaptığı çalışmadan elde ettiği bulguda “karakter eğitiminin bir bütün olduğunu, okuldaki her personelin bu eğitimin amaçları konusunda bilgilendirilmesi gerektiği” sonucuna ulaşmıştır. Bu açıdan bakıldığında ştnyer’in çalışmasından elde ettiği veriyle ulaşılan sonucun alan yazındaki çalışmalardan elde edilen bulgularla uyuşmadığı sonucu çıkarılabilir. Bu durumun sebebi olarak ştnyer’in (2009) yaptığı çalışmayı sadece öğretmenlerle değil bütün eğitim çalışanlarıyla yapmış olması gösterilebilir.

Karakter eğitimi uygulamalarında ğretmen yeterlilikleri boyutunda karşılaşılan zorluklara ilişkin sorudan elde edilen bulgulara göre, öğretmenlerin karakter eğitimi konusundaki bilgi seviyelerinin yeterli olmadığı sonucu üzerinde

uzlaşma sağladığı görülmüştür. Bunun nedeninin de, yine öğretmenlerin karakter eğitimiyle ilgili herhangi bir hizmet öncesi ya da hizmet için eğitim almadıkları verisinin sonucuna bağlı olduğu söylenebilir. Çünkü öğretmenlerin değer veya karakter eğitimi adı altında bir eğitim alıp almadıkları yönündeki görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu herhangi bir eğitim almadıklarını dile getirmişlerdir. Yiğittir ve Öcal (2011), “Lise Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşleri” adlı çalışmalarında lise tarih öğretmenlerinin kendilerindeki eksikliği gidermek için, değer eğitimi ile ilgili hizmetiçi eğitimlere katılabileceklerini ifade ettikleri sonucuna ulaşmışlardır. Pekdoğan ve Korkmaz (2017) da çalışmalarında benzer bir sonuç bulmuşlardır. Ogelman ve Sarıkaya (2015), çalışma grubundaki öğretmenlerinin tamamının değerler eğitimi ile ilgili bir hizmet içi eğitim almadıklarını tespit etmişlerdir. Öğretmen yeterlilikleri boyutunda karşılaşılan zorluklara çözüm önerisinin neler olabileceği sorusundan elde edilen bulgularda, mesleki gelişime önem verilerek öğretmenlere karakter veya değer eğitimiyle ilgili eğitimler verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Benzer sonuçlar Ogelman ve Sarıkaya (2015) ile Üstünyer’e (2009) ait çalışmalarda da görülmektedir.

Okul öncesi eğitim programı boyutunda karşılaşılan zorluklara ilişkin bulgulardan elde edilen sonuçlara bakıldığında, en çok dikkat çeken bulgunun öğretmenlerin 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucudur. Bu çıkarım program boyutunda karşılaşılan zorluklarla ilgili bazı sorulara verilen cevaplarla yapılmıştır. Programın ergonomik ve uygulanabilir olması, esnek olması, programda daha fazla etkinliğe yer verilmesi şeklindeki cevaplar bu sonucu destekler nitelikteki bulgulardır. Pekdoğan ve Korkmaz (2018) da “öğretmenlerin MEB (2013) okul öncesi eğitim programında yer alan bazı değerler hakkında bilgi sahibi olmadıkları yönündedir” şeklindeki bir ifadeyle benzer bir sonuca ulaşmışlardır.

Karakter eğitiminin programda nasıl verilmesi gerektiğiyle ilgili sorudan elde edilen bulguya göre okul öncesi eğitim programının içinde fakat ayrı olarak verilmelidir görüşünün daha fazla olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Üstünyer’in (2009) elde ettiği bulgularda, eğitimcilerin büyük bir kısmı “karakter eğitiminin tüm derslerde verilmesi gereken boyutları olduğundan hareketle, her dersin kazanımlarına

konması gerektiğini” belirtmişlerdir. Araştırmada 2013 Okul Öncesi Eğitim Programının karakter eğitimi destekleyip desteklemediğine ilişkin sorudan elde edilen bulgularda ise, tam anlamıyla desteklemediğini belirten öğretmenlerin yanı sıra destekliyor ve uyguluyoruz diyen öğretmenlerin de mevcut olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bu verisi Yazar ve Erkuş’un (2013) çalışmasındaki “okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programında mevcut durumda yer alan değerler eğitimi yetersiz buldukları” verisini destekler niteliktedir.

Dolayısıyla çalışma genel olarak değerlendirildiğinde; araştırma kapsamında elde edilen bulguların alan yazınla örtüştüğü çıkarımında bulunulabilir. Ayrıca tüm bu bulgulardan hareketle araştırma kapsamında elde edilen bulguların alan yazındaki diğer araştırmalardan elde edilen sonuçları detaylandığı ve zenginleştirdiği de söylenebilir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularına bağlı olarak elde edilen sonuçlara ve bu sonuçlara dayalı olarak araştırmacılara, uygulayıcılara ve politika yapıcılara yönelik geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

6.1. SONUÇ

6.1.1. Birinci Araştırma Sorusu İle İlgili Sonuçlar

- 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı incelendiğinde, programda en fazla görülen karakteristik özelliğin üç yüz elli dört kez tekrarlanan dikkatli özelliği olduğu ortaya çıkmıştır. Fakat eğitim programı kendi içindeki alt başlıklar incelendiğinde, okul öncesi eğitimin amaçlarında dikkatli özelliğine hiç yer verilmediği görülmüştür.
- Okul öncesi eğitimin amaçları başlığına bakıldığında 2013 Okul Öncesi Eğitim Programlarının bütününden elde edilen kırk yedi karakteristik özelliğin birçoğuna rastlanılmadığı da tespit edilmiş olup, okul öncesi eğitimin amaçları başlığının en az karakteristik özellik içeren başlık olduğu görülmüştür.
- Okul öncesi eğitimin temel ilkeleri başlığında en fazla görülen karakteristik özellik hoşgörü olarak tespit edilmiştir. 2013 Okul Öncesi Eğitim Programının geneline baktığımızda ise hoşgörü özelliğinin yirmi bir kez tekrarlanarak çok daha alt sıralarda yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Okul öncesi eğitimin önemi ve temel özellikleri başlığına baktığımızda ise en fazla yer verilen karakteristik özelliğin altı kez vurgulanan yaratıcılık özelliği olduğu bulunmuştur. Yaratıcılık özelliği 2013 Okul Öncesi Eğitim Programının bütününde de iki yüz otuz dört kez tekrarlanarak en fazla yer verilen karakteristik özellik olarak bulunmuştur.

6.1.2. İkinci Araştırma Sorusu İle İlgili Sonuçlar

- 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında yer alan beş gelişim özelliğine ait kazanım ve göstergelere bakıldığında, programın genelinde bulunan kırk yedi karakteristik özellikten yirmi dokuz tanesine yer verildiği görülmüştür. Yani okul öncesi eğitimin amaçları, temel ilkeleri, okul öncesi eğitimin önemi ve temel özellikleri başlıklarında yer alan on sekiz karakteristik özelliğe hiç yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.3. Üçüncü Araştırma Sorusu İle İlgili Sonuçlar

- 2013 Okul Öncesi Eğitim Programları Etkinlik Kitabı ve 2018 Okul Öncesi Etkinlik Kitaplarına bakıldığında, 2013 Okul Öncesi Eğitim Programlarındaki beş gelişim alanındaki kazanım ve göstergeler kullanılarak hazırlandığı için; programla uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Her iki etkinlik kitabında da dikkatli üç yüz otuz yedi kez, yaratıcı iki yüz on yedi kez, yetenekli üç yüz otuz sekiz kez ve bağımsız özellikleri üç yüz yirmi beş kez tekrarlanarak en fazla yer verilen karakteristik özellikler olarak bulunmuştur. Yine her iki etkinlik kitabına bakıldığında yer verilen etkinlik sayılarında bir artış söz konusu olduğundan buna bağlı olarak bulunan karakteristik özelliklerde de bir artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.4. Dördüncü Araştırma Sorusu İle İlgili Sonuçlar

- Anketten elde edilen verilere bakıldığında vatanseverlik özelliğinin gerçekleşme ortalaması 4,28 ve önem ortalaması 4,82 olarak bulunmuş olup, önem ve gerçekleşme düzeyi sıralamalarında ilk sırada olduğu tespit edilmiştir.
- 2013 Okul Öncesi Eğitim Programının bütününden çıkarılan ve ankette yer verilen kırk yedi karakteristik özelliğin kırk altısı okul öncesi öğretmenleri tarafından çok önemli olarak görülmüştür. Öğretmenler tarafından çok önemli olarak görülmeyen tek karakteristik özellik 4,17 önem ortalamasıyla maceracı özelliği olarak tespit edilmiştir.
- Gerçekleşme düzeylerine bakıldığında ise; kırk yedi özellikten sadece iki karakteristik özelliğin gerçekleşme düzeyi çok yüksekken, kırk beş karakteristik özelliğin gerçekleşme düzeyleri yüksek olarak bulunmuştur. Okul öncesi öğretmenlerine göre sadece vatanseverlik özelliğinin gerçekleşme ortalaması 4,28 ve sevgi özelliğinin gerçekleşme ortalaması 4,23 olarak çıkmış ve gerçekleşme düzeylerinin çok yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.5. Beşinci Araştırma Sorusu İle İlgili Sonuçlar

- Okul öncesi öğretmenleriyle yapılan görüşmeden elde edilen verilere bakıldığında; karakter tanımının öğretmenlerin karaktere farklı açılardan bakmalarından kaynaklı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Karakteri dört öğretmen, doğuştan gelen özellik olarak tanımlarken beş öğretmen ise kişilik özelliği olarak tanımlamıştır. İki öğretmen ise çevreden öğrenildiğini dile getirmişlerdir.
- Karakter eğitimi ile değer eğitimi tanımlarına bakıldığında da farklılık olduğu tespit edilmiştir. Karakter eğitiminde dört öğretmen tarafından söylenen ve en fazla uzlaşılan tanım, karakter eğitiminin davranış dönüştürme olduğu şeklindedir. Değer eğitiminde ise üzerinde yedi öğretmen tarafından söylenen ve en fazla uzlaşılan tanımın toplumda kabul edilen değerlerin öğretilmesi olduğu görülmüştür.
- Karakter eğitimi ile değer eğitimi arasındaki farkların neler olduğu sorusunda ise yedi öğretmenin karakter eğitiminin bireysel olduğu, altı öğretmenin ise değer eğitiminin toplumsal normlarla ilişkili olduğu görüşünde birleştikleri sonucuna ulaşılmıştır. Dört öğretmen ise karakter eğitimi ile değer eğitiminin eş değer olduğunu söylemiştir. Yine bu sorudan elde edilen verilere bakıldığında karakter eğitiminin daha geniş olduğunun da dile getirildiği görülmüştür.
- Karakter eğitiminin gerekliliği ile ilgili olarak öğretmenlerin çok büyük bir çoğunluğunun gerekli olduğu noktasında uzlaştıkları sonucuna varılmıştır.
- Karakter eğitiminin neden gerekli olduğu konusunda ise en fazla uzlaşılan cevap kişinin davranışlarını olumluya çevirmek cevabı üzerinde olduğu görülmüştür.
- Çocuklara hangi karakterlerin verilmesi gerektiği sorusunda öğretmenler en fazla saygı, sevgi ve dürüstlük özellikleri üzerinde durmuşlardır. 2013 Okul Öncesi Eğitim Programının analizine bakıldığında dürüstlük özelliği ile ilgili bir bulguya rastlanmazken, sevgi ve saygı özelliğine ise çok az yer verildiği tespit edilmiştir. Karakter eğitiminin nasıl verilmesi gerektiğiyle ilgili farklı sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuçlara göre çocuğun hazır bulunuşluğuna göre değişeceği, olumlu davranış kazandırma yoluyla gerçekleştirilebileceği ve çocuğa göre belirlenmesi gerektiği cevapları görülmüştür.
- Öğretmenlerin karakter eğitimi verirken yaptığı uygulamalara ve kullandıkları yöntemlere bakıldığında; en fazla değerler eğitimi aracılığıyla verdikleri ve yöntem olarak da drama ve oyunla öğretimin ön plana çıktığı sonucu görülmüştür.
- Karakter eğitimi en fazla etkileyen faktörün aile olduğunu dile getiren öğretmenlerin

on bir kişiyle çoğunlukta olduğu tespit edilmiştir. Ailenin dışında okulun bulunduğu çevre de karakter eğitimi en fazla etkileyen bir diğer etken olarak dile getirilmiştir.

- Ailesel faktörler açısından karşılaşılan zorluğun nedeni olarak dokuz öğretmen ailenin bilinçsiz olduğunu dile getirirken, sekiz öğretmen ise ailelerin öğretmenlerle işbirliğinin eksik olmasından bahsetmiştir.
- Ailesel faktörler açısından yaşanan sorunlara çözüm yolu olarak da en fazla ailelerin rol model olması gerektiği ve ailelere eğitimler verilmesi gerektiği üzerinde uzlaşmıştır.
- Okul yönetiminin karakter eğitimi konusunda üzerine düşen görevlerin neler olduğu sorusuna dört öğretmen materyal desteği sağlamalı derken, ikişer öğretmen ise rol model olmalı ve öğretmenle işbirliği yapmalı cevaplarını vermişlerdir.
- Okul yönetiminden karakter eğitimi konusunda destek alıyor musunuz sorusuna ise öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu destek alıyorum şeklinde cevap vermiştir.
- Öğretmen yeterliliği boyutunda ise on bir katılımcı, öğretmenlerin karakter eğitimi konusundaki bilgi düzeylerini eksik bulduğunu dile getirmiştir.
- On iki öğretmen, karakter eğitimi konusunda herhangi bir eğitim almadığını dile getirmiş olup bu konuda eğitim almak istediklerini belirtmişlerdir.
- Öğretmen yeterliliklerinden kaynaklı sorunlara çözüm önerisi olarak öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu mesleki gelişimin ve eğitim verilmesinin gerekliliğini dile getirmiştir.
- Karakter eğitimi konusunda program boyutunda yaşanan zorluklarda ise herhangi bir sorun yaşamadığını dile getiren öğretmenlerin yanı sıra somutlaştırma konusunda sorun yaşadığını dile getirenler de olmuştur.
- Karakter eğitiminin programda nasıl yer alması gerektiği sorusunda ise sekiz öğretmen okul öncesi programın içinde ayrı verilmesi gerektiği görüşünde uzlaşmışlardır.
- Karakter eğitimi açısından programda nasıl bir değişiklik yapılmalıdır sorusunda ise yedi öğretmen programa karakter eğitimiyle ilgili kazanımların eklenmesi gerektiği düşüncesinde birleşmişlerdir.
- Mevcut okul öncesi eğitim programının karakter eğitimi destekleyip desteklemediği sorusuna dokuz öğretmen tam desteklemiyor derken, beş öğretmen de programın karakter eğitimi desteklediğini ve uyguladıklarını belirtmişlerdir.
- Araştırmaya katılan öğretmenlerin on üçü, 2013 Okul Öncesi Eğitim Programının analizi sonucu çıkarılan karakter özelliklerinin yeterli olduğunu belirtmişlerdir.

6.2.ÖNERİLER

Araştırma neticesinde araştırmacılara, uygulayıcılara ve politika yapıcılara yönelik olarak aşağıdaki öneriler getirilmiştir:

6.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Araştırma sadece Gaziantep ili ile sınırlıdır. Ülke çapında bir araştırma yapılarak sonuçları daha detaylı değerlendirilebilir.
- Bu çalışma resmi bağımsız anaokulları ile sınırlı kalmıştır. Çalışmanın kapsamı genişletilerek ilkokul, ortaokul ve lise bünyesindeki anasınıflarında görev yapan öğretmenler ile aday öğretmenler üzerinde de bir çalışma yapılarak sonuçları değerlendirilebilir.
- Okul öncesinde verilen karakter eğitiminin önemi ile ilgili yapılacak çalışmalarda kullanılmak üzere, çocuklar üzerindeki etkilerinin neler olduğunu ölçmeye yönelik test ve ölçekler geliştirilebilir.

6.2.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

- Okul öncesi kademesinde çocuklara verilecek olan karakter eğitimiyle ilgili çeşitli etkinlikler araştırılıp uygulanabilir.
- Okul öncesi eğitim programı detaylı bir şekilde incelenerek programın içeriğinin ne olduğu öğrenilebilir. Uygulayıcılar için okul öncesi eğitim programını detaylandıran eğitimler düzenlenebilir.
- Okul öncesi eğitim programının esneklik özelliğinden yararlanılarak eksik olan karakter eğitimiyle ilgili kazanımlar yazılıp kullanılan planlara eklenebilir.
- Kazandırmayı hedeflediği karakter özellikleri için “karakter özelliklerine aylık eğitim planlarında yer verme durum çizelgesi” oluşturarak aylık takibini yapabilir.
- Karakter gelişim formu düzenleyip çocuklardaki karakter özelliği kazanımlarını takip edebilir ve sonuçlarını aileler ile paylaşabilir.
- Ailelere yönelik karakter eğitimi konusunda bilinçlendirici eğitimler düzenlenebilir.

6.2.3.Politika Yapıcılara Yönelik Öneriler

- Öğretmenlere karakter eğitimiyle ilgili hizmetiçi eğitimler düzenlenerek öğretmenlerin karakter eğitimi konusundaki bilgi seviyelerinin yükseltilmesine katkı sağlanabilir.

- Okullarda karakter eğitimiyle ilgili yapılacak uygulamalarla ilgili uygulama birliğinin de sağlanması açısından mevcut okul öncesi eğitim programına ek ortak bir politika üretilebilir.
- Okul öncesinde karakter eğitimi uygulamalarına ilişkin mevcut okul öncesi eğitim programına yönelik yasal bir düzenleme yapılabilir.
- Karakter eğitimi ve okul öncesi uzmanlarını bir araya getirerek okul öncesinde karakter eğitimi uygulamaları ile ilgili projeler geliştirebilir.
- Çocuklarda karakter gelişimi ile ilgili aile eğitimleri geliştirip, bu eğitimleri okullar, öğretmenler veya Halk Eğitim Merkezleri aracılığıyla ailelere ulaştırabilir.
- Dürüstlük, saygı, sevgi, vatanseverlik gibi bazı evrensel değerlerin okul öncesi eğitim programında yer alması için çalışmalar yapılması sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Ada, S. ve Ünal, S. (2000). *Sınıf yönetimi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Matbaa Birimi.
- Adler, A. (2012). *Çocuk Eğitimi*. Çev.: K. Şipal, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Akbaşı, O. (2004). “Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim 2. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi”, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akpınar, B. ve Özdaş, F. (2013). İlköğretimde Değer Eğitimine İlişkin Öğretmen Görüşleri: Nitel Bir Analiz. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(2), s.105-113.
- Almerico, G. M. (2014). “Building Character Through Literacy With Children's Literature”, *Research in Higher Education Journal*, 26(1).
- Aral, N., Bulut, Ş., Baran, G. ve Çimen, S. (2001). *Çocuk Gelişimi 2*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Aral, N. ve Kadan, G. (2018). 2013 Okul Öncesi Eğitim Programının Değerler Bağlamında İncelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2(1), s.113-131.
- Aydın, B. (1997). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*. İstanbul: MÜ Vakfı Yayınları Yayın No:1.
- Aydın, O. (2003). Okul Öncesi Dönem Çocuğunun Gelişim Özellikleri. M. Sevinç. (Der.), *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Balat, U.G. (2004). Çocuklar ve Değerler Eğitimi. *Çocuk Çocuk Dergisi*, 8(45), s.18-20.
- Balat, U.G. (2005). *Değerler Eğitimi ve Değerler Eğitimi Programları*. A.Oktay, ve Ö. Polat. Unutkan. (Der.), Okul Öncesi Dönemde Güncel Konular. İstanbul: Morpa Kültür.
- Balat U. G. ve Dağal B. A. (2006). *Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi Etkinlikleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Balcı, A. (2007). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Bakioğlu, A. ve Sılay, N. (2011). *Yüksek Öğretim ve Öğretmen Yetiştirmede Karakter Eğitimi*. Ankara: Nobel.
- Başal, H. A. (2003). *Gelişim ve Psikoloji Nasıl Mutlu Bir Çocuk Yetiştirebilirim?*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Battistich, V. (2000). Character Education, Prevention, and Positive Youth Development Journal of Primary Prevention, 21, s.75-99.
- Battistich, V. (2005). “Character Education, Prevention, and Positive Youth Development”, University of Missouri-St. Louis, http://www.character.org/wp-content/uploads/2011/12/White_Paper_Battistich.pdf
- Baykent, D. (2002). Fen Bilimleri Eğitimi’nde Öğrenci Motivasyonunu Arttırma Yoluyla Karakter Eğitimi’ne Geçiş Süreçleri, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bennett, W. J. (1991). Moral literacy and the formation of character. In J. S. Benniga (Ed.), *Moral, character and civic education in the elementary school* (s.131138). New York: Teachers College.
- Berkowitz, M. (2002). *Bringing In A New Era In Character*. California: Hoover Institution Press. s.43-63.
- Bilir, Ş. (1994). *Ana ve çocuk sağlığı*. Ankara: Alkım Kitabevi.
- Bulach, C.R. & Butler J.D. (2002). The occurrence of behaviors associated with sixteen character values. *Journal of Humanistic Counseling, Education and Development*, 41(2), s.200-214.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö., E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (21. bs). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Cafoğlu, Z. ve Somuncuoğlu, D. (1999). Global Values in Education and Character Education, *ERIC Document* No: ED 449 449.
- Can, A. (2014). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*. Ankara: Pegem Akademi.

- Can, G. (2004). Kişilik Gelişimi, B. Yeşilyaprak (Der.), *Gelişim Ve Öğrenme Psikolojisi*. s.111-142. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Cevizci, A. (2015). Felsefe Sözlüğü. Ankara: Say Yayınları.
- Character Education Informational Handbook and Guide, Department of Public Instruction, Public Schools of North Carolina, 2001.
<http://www.ncpublicschools.org/docs/charactereducation/handbook/content2.pdf>
- Chazan, B.ve Soltis, J. F. (1973). *Moral Education*. New York: Teachers College Press.
- Close, F. (1997). The Fundamentals of Character Education. *Social Studies Review*, 37 (1), s. 93-94.
- Cüceloğlu, D. (2000). *Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin Savaşçı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (2002). R. Arı(Der.).*Çocuk Ve Ergende Sosyal Ve Ahlak Gelişimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Çam, Z., Çavdar, D., Seydooğulları, S., ve Çok, F. (2012). Ahlâk Gelişimine Klasik ve Yeni Kuramsal Yaklaşımlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), s. 1211-1225.
- Çelenk, S. (2002). “İlk Okuma -Yazma Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Öğretmen Görüşleri”, *İlköğretim Online*, S. 1(2). s.40-47.
- Demirel, Ö. (2015). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Deroche, E. F. & Williams, M. M. (2001). *Character Education*. Boston: Scarecrow Press.
- Dilmaç, B. (2002). *İnsanca Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel.
- Doğanay, A. (2009). Değerler eğitimi. Öztürk, C. (Ed.) *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşım içinde* (s.236-250). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (2004). *Küçük Şeyler*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

- Düzenli, A. (2017). *Kazanımlar ve Ünite Açılımları Bakımından Genel Lise Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.
- Ekşi, H. (2003). Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (1), s.79-96.
- Ekşi, H. (2004). “Karakter Eğitimi Nedir?” ve “Niçin Karakter Eğitimi?”. H. Işılak ve A. Durmuş(Der.), *Kara tahtayı aşmak öğrenci merkezli öğretmenlik* (s.251-272). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Ekşi, H. ve Katılmış, A. (2011). *Karakter Eğitimi El Kitabı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ellis, Mrs. (1956). The education of character with hints on moral training, Spottiswoode & Co., London. [Electronic version].
http://books.google.com/books?as_q=TheE+of+Character+with+Hints+on+.
- Erdem, M. ve Akman, Y. (1995) *Eğitim Psikolojisi, Gelişme-Öğrenme-Öğretme*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Ersoy, F.ve Şahin, T. (2012). “Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(2), s.1535-1558.
- Gander, M. ve Gardiner, H. (1998). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. 3.Baskı (B. Onur, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Gaziantep İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2015-2019 Stratejik Planı.
- Genç M. F. (2013). *Öğretmenler Gözüyle İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Değerler Eğitimi*. Samsun: Etüt Yayınları.
- Güngör, E. (1998). *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Grusec, E.J., Kuczynski, L. (1997). *Parenting and children’s internalization of values*. New York: John Wiley & Sons.
- Harned, P. J. (1999). Leading the effort to teach character in schools. NASSP Bulletin, 83(609), s.25-32. (ERIC Document Reproduction Service No: EJ594841).

Hökelekli, H. (2010). Modern Eğitimde Yeni Bir Paradigma: *Değerler Eğitimi. Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırmaları Dergisi*, (6). s.4-10.

<http://aytacacikalin.com/karakter-2/>

http://barelybad.com/project_essential.htm

<http://www.eba.gov.tr/ekitap?icerik-id=6474>

<https://www.haberler.com/tuik-acikladi-11-yas-alti-cocuklarin-suca-11122474-haberi/>

<http://www.jeffersoncenter.org/jcenter/default.htm>

<https://www.montessoridunyasi.com/maria-montessorinin-sozleri/>

http://songuldundar.com/index.php?option=com_content&view=article&id=108:okul-egitiminin-onemi&catid=36&Itemid=55

<https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf>

Johnson, R. B. ve Onwuegbuzie, A. J. (2004). Mixed methods research: A research paradigm whose time has come. *Educational Researcher*, 33(7). s.14-26.

Kanger, F. (2007). “*H. Muhammed Ahlakını Referans Alan Bir Karakter Eğitim Modeli*”, Yayınlanmış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Karatay, H. (2011). “Karakter Eğitiminde Edebi Eserlerin Kullanımı”, *Turkish Studies*, 6(1). s.1398-1412.

Katılmış, A. (2010). “Sosyal Bilgiler Derslerindeki Bazı Değerlerin Kazandırılmasına Yönelik Bir Karakter Eğitimi Programının Geliştirilmesi”, Yayınlanmış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Katılmış, A., Ekşi, E. ve Öztürk, C. (2011). Efficiency of Social Studies Integrated Character. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri. *Educational Sciences: Theory & Practice* - 11(2). s.854-859 Education Program.

Kaya, M. ve Taşkın, M. (2016). *Okulda Değerler Eğitimi*. Köylü, M. (Ed.). Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi içinde (s.131-157). Ankara: Nobel Yayınları

Kerschensteiner, G. (1977). *Karakter Kavramı ve Terbiyesi*, Çev.: H. F. Kanad, Ankara.

- Koca, (1987). *İlkokul 1. Sınıfı Devam Eden Yedi Yaşındaki Çocukların Ahlaki Yargılarını Etkileyen Bazı Faktörler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ev Ekonomisi Anabilim Dalı.
- Köknel, Ö. (2003). *“Akıl İle Düşünce Gücü”*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Leming, J.S. (1997). Teaching values in social studies education past practices and current trends. http://www.usoe.k12.ut.us/curr/char_ed/fedproj/hist/teaching.htm
- Lickona, T. (1991) Education for character: How school can teach respect and responsibility. New York: Battam Books.
- Lickona, T. (1993). The Return of Character Education. Educational Leadership. Vol. 51, Issue 3, s.6-11.
- Lickona, T. (1998). Character education: Seven crucial issues. Action in Teacher Education, 20 (4), s.77 – 84.
- Livo, N.J. (2003). Bringing Out Their Best /Values Education and Character Development Through Traditional Tales, Libraries Unlimited, Connecticut.
- McMillan, J., H. (2004). *Educational research-fundamentals for the consumer* (4th ed.). Boston: Pearson Education.
- MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, (2013). *Okul Öncesi Eğitim Programı*, Ankara.
- MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, (2018). *Okul Öncesi Etkinlik Kitabı*, Ankara: Devlet Kitapları.
- Meydan, H. (2014). “Okulda Değerler Eğitiminin Yeri ve Değerler Eğitimi Yaklaşımları Üzerine Bir Değerlendirme”, An Evaluation on the Role of Values Education in School and Values Education Approaches, *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1). s. 93-108.
- Milson, A,J. ve Ekşi, H. (2003). Öğretmenlerin Karakter Eğitiminde Yetkinlik Duygusu Konusunda Bir Ölçme Aracına Doğru: Karakter Eğitimi Yetkinlik İnancı Skalası (KEYİS) Ve Türkçe’ye Uyarlanma Çalışması (Electronic versiyonu). *Değerler Eğitimi Dergisi*. 1 (4). s.99-130.

- Molina Azorín, J. M. ve Cameron, R. (2010). The application of mixed methods in organisational research: a literature review. *The Electronic Journal of Business Research Methods*, 8 (2). s.95-105, Retrieved April 10, 2014, from www.ejbrm.com
- Nucci, P.L. (2001). *Education In The Moral Domain*. PrassNew York: Cambridge University.
- Nucci L. P. and Narvaez D. (2008). *Handbook of Moral and Character Education*. London ve New York: Routledge, Taylor ve Francis Group. s.175-204.
- Ogelman, G. H. ve Erten-Sarikaya, H. (2015). Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri: Denizli ili örneği. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (29). s.81-100.
- Oktay, A. (1999). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Özkan, R. ve Soylu, A. (2014). “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Benimsedikleri Temel İnsani Değerler (Niğde İl Örneği)”, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 9(2). s.1253-1265.
- Pekdoğan, S. ve Korkmaz, H.İ. (2017). Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarına Veirlen Değerler Eğitimine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,(37). s.59-72.
- Rusnak, T. (1998). *Integration Character in The Life of The School*. T. Rusnak (Eds.), *An Integratted Approach to Character Education* (s. 9-19). Thousand Oaks: Corvn Press.
- Selçuk, Z. ve Yılmaz, E.D. (2017). *Rehber Benim*. Ankara: Koza Yayın ve Dağıtım.
- Senemoğlu, N. (1998). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Sılay, N. (2009). *Yükseköğretimde Karakter Eğitiminin İncelenmesi*. Yayımlanmış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sırrı, V. ve Mehmedoğlu, A.U. (2015). Karakter Eğitimi: Dün, Bugün ve Yarın. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*. Karabük Üniversitesi.
- Sönmez, V. (2015). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Şafak, Z. (2008). *İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenler ve Yöneticilerin Bilişsel Ahlaki Yargı Yeteneklerinin Çok Boyutlu Olarak İncelenmesi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tarhan, N. (2010). *Aile Okulu*. İstanbul: Timaş Yayıncılık.
- Taşpınar, M. (2009). Eğitimde Örtük Program ve Değerler Eğitimi. *I. İyilik Sempozyumu Bildiri Kitabı*. s.25-30. Elazığ: Elazığ Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük, <http://www.tdk.gov.tr> (17.11.2018).
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2016). *Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Üstünyer, F. (2009). *Karakter Eğitimi ile İlgili Eğitimcilerin Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yazar, T. ve, Erkuş, S. (2013). Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20. s.196-211.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimi'ne Genel Bir Bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*. (19). s.499-522.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Whitley, J.G. (2005), Reversing the Perceived Moral Decline in American Schools: A Critical Literature Review of America's Attempt at Character Education, Master's Program, Curriculum and Instruction Secondary Social Studies, The College of William and Mary, School of Education.

EKLER**EK-1:Araştırma İzni**

T.C.
GAZİANTEP VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 34659092/605.01/24103262

13/12/2018

Konu : Araştırma İzni Talebi
(Evrim KOCALAR)

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünün 16.11.2018 tarihli ve 22074 sayılı yazısı.

Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Evrim KOCALAR'ın "Okul Öncesi Eğitim Programlarının Karakter Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi" konulu araştırma çalışma isteği kapsamında, İlimiz Şahinbey İlçesinde bulunan ekli listede belirtilen bağımsız anaokullarında görev yapan öğretmenlere yönelik araştırma çalışma isteği, ilgi yazıda belirtilmektedir.

Bu kapsamda Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Evrim KOCALAR'ın anket çalışma isteği, Bakanlığımız Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 22.08.2017 tarihli ve 12607291 (2017/25) sayılı genelgesi kapsamında değerlendirilmiş olup; araştırmacının, araştırmasının bitiminden itibaren 15 gün içerisinde araştırma sonuçlarını 2 kopya halinde CD içerisinde Müdürlüğümüze bildirmesi şartıyla, İlimiz Şahinbey İlçesinde bulunan ekli listede belirtilen bağımsız Anaokullarında görev yapan öğretmenlere anket uygulama isteği eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde gönüllülük esasına göre uygulanması, Müdürlüğümüz Ar-Ge bürosu bünyesinde oluşturulan komisyonun uygunluk raporu doğrultusunda uygun mütalaa edilmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde; Olurlarınıza arz ederim.

Cengiz METE
İl Milli Eğitim Müdürü

OLUR
13/12/2018

Halil UYUMAZ
Vali a.
Vali Yardımcısı

EK-2: Nicel Veri Toplama Sürecinde Kullanılan Veri Toplama Aracı

Kadro İstihdam Çeşidi	Yaşı	Cinsiyet		EğitimDüzeyi	Kıdem
Ücretli Öğretmen.....	Genç Yetişkin (20-30).....	K	E	Ön Lisans.....	0-5 yıl.....
Sözleşmeli Öğretmen...	Orta- Yaşlı Yetişkin(31-45)....			Lisans.....	6-10 yıl.....
Kadrolu Öğretmen.....	Kıdemli Yetişkin (45+).....			Yüksek Lisans...	11-15 yıl.....
				Doktora.....	16-20 yıl.....
					21 yıl ve üstü....

Okul Öncesi Eğitim Programında Yer Alan Karakter Özellikleri**Değerli Meslektaşım,**

2013 Okul Öncesi Eğitim Programında yaptığımız doküman incelemesi sonucunda aşağıdaki tabloya çıkarmış olduğumuz “2013 Okul Öncesi Eğitim Programında Yer Alan Karakter Özellikleri” bulunmaktadır. Araştırmama veri toplamak amacıyla size verilen bu anketi doğru ve samimi olarak doldurmanızı rica ediyorum. Ankette hiçbir yerde isim istenmemektedir. Lütfen isminizi yazmadan anketimizi doldurmanızı rica eder kolaylıklar dilerim.

Anketimizde iki bölüm bulunmaktadır. Sol tarafta bulunan A sütununda 2013 Okul Öncesi Eğitim Programından çıkardığımız karakter özelliğinin size göre önem düzeyi; sağ tarafta bulunan B sütununda ise yine size göre karakter eğitiminin uygulanmasındaki gerçekleşme düzeyi bulunmaktadır. **Tablonun her iki tarafında da işaretleme yapmanız gerekmektedir.** A sütunundaki “Önem Düzeyi” kısmı 1- Hiç Önemli Değil, 2- Az Önemli, 3-Kısmen Önemli, 4- Önemli, 5- Çok Önemli şeklinde derecelendirilmiştir. B sütunundaki “Gerçekleşme Düzeyi” kısmı ise 1-Hiç Gerçekleşmiyor, 2-Gerçekleşmiyor, 3-Kısmen Gerçekleşiyor, 4-Gerçekleşiyor, 5-Tamamen Gerçekleşiyor şeklinde derecelendirilmiştir.

Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

A-ÖNEM DÜZEYİ					KARAKTER ÖZELLİĞİ	B-GERÇEKLEŞME DÜZEYİ				
1. Hiç Önemli Değil						1. Hiç Gerçekleşmiyor				
5. Çok Önemli						5. Tamamen Gerçekleşiyor				
1	2	3	4	5		1	2	3	4	5
					Dikkatli					
					Meraklı					
					Yaratıcı					
					Yetenekli					
					Sevgi					
					Saygılı					
					Vatansever					
					Nazık					
					Düzenli					
					Girişken					
					Dışa dönük					
					Bağımsız					

					Empatik					
					Adil					
					Azimli					
					Sorumlu					
					Hoşgörülü					
					İşbirliği					
					Farklılıklara saygılı					
					Titiz					
					Özenli					
					Güvenli					
					Rahat					
					Uzlaşmacı					
					Tedbirli					
					Yardımlaşma					
					Dengeli					
					Temiz					
					İyilik					
					Eşitlik					
					Milli ve Manevi Mirasa Sahip Çıkma					
					Demokratik Olma					
					Sosyal					
					Planlı					
					Bilgiye Önem Verme					
					Paylaşımçı					
					Dayanışma					
					Özsaygılı					
					Özgüvenli					
					Disiplinli					
					Korkusuz					
					Maceracı					
					Öz değer					
					Uyumlu					
					Yeniliklere Açık Olma					
					Öz yetkinlik					
					Sıcakkanlı					

Bizim tarafımızdan çıkarılmış olan yukarıdaki karakter özellikleri dışında sizin de olmasını istediğiniz karakter özellikleri var mıdır? Bunlar neler olabilir?

Yazınız.....
.....
.....

EK-3: Nitel Veri Toplama Sürecinde Kullanılan Veri Toplama Aracı

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine İlişkin Görüşleri İle İlgili Görüşme Formu

Merhaba, ben Evrim KOCALAR. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde Eğitim Programları ve Öğretim bölümü yüksek lisans öğrencisiyim. Bu araştırma, günümüzde çok tartışılan karakter eğitimi ile ilgili eğitimcilerin görüşlerini almak amacıyla yapılmaktadır. Bu araştırma sonucunda elde edilecek verilerle karakter eğitiminin algılanma biçimi, uygulanmasının önündeki engeller ve çözüm önerileri konularında eğitim yöneticilerine bir fikir vermesi düşünülmektedir. Görüş ve düşünceleriniz yalnız araştırma amaçlı kullanılacağından mülakat sorularına göstereceğiniz ilgi, bu araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini yükseltecektir.

Zaman kazanmak amacıyla görüşmelerimizi ses kayıt cihazı ile kayıt altına almak istiyorum. Görüşmenin gizli olduğunu ve görüşmedeki konuşmaların yalnız benim tarafımdan dinleneceğini bilmenizi istiyorum. Görüşme sonunda kullanmamı istemediğiniz bilgileri çıkartabilirim. Görüşmemizin süresini minimum yirmi dakika olarak belirledim fakat içeriğe bağlı olarak daha fazla da sürebileceğini belirtmek istiyorum.

Araştırmaya gönüllü olduğunuz ve yapacağınız katkılar için şimdiden çok teşekkür ediyorum. İzninizle sorularıma başlıyorum.

Görüşme Tarihi ve Saati:

Görüşme Yeri:

Görev Yeri:

Kadro İstihdam Şekli:

Yaşı:

Eğitim Düzeyi:

Kıdemi:

GÖRÜŞME SORULARI

1-Sizce karakter ve karakter eğitimi nedir? Değer eğitimi nedir? Karakter eğitimi ile değer eğitimi arasındaki farklar nelerdir?

2-Sizce karakter eğitimi gerekli midir? Niçin? Karakter eğitiminde verilmesi gereken karakter özellikleri sizce hangileri olmalıdır?

3-Siz kendi öğretim süreçlerinizde karakter eğitimiyle ilgili neler yapıyorsunuz? Ne

tür yöntemler kullanıyorsunuz? Karakter eğitimi uygulamanızda herhangi bir zorlukla karşılaşılıyor musunuz? Karakter eğitimiyle ilgili herhangi bir çalışma yapmıyorsanız bunu neden yapmadığınızı bize açıklayınız?

4-Sizce iyi bir karakter eğitimi etkileyen faktörler nelerdir?

-Ailesel faktörler açısından karşılaştığınız zorluklar nelerdir? Sizce karakter eğitimi konusunda aileyle ilgili yaşadığınız sorunlara çözüm önerileriniz nelerdir?

-Okul yönetimi boyutunda yaşadığınız zorluklar nelerdir? Karakter eğitimi konusunda okul yönetiminin üzerine düşen görevler nelerdir? Okul idaresince ne gibi uygulamalar yapılmalıdır ki çocuktaki karakter gelişimi süreci daha olumlu işlesin?

- Öğretmen yeterlilikleri boyutunda karşılaştığınız zorluklar nelerdir? Karakter eğitimi konusunda öğretmenlerin bilgi düzeyini yeterli buluyor musunuz? Siz karakter ya da değer eğitimi ile ilgili herhangi bir eğitim aldınız mı? Almadıysanız bu konuda herhangi bir eğitim almaya ihtiyaç duyuyor musunuz? Öğretmen yeterlilikleri boyutunda karşılaşılan sorunlara çözüm önerileriniz nelerdir?

-Okul öncesi eğitim programı boyutunda karşılaştığınız zorluklar nelerdir? Sizce nasıl bir eğitim programıyla çocuklardaki karakter gelişimi süreci daha iyi yönetilir?

5-Size göre mevcut okul öncesi eğitim programı (2013) karakter eğitimi destekliyor mu? Desteklemiyorsa size göre programda ne gibi değişiklikler yapılmalıdır? Karakter eğitimi için ayrı bir program mı olmalıdır yoksa tek bir programın içinde örtük olarak mı verilmelidir? Biz 2013 Okul Öncesi Eğitim Programındakarakterlerin olduğunu tespit ettik, sizce bu karakter özellikleri programda yer almalı mıdır?

Değerli Meslektaşım, görüşme bitmiştir. Lütfen söylediklerinizi gözden geçirerek, eklemek ya da çıkarmak istediklerinizi belirtiniz.

EK-4: Araştırmanın Yapılacağı Okullar**Gaziantep /Şahinbey**

- 1.Akkent Anaokulu
- 2.Adile Şimşek Anaokulu
- 3.Asuman Mustafa Karakoyunlu Anaokulu
- 4.Ayşe Ferhat Yapar Anaokulu
- 5.Beşyüzevler Anaokulu
- 6.Burç Anaokulu
- 7.Ş.P.Asb.Üçvş. Musa Özalkan(Doğan) Anaokulu
- 8.Fehime Osman Pekmezci Anaokulu
- 9.Gazi Anaokulu
- 10.Gönüllü Hizmet Vakfı Evren ve Ahmet Ögücü Anaokulu
- 11.Güneykent Anaokulu
- 12.Hatice Konukoğlu Anaokulu
- 13.Hayat Karabekir Anaokulu
- 14.Mehmet Erdemoğlu Anaokulu
- 15.Naime Durdu Doğmuş Anaokulu
- 16.Nihat Suzan Sipahi Anaokulu
- 17.Piri Reis Anaokulu
- 18.Sabiha Gökçen Anaokulu
- 19.Yıldırım Beyazıt Anaokulu
- 20.Yunus Emre Anaokulu
- 21.Zübeyde Hanım Anaokulu
- 22.Şahintepe Anaokulu

ÖZGEÇMİŞ

Evrin KOCALAR 1986 yılında Gaziantep’te doğdu. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü’nden 2009 yılında mezun oldu.

6. Uluslar Arası Eğitim Programları ve Öğretim Kongresinde sunduğu “Öğretmenlerin Eğitimin Toplumsal Değişim Üzerindeki Rolüne İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi” yayınlanmış tam metin çalışması bulunmaktadır.

Özel Seçkin Okulları ve Özser Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi’nde çalıştıktan sonra 2010 yılında MEB’na ataması yapılarak Nizip Duraklı İlkokulu’nda Okul Öncesi Öğretmeni olarak göreve başlamıştır. Çeşitli okullarda okul öncesi öğretmenliği yaptıktan sonra, 2015 yılında Adil Ceydeli Ortaokulu’na müdür yardımcısı olarak atanmıştır. Çeşitli okullarda müdür yardımcılığı görevini yürüttükten sonra, 2018 yılı Ağustos ayında Oğuzeli A.Talip Ayşe Gümüş Anaokulu’nda okul müdürü olarak göreve başlamıştır.

VITAE

Evrin KOCALAR was born in Gaziantep in 1986. She graduated from Sakarya University Faculty of Education Department of preschool education in 2009.

6. The International Conference on education and training has published a full-text review of Teachers ' views on the role of Education in Social Change.

After working in the Seçkin Special Schools and Özser Special Education and Rehabilitation Center, she was appointed to the Ministry of National Education in 2010 and started working as a preschool teacher at Nizip Duraklı Primary School. After having been a pre-school teacher in various schools, she was appointed as deputy director of the Adil Ceydeli Secondary School in 2015. After serving as the deputy director of various schools, Oğuzeli A. Talip Ayşe Gümüş Kindergarten started her career as a school principal at the in August 2018.